

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**Prahové kompetence dobrovolníka
v dlouhodobém preventivním volnočasovém
programu pro děti a mládež v Plzni**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petra Hinnerová

Sociální politika a sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Michal Dubec

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 28. 6. 2013

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Michalu Dubcovi za vedení této diplomové práce.

Dále děkuji neziskovým organizacím Totem a DoRA a samozřejmě samotným dobrovolníkům za jejich ochotu a spolupráci při výzkumu.

V neposlední řadě patří dík mým blízkým za jejich podporu při studiu.

OBSAH

1	Úvod.....	8
	TEORETICKÁ ČÁST.....	10
2	Kompetence.....	11
2.1	Základní definice.....	12
2.2	Klíčové kompetence.....	13
2.2.1	Klíčové kompetence ve stávající struktuře vzdělávání	14
2.3	Prahové kompetence.....	16
2.4	Kompetence v sociální práci.....	17
2.5	Kompetence ve výchově a vzdělávání	28
2.6	Shrnutí	32
3	Dobrovolnictví.....	34
3.1	Historie dobrovolnictví	34
3.2	Oblasti dobrovolnictví	36
3.3	Druhy dobrovolnictví.....	36
3.4	Formy dobrovolnictví	38
3.4.1	Dobrovolnická služba a její terminologie	38
3.5	Požadavky na dobrovolníka	40
3.5.1	Příprava dobrovolníků.....	40
3.5.2	Hodnocení dobrovolníků	41
3.5.3	Vyčíslení hodnoty činnosti dobrovolníka	42
3.6	Shrnutí	44
4	Dobrovolnictví v programech pro děti a mládež	45
4.1	Obecné cíle výchovy a vzdělávání	45
4.2	Mentoring	48
4.3	Preventivní volnočasové programy pro děti a mládež	49
4.3.1	Program Pět P	49
4.3.2	Program 3G.....	50

4.3.3	Program Kompas.....	50
4.4	Shrnutí	51
PRAKTICKÁ ČÁST		52
5	Výzkumný projekt.....	53
5.1	Cíle výzkumného projektu	53
5.2	Charakteristika vzorku respondentů a jejich výběr.....	54
5.3	Metodologie	55
5.3.1	Analýza vybraných dokumentů	55
5.3.2	Případová studie.....	56
5.3.3	Interview	56
5.3.4	Zakotvená teorie.....	57
6	Analýza vybraných dokumentů	58
6.1	Charakteristika jednotlivých dokumentů:	58
6.2	Interpretace získaných dat	59
6.2.1	Popis jednotlivých kategorií	60
6.2.2	Zamyšlení nad výsledky.....	64
7	Rozhovor: Analýza získaných dat	65
7.1	Kompetence diagnostické a intervenční.....	65
7.1.1	Kategorie: Sběr a zpracování informací	66
7.1.2	Kategorie: Konkrétní problém dítěte	68
7.1.3	Kategorie: Působení v rodině	69
7.2	Kompetence organizační	70
7.2.1	Kategorie: Pravidla a zodpovědnost.....	71
7.2.2	Kategorie: Organizace schůzek.....	73
7.2.3	Kategorie: Etika.....	73
7.3	Kompetence komunikativní	74
7.3.1	Kategorie: Konflikt, problém	75
7.3.2	Kategorie: Konstruktivní komunikace.....	76
7.3.3	Kategorie: Zpětná vazba	76
7.3.4	Kategorie: Ohled - individualizace.....	77
7.3.5	Kategorie: Odlišná hlediska.....	77

7.3.6	Kategorie: Komunikace s rodičem.....	78
7.4	Kompetence mentorské	79
7.4.1	Kategorie: Principy mentoringu.....	79
7.4.2	Kategorie: Individualizace	83
7.5	Kompetence růstové.....	85
7.5.1	Kategorie: Osobnostní růst.....	86
7.5.2	Kategorie: Odborný růst.....	86
7.6	Kompetenční průniky	88
8	Kompetenční profil dobrovolníka.....	89
9	Závěr.....	91
	Resumé.....	93
	Summary	94
10	Seznam použitých zdrojů	95
11	Seznam příloh	100

Motto:

Zadarmo neznamená bezcenné.

1 Úvod

*Každý člověk, který projde tímto životem,
tu nevědomky něco zanechá a něco si odnese.
Většinu z toho nemůžeme ani vidět, ani slyšet, ani spočítat.
Při sčítání lidí se to neobjeví, ale nic bez toho nemá smysl.
(Robert Fulghum)¹*

Dobrovolnictví. Pro někoho prázdný pojem, pro někoho právě cesta, jak něco zanechat, něco si odnést. Navzdory postmoderní době, která se stává téměř výhradně materiální, je stále mnoho důvodů, proč se stát dobrovolníkem. Pocit užitečnosti, pocit dobře využitého času ve prospěch někoho, kdo za to bude vděčný. Lidé jsou prý ve všech dobách v podstatě stejní. Jsou zákeřní a krutí, ale jsou také obětaví a laskaví. Můžeme lkát nad těmi špatnými nebo se zamyslet nad tím, co můžeme udělat právě my, aby svět byl o něco hezčím místem k žití. Věřím, že jedna z cest, jak zkrášlit svět, je stát se dobrovolníkem. Byť jen na chvíli, byť jen pro někoho. Svět nenabízí žádné jistoty.

Na počátku této diplomové práce stojí mladá žena, která o některé jistoty přišla a začala hledat nové hodnoty ve světě, kde všichni myslí jen sami na sebe. Ve světě, který se najednou zdál tak povrchní a sobecký. Jedno přísloví praví, že je lepší zapálit třeba i malou svíčku, než proklínat tmu. Myslím si, že je to pravda.

Je to snad i charakteristikou současné doby, ale když nám někdo „jen tak“ pomůže, máme tendence v tom vidět nějakou nekalost. Společnost, ve které to snad bylo přirozené, se vzdaluje, a i proto je důležité pomoc druhým institucionalizovat a zahalit do akreditovaných programů. Pomoc potřebným se stala zaměstnáním. Všichni vědí, co by měl dělat ten který pracovník na určité pozici, v určité roli. Ale co je pak tedy dobrovolnictví? Co by měl takový dobrovolník umět? Co by měl dělat? A jak? Co je to vlastně za člověka? Na některé z těchto otázek se snaží odpovědět právě diplomová práce, kterou držíte v ruce. Dobrovolník také pomáhá, často významně. Mluvíme-li o programech pro děti a mládež, jen tak někomu přeci své dítě nesvěříte. Jsou věci, které by zkrátka dobrovolník při práci s dětmi měl umět. Jak toho ale dosáhnout, když to není jeho profese, někdy je zaměřen i zcela jiným směrem? Sama jsem si jako dobrovolník v programu Kompas nebyla jistá,

¹ Citaty.net [online]

co mám vlastně dělat, a to jsem napůl sociální pracovník a napůl pedagog. Právě tato zkušenost a následné praxe mě přivedly k tématu této práce. Dobrovolnictví je u nás vedené víceméně intuitivně, liší se od organizace k organizaci, rozdílný je samotný výběr, přípravy i supervize dobrovolníků. Jediný jednotný pevný rámec, který máme, je zákon, který upravuje v podstatě jen technické podmínky pro vlastní činnost dobrovolníků. Odborníci pocítují potřebu více se zajímat, stále pomáhat zlepšovat činnost dobrovolníků, oslovovat nové, vytvořit jakési „know how“. Dobrovolnictví má velký význam jak pro společnost, tak pro všechny organizace, které se snaží pomáhat lidem. Právě to vede k trendům jeho profesionalizace. Za tímto účelem pak vznikají metodiky konkrétních programů, specializace organizací či internetových portálů. Organizace často v různé míře využívají i diplomové práce, takže zapojení všech, kteří mají zájem, je vítáno. Vizí té mé je přispět k profesionalizaci dobrovolnictví, alespoň malou špetkou do mlýna. Věřím, že kompetenční přístup k dobrovolnictví by pomohl výběru i vzdělávání dobrovolníků, upevnil by jejich činnost a zvýšil prestiž této aktivity. To vše je samozřejmě velkým soustem pro jedinou práci, přesto doufám, že přinese užitečné poznatky, a případně vzbudí zájem možných následovníků.

Hlavním cílem této práce je podat zprávu o činnostech a kompetencích dobrovolníků v preventivních dlouhodobých programech pro děti a mládež. Práce je jak teoretická, tak praktická. Část teoretická se věnuje popisu dobrovolnictví, jeho historie a oblastí, dále popisu programů pro děti a mládež, kompetencí, pedagogiky a volného času. Teorie se také snaží nacházet souvislosti činností dobrovolníka, sociálního pracovníka a učitele. V praktické části jsou pak analyzovány některé vhodné dokumenty a rozhovory s dobrovolníky, na jejichž základě jsou také popisovány vhodné kompetence. Souhrn nejpodstatnějších kategorií a výsledných interpretací byl použit k vizuálnímu návrhu kompetenčního profilu dobrovolníka působící v dlouhodobém preventivním programu pro děti a mládež.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Kompetence

*Nestačí umět pracovat, musí se také pracovat.
Nestačí pracovat, musí se také umět pracovat.
(Gabriel Laub)²*

Hlavním cílem této práce je zmapovat základní **kompetence dobrovolníka** v dlouhodobém preventivním volnočasovém programu pro děti a mládež (dále jen „dobrovolníka“) a **navrhnout jeho kompetenční profil**, tedy souhrn všeho základního, co by měl ve své pozici umět, znát atp. V této kapitole se podrobněji podíváme na to, co je to kompetence a jaké kompetenční modely existují. V neposlední řadě také na to, co by mohlo tvořit kompetenční profil dobrovolníka.

Proč kompetence?

Asociace Pět P publikovala ve své výroční zprávě z roku 2009 konkrétní problémy, se kterými se potýkaly organizace realizující dobrovolnický program Pět P. Mezi těmito problémy nalezneme různé vnímání supervizí dobrovolníky, kteří v nich nespátřují většího smyslu, účastní se neochotně, celkově jsou spíše nespolehliví. Dobrovolníků se hlásí stále méně, počet ukončených dvojic je vyšší než počet těch nově vznikajících.³

Pomineme-li problematiku náboru nových dobrovolníků, zbývá nám ke zvážení posílení schopností těch již aktivních, odstranění jejich neochoty účastnit se supervizí, zvýšení jejich motivace a spolehlivosti. Možná už přestává stačit spíše „intuitivní“ cesta, po které se u nás dobrovolnictví stále více či méně ubírá kvůli nedostatečnému formálnímu zakotvení. Koneckonců nejednota přístupů k dobrovolníkům i dobrovolnictví obecně je zmiňována jako častý problém této oblasti.⁴

Jednou z možných cest by mohlo být právě propracování uceleného souboru vzdělávání dobrovolníků směřujícího k posilování jejich kompetencí. Kompetenční profil dobrovolníka by mohl pomoci v několika ohledech:

² Citaty.net [online]

³ Asociace programu Pět P, 2009. [online]

⁴ Janíková [online]

- zvýšení prestiže dobrovolnické činnosti
- zvýšení jistoty dobrovolníků v jejich činnosti
- zvýšení jejich motivace
- zvýšení kvality dobrovolnických programů
- větší uznání širokou veřejností
- zefektivnění výběru a vzdělávání dobrovolníků
- zefektivnění systému supervize práce dobrovolníků
- zefektivnění evaluace dopadů práce dobrovolníků

Mluvíme-li o roli profesionálního a úspěšného dobrovolníka, je vhodné podrobit tuto roli funkcionální dekonstrukci, tedy identifikaci klíčových úkolů a porovnávání řešení těchto úkolů v různých kontextech. Každý úkol se skládá z konkrétních jednotek žádoucího chování, tedy z kompetencí.⁵ Kompetence jsou takové charakteristiky, které je možno rozvíjet. Výhoda kompetenčního přístupu spočívá v první řadě v tom, že se jedná o přístup ukotvený ve skutečném chování a nespolehá se jen na popis toho, co by se dělat mělo, ani na principy programů, které jsou sice obecně popsány, ale od skutečné činnosti dobrovolníků s dětmi se mohou do jisté míry lišit. Kompetenční přístup se obvykle využívá zejména v oblastech výběru, rozvoje, vzdělávání a hodnocení pracovníků.⁶

2.1 Základní definice

Termín „kompetence“ pochází z latinského slova „competens“, které znamená „vhodný, příhodný, náležitý“.

Poslední dobou můžeme narazit na tendence kompetenčního přístupu nahlížení na vzdělávání i na samotný výkon profesí. Plamínek (2005) chápe kompetence jako **schopnost či způsobilost člověka chovat se určitým způsobem**. Tato schopnost je individuální, a proto se projevuje individuálním výkonem. Jde o složitý útvar a je předmětem diskuzí, co do něj ještě patří, a co už ne. Navenek se kompetence projevují chováním, které je výsledkem dynamiky osobnosti

⁵ Havrdová, 1999

⁶ Kubeš a kol., 2004

jedinice. Jedná se tedy o souhrn práce (výkonu) a potenciálu (lidských zdrojů). Absence jedné části automaticky znamená absenci kompetence jako celku.⁷

Bedrnová (2000) chápe kompetence v kontextu vyjádření harmonického a dynamického vztahu člověka a jeho profese, včetně konkrétního pracovního zařazení. Kompetence jsou pak jakýmsi **optimálním vyladěním pracovní způsobilosti člověka na jeho pracovní místo a roli**. Současně však má být schopen **zůstat sám sebou**.⁸

Podíváme-li se na **chápaní kompetencí v oblasti sociální práce**, jak je definovala Havrdová (1999), pak mluvíme o **zvládnání a uznávání profesionální role, která se skládá jak z odborných znalostí, tak ze schopnosti reflexe, zvažování kontextů a citlivého převodu teoretických hodnot do praxe**.⁹ Blíže se těmto kompetencím věnuje kapitola 2.4.

V následujících kapitolách se podíváme konkrétněji na některé kompetenční modely, které jsou pro tvorbu kompetenčního profilu dobrovolníka užitečné.

2.2 Klíčové kompetence

Při přemýšlení o kompetenčním profilu dobrovolníka a hledání možných inspiračních zdrojů jsem narazila na koncept klíčových kompetencí. Domnívám se, že díky aktuálnosti tohoto konceptu dané propojením s aktuálními trendy vzdělávání, je možná inspirace tímto pojetím při tvorbě kompetenčního profilu dobrovolníka pracujícího s dětmi a mládeží (blíže viz kapitola 2.2.1)

Koncept klíčových kompetencí¹⁰ je nám dnes znám zejména v souvislosti se školskými institucemi a Rámcovým vzdělávacím programem, ačkoli původně definuje oblast vzdělávání dospělých. Na kompetence se klade **velký důraz v moderní společnosti**, která se nezajímá jen o kvalifikaci jedince, ale o vše, co mu umožňuje uplatnit se na pracovní pozici. Proto mluvíme o kompetencích, které v sobě **zahrnují „schopnosti, dovednosti, postoje, hodnoty a další**

⁷ Plamínek, 2005

⁸ Bedrnová, 2000

⁹ Havrdová, 1999

¹⁰ Někdy se také setkáme s označením „klíčové kvalifikace“.

charakteristiky osobnosti, které umožňují člověku jednat adekvátně a efektivně v různých pracovních a životních situacích.¹¹

Mluvíme o vzdělávání, které **přesahuje jednotlivé profese** a sahá až k osobnostnímu rozvoji člověka, spadá do oblasti **celoživotního učení a rozvoje**. Zároveň ale klíčové kompetence nenahrazují odborné znalosti, pouze vytváří podmínky jejich lepšího využívání.¹²

2.2.1 Klíčové kompetence ve stávající struktuře vzdělávání

Asi nejznámější kompetenční model definuje Rámcový vzdělávací program, kurikulární dokument státního programu vzdělávání platný od roku 2004.

*„Klíčové kompetence představují **souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z obecně přijímaných hodnot ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.**“*¹³

Konkrétní klíčové kompetence představují cíl, ke kterému vzdělávání směřuje. Tím jsou následující kompetence: (1) k učení, (2) k řešení problémů, (3) komunikativní, (4) sociální a personální, (5) občanské a (6) pracovní.

Takto definované klíčové kompetence, byť původně určené pro oblast formálního institucionálního vzdělávání, mohou být i cílovými oblastmi, ke kterým směřuje práce dobrovolníka s dítětem.

- 1) **Kompetence k učení** nepředstavuje jen učení ve slova smyslu zapamatování si určitých faktů. Patří sem hledání vhodných způsobů učení, práce s informacemi, myšlení, organizace, pochopení významu a utváření postoje k celoživotnímu učení atp. Dobrovolník může se svým svěřencem řešit učení do školy, může pomáhat s úkoly, s další studijní a profesní orientací. Už jen novými zkušenostmi ze vztahu se dítě učí.

¹¹ Belz, Siegrist, 2011, s. 13

¹² Belz, Siegrist, 2011

¹³ Scio, 2004 [online]

- 2) **Kompetence k řešení problémů** představuje rozpoznání problému, jeho charakteristik, návrh možných řešení, jejich realizaci a následné ověření postupu, kritické myšlení atp. Tato kompetence se rozvíjí kdykoliv, když dobrovolník s dítětem mluví o jakékoli situaci vyžadující zvažování různých možností řešení, výhod a nevýhod atp.
- 3) **Komunikativní kompetence** je patrně nejuniverzálnější kompetencí, kterou najdeme prakticky ve všech oblastech. Představme si pod ní formulaci a slovní vyjádření myšlenky, naslouchání druhým a interpretace jejich sdělení, včetně poskytování zpětné vazby atp. Komunikativní kompetence se rozvíjí přirozeně během komunikace, vzniku a vývoje kvalitního vztahu mezi dobrovolníkem a dítětem.
- 4) **Sociální a personální kompetence** pramení zejména ze schopnosti spolupracovat ve skupině a udržovat kvalitní mezilidské vztahy, respektovat odlišnosti lidí, vážit si v tomto kontextu sebe sama atp. Dítě tuto kompetenci získává setkáváním se s dobrovolníkem i dalšími lidmi v rámci jejich společné činnosti. Dobrovolník vede dítě k objevování a oceňování vlastních kvalit, přirozeným způsobem mu pomáhá zvyšovat sebevědomí, rozšiřuje jeho základnu zájmů atp.
- 5) **Občanské kompetence** se mohou rozvíjet prostřednictvím našich kulturních tradic a akcí, stejně tak prostřednictvím pozitivního vztahu k respektování odlišných hodnot jiných lidí, toleranci, a naopak prostřednictvím vztahu negativního k mezilidskému násilí, agresivitě, xenofobii. Dobrovolník dítěti poskytuje oporu při formování osobnosti, zodpovědnosti, autonomie atp.
- 6) **Pracovní kompetence** se pak mohou rozvíjet prostřednictvím konkrétních činností, prací s materiálem a nástroji, aplikací zkušeností a znalostí, zajištěním bezpečnosti dané činnosti. Stejně tak je důležitý režim, dodržování času schůzek dobrovolníka s dítětem, zodpovědný přístup k jejich organizaci, včasné oznámení zrušení schůzky atp.

Všechny tyto kompetence se týkají více dítěte, rozvíjejí se prostřednictvím vztahu s dobrovolníkem. Ten by je však měl sám také mít, aby mohl na dítě působit a pomáhat mu při jejich rozvoji.

2.3 Prahové kompetence

Klíčové kompetence jsou z hlediska činnosti dobrovolníka hodně obecné, proto jsem pátrala po dalších kompetenčních modelech, které by bylo možné pro tvorbu kompetenčního profilu dobrovolníka použít. Jedním z nich je právě model prahových kompetencí.

Kompetence klíčové jako takové jsou obsahově neutrální, mohou být aplikovány na jakýkoliv obsah. Prahové kompetence jsou oproti tomu chápány specifičtěji, definujeme je jako **základní charakteristiky (vědomosti, dovednosti), které je nutné mít alespoň na minimální úrovni, aby byl člověk schopen vykonávat přidělené úkoly.**¹⁴

Kompetence se mohou dělit do oblastí, které pak dále obsahují jednotlivé elementy. Pro potřeby této práce jsem vybrala dělení kompetencí, které rozlišuje tři základní kompetenční oblasti: (1) technické kompetence, (2) behaviorální kompetence a (3) kontextové kompetence.¹⁵

- 1) **Technické kompetence**, také označované jako pracovní, výkonnostní či tvrdé kompetence, můžeme rozdělit na dva podtypy. Prvním z nich je **univerzální**, který představuje obecný rámec znalostí, dovedností, schopností a dalších charakteristik, které jsou žádoucí pro všechny pracovníky dané organizace bez ohledu na jejich konkrétní postavení. Dále sem spadají kompetence **specifické**, které jsou naopak na tomto postavení závislé a pro jednotlivé pozice se liší.¹⁶

S ohledem na téma této práce to znamená, že v tomto kompetenčním celku nalezneme kompetence společné pro všechny pracovníky, kteří se věnují práci s danými konkrétními dobrovolnickými programy (tj. koordinátory, supervizory, lektory, dobrovolníky) a dále kompetence typické pro dobrovolníky samotné. Dobrovolníků se v případě těchto kompetencí bude týkat obecná znalost principu jejich činnosti, znalost organizace, dobrovolnického programu, obecné zásady práce s dětmi a přístupu k nim atp.

¹⁴ Spencer, 1993

¹⁵ Pitaš a kol., 2010

¹⁶ Pitaš a kol., 2010

- 2) **Behaviorální kompetence**, také označované jako sociální, personální či měkké, představují zejména praktické sociální a organizační dovednosti a schopnosti. Patří sem zvládání psychické zátěže, konstruktivní komunikace, spolupráce, aktivní přístup, samostatnost, řešení problémů, flexibilita, kreativita aj.¹⁷ Tyto kompetence jsou volně přenositelné a obecně uplatnitelné ve všech oborech a oblastech. Dobrovolníky tato kompetence zasahuje velmi výrazně, neboť ovlivňuje praktické chování a přístup dobrovolníka k dítěti, způsob komunikace, zisku i poskytování zpětné vazby, vlastní průběh schůzek atd.
- 3) **Kontextové kompetence** se v našem případě budou týkat specifík konkrétních dobrovolnických programů. Představme si zde také kontext dítěte a jeho rodiny, tedy konkrétních problémů či situací, které vedly k účasti dítěte v daném preventivním programu. Např. hyperaktivní dítě s poruchou pozornosti bude vyžadovat specifický přístup při výchovném působení, což pro dobrovolníka znamená nejen potřebu teoretických znalostí této problematiky, ale i praktických schopností tyto znalosti aplikovat a využít vhodné metody působení. Jiný přístup bude vyžadovat dítě s určitým typem postižení či omezení, stejně tak odlišme sociální, psychické a další možné problémy a ohrožení. Dobrovolník by měl být připravován „na míru svému svěřenci“, aby mohl co nejlépe reagovat na jeho potřeby a být mu oporou, kterou potřebuje.¹⁸

2.4 Kompetence v sociální práci

Při svém pátrání po kompetenčních modelech, ze kterých by bylo možné čerpat při tvorbě kompetenčního profilu dobrovolníka, jsem dále narazila na popis kompetencí sociálního pracovníka. Havrdová¹⁹ popisuje několik základních kompetenčních oblastí sociálních pracovníků, které se skládají z příslušných kritérií. Některá z nich jsou obsažena ve více oblastech.

¹⁷ Pitaš, 2010

¹⁸ tamtéž

¹⁹ 1999

Dobrovolník sice není sociálním pracovníkem, ani nenahrazuje pracovní činnost zaměstnanců organizace, ale jak vyplývá z popisu kompetenčních oblastí v kapitole 2.3 (tj. technických, behaviorálních a kontextových), mohli bychom jistě nalézt i průnik kompetencí, které by dobrovolník mohl sdílet se sociálními pracovníky v organizaci zabývající se danými typy dobrovolnických programů. Proto se u každé kompetenční oblasti pokusím jednotlivá kritéria aplikovat na vlastní činnost dobrovolníků.

1) Rozvíjet účinnou komunikaci

Tato kompetence je postavena na schopnosti naslouchat, vytvářet podmínky pro otevřenou komunikaci a podporovat spolupráci. Je základním kamenem veškeré další práce s klientem. Patří sem tato kritéria:

- a) **Navázání kontaktu (vytvoření důvěrné atmosféry)** je nezbytnou podmínkou pro vznik a rozvoj kvalitního mentorského vztahu mezi dobrovolníkem a dítětem.
- b) **Přizpůsobení komunikace věku, individualitě osobnosti a okolním podmínkám** je také pro vlastní činnost dobrovolníka bezpodmínečně nutné. S dítětem nemůžete mluvit stejně jako s dospělým, obsah i formu komunikace musíte přizpůsobit jeho stupni vývoje a úrovni pochopení. Stejně tak je nutné zohledňovat konkrétní podmínky či specifické charakteristiky dítěte (např. určitý typ znevýhodnění či postižení).
- c) **Rozpoznat a respektovat shodná i odlišná hlediska, hodnoty a cíle** je také velmi důležité. Dobrovolník by měl respektovat hodnoty, které si dítě přináší z rodiny. Může se také stát, že dítě pochází z menšinového etnika. Dobrovolník by měl také respektovat cíle, ke kterým je vhodné s dítětem dospět, tyto cíle obvykle ovlivňuje právě rodina.
- d) **Poskytnout dostatečný prostor pro výměnu názorů a vyjasňování cílů** je důležité v každém vztahu, stejně tak v tom mezi dobrovolníkem a dítětem. Vztah mezi nimi je rovnocenný, názor obou z nich má stejnou hodnotu.
- e) **Usnadňovat komunikaci mezi klienty, organizací a veřejností** může být také náplní činnosti dobrovolníka. Do určité míry zprostředkovává

kontakt mezi dítětem a organizací, např. formou pravidelných supervizí, díky kterým je možné pružněji reagovat na aktuální potřeby dítěte a zohlednit je při stanovování cílů. Působí-li dobrovolník ve skupině dětí, pomáhá jim komunikovat mezi sebou navzájem.

f) Motivovat k dosahování cílů a překonávání s tím souvisejících překážek je pro činnost dobrovolníka důležité. Jako partner či kamarád dítěte mu pomáhá dosahovat stanovených cílů, což v sobě zahrnuje jak motivaci, tak podporu.

g) Udržovat pracovní vztah s klientem a získávat přiměřenou zpětnou vazbu musí být logicky také jedním z podstatných bodů vztahu mezi dobrovolníkem a jeho svěřencem. Bez patřičné zpětné vazby by tento vztah nemohl fungovat. Dobrovolník nicméně neudržuje vztah jako „pracovní“, ale spíše „přátelský“, neformální, přirozený.

Na efektivní komunikaci je do velké míry postavena i práce dobrovolníků v preventivních programech pro děti a mládež. Svědčí o tom i fakt, že jejich činnosti splňují všechna výše jmenovaná kritéria. Kompetenční oblast **Rozvíjet účinnou komunikaci** by se tedy mohla pro tvorbu kompetenčního profilu dobrovolníků částečně použít, byť náplň jednotlivých kritérií není zcela totožná.

2) Orientovat se a plánovat postup

Tato kompetence zahrnuje získání informací o potřebách i zdrojích možností klienta, společné plánování postupu, dále reakci na ohrožení a stanovení rizikových cílů a hranic spolupráce. Spadají sem tato kritéria:

a) Orientovat se v potřebách a možnostech klientů a jejich okolí je podstatné i pro dobrovolníka. Zná-li možnosti a potřeby svého svěřence i jeho rodiny, je schopen efektivněji plánovat společné schůzky a dosahovat stanovených cílů.

b) Orientovat se v legislativních, organizačních a společenských podmínkách i působících situačních vlivech a možnostech už tak podstatné pro samotnou činnost dobrovolníka není. Legislativní a organizační faktory spadají pod pracovní rámec organizace,

která dobrovolnický program zastřešuje. Dobrovolník pro svou činnost nepotřebuje znalosti sociálního systému, politiky, dostupných a vhodných návazných služeb atp. Oproti tomu znalost aktuálních společenských trendů a možností výchovy by se mu hodit mohla, protože tyto poznatky může použít při přímé práci s dítětem.

- c) Sbírat informace z různých zdrojů a zpracovávat je** představuje základ každé systematické práce, jejímž cílem je komplexní porozumění určitému problému. Dobrovolník získává informace nejčastěji přímo od dítěte, jeho rodiny, koordinátora a supervizora.
- d) Spolu s klienty zvažovat možnosti působení a změn** znamená zejména aktivní zapojení dítěte a jeho sociálního okolí a společné mapování možností a alternativních variant řešení. To je jistě náplní práce týmu, do kterého dobrovolník patří. Bez aktivní spolupráce dítěte a jeho rodiny by nemohly podobné dobrovolnické programy fungovat.
- e) Rozeznávání rizikových faktorů a určení hranic** nalezne také uplatnění v práci dobrovolníka. Hranice jako takové řeší i metodiky daných programů, které jasně stanovují např. kdy dobrovolník přebírá odpovědnost za dítě, že nemá přebírat žádné cennosti atp. Stanovení podobných hranic slouží především pro ochranu dobrovolníka. Rozeznávání rizikových faktorů je pak závislé na konkrétním případě. Spadají sem rizika všech typů, zejména zdravotní a sociální. Jiná rizika se vyskytnou např. u dítěte s epilepsií, s autismem atp. Všechna podobná rizika je nutné znát a předcházet jim, nicméně dobrovolník je s nimi obvykle seznámen prostřednictvím koordinátora a supervizora.
- f) Vést přiměřenou dokumentaci** není primární odpovědností dobrovolníka. Dobrovolník si může vést spolu s dítětem např. kroniku zápisů ze schůzek, případně si sám vede deník, který slouží supervizním účelům.
- g) Pomáhat objasňovat cíle, možné překážky a možnosti, navrhnout řešení** je dalším krokem zplnomocňování klienta. Dobrovolník spolu s dítětem zvažuje možné postupy řešení v určitých situacích, poskytuje mu oporu v překonávání překážek, pomáhá ujasnit nejlepší možný postup dosažení cíle.

- h) Vedení k porozumění rozhodnutí a následků** je všeobecně aplikovatelné na jakoukoli činnost, jejímž cílem je výchovné působení na dítě. Dobrovolník vede dítě k zodpovědnosti a porozumění vlastním rozhodnutím i zvažování možných následků.
- i) Dohodnout plán dosažení změny a rozdělení úkolů** již není tak jednoznačně využitelné pro pozici dobrovolníka. Plány, které si domlouvá s dítětem, obvykle nejsou přímočaře zaměřené na změny, i když mohou být. Rozdělení úkolů pak plyne z charakteristiky vlastního vztahu a z toho, co je konkrétně domluveno. Tato domluva může být slovní nebo písemná, kdy se stručně stanoví a zapíší základní pravidla fungování vztahu, která je třeba respektovat.

Jak je vidět z předchozí charakteristiky kompetenční oblasti **Orientovat se a plánovat postup**, dala by se tato oblast aplikovat opět i na činnost dobrovolníka v daném programu, byť ne bez výhrad. Některá kritéria je potřeba modifikovat, vypustit z nich jistou náplň práce sociálních pracovníků, jiná naopak obohatit, přesto se tato oblast jeví jako vhodná pro inspiraci.

3) Podporovat a pomáhat k soběstačnosti

Tato kompetence představuje podporování vlastních sil a schopností klienta – pomoc převzít za sebe zodpovědnost, uplatňovat svá práva a kontrolovat a vyhodnocovat vlastní chování. Patří sem tato kritéria:

- a) Umět poskytnout emoční podporu** dobrovolník rozhodně musí. Vztah, který buduje společně s dítětem, je neformální a založený na emocích, autenticitě a přátelství.
- b) Pomoci rozeznat a formulovat kladné stránky osobnosti, přednosti a schopnosti** je dalším podstatným úkolem dobrovolníka v programu. Děti, které do programu přicházejí, mají často sníženou sebedůvěru, své silné stránky nemusejí ani znát, případně jim chybí příležitosti k jejich rozvíjení. Úkolem dobrovolníka je podporovat dítě, ukázat mu jeho jedinečnost i přednosti a pomáhat rozvíjet jeho sebedůvěru.

- c) **Umět objasnit práva klienta a způsoby jejich uplatnění** nespadá do přímé práce dobrovolníka, byť se samozřejmě řídí určitými zásadami a všeobecná práva dítěte respektuje. Je-li to vhodné, může mu prohlubující potřebné informace poskytnout koordinátor.
- d) **Podporovat rozvoj schopnosti rozhodování a přebírání odpovědnosti** je žádoucí ve všech oblastech, ve kterých je cílem výchovné působení na dítě. Dobrovolník podporuje svobodnou vůli dítěte, ale zároveň jej vede k přebírání zodpovědnosti za vlastní chování a rozhodování, včetně zvažování případných následků.
- e) **Podporovat soběstačnost získáváním informací, dovedností a schopností** je jistě také oblastí, kterou dobrovolník ve své činnosti zužitkuje. Dobrovolník působí na dítě a pomáhá mu rozvíjet praktické dovednosti a schopnosti, což podporuje jeho soběstačnost a sebedůvěru.
- f) **Vysvětlovat práva klientů a vystupovat v jejich zájmu** není náplní činnosti dobrovolníka, přestože vždy samozřejmě jedná v zájmu dítěte.
- g) **Zvažovat právo přebrání na sebe rizika poškození** také není náplní přímé činnosti dobrovolníka.
- h) **Pomáhat zvyšovat kontrolu nad chováním, které je ohrožující pro klienty či jejich okolí** se již činnosti dobrovolníka týká. Vyskytuje-li se u dítěte nějaké takové chování, je pravděpodobné, že právě to je příčina jeho účasti v programu. Samotným cílem schůzek je pak zmírňování či odstraňování tohoto chování. Nutno ovšem podotknout, že chování dítěte není nikdy patologické, a lze je ovlivňovat pouze výchovným působením a osobním kontaktem.
- i) **Chápat a respektovat menšinové odlišnosti, přispívat k odbourávání útlaku a diskriminace** je pro dobrovolníka podstatné zejména, pochází-li dítě z menšinového etnika. To ovlivní přímou práci s dítětem. Nicméně i pokud tomu tak není, je vždy vhodné vést dítě k toleranci a respektu jiných menšin, kultur, názorů, hodnot atp.

Z charakteristik jmenovaných kritérií můžeme vidět, že i tato oblast by mohla sloužit jako jedno z východisek tvorby kompetenčního profilu

dobrovolníka. Koneckonců obecně **podporovat a pomáhat k soběstačnosti** je jedním z nejdůležitějších cílů programů daného typu.

4) **Zasahovat a poskytovat služby**

Tato kompetence představuje zajištění přiměřené úrovně podpory a péče, ochrany a kontroly, prevence. Zahrnuje znalost systému sociální práce a dostupné sítě sociálních služeb. Patří sem také spolupráce na všech úrovních – individuální, skupinová, komunitní i mezi organizacemi. Spadají sem následující kritéria:

- a) **Znát možnosti a metody poskytování služeb a intervence** je pro dobrovolníka nepodstatné. Nepotřebuje se orientovat v systému služeb, ani v jejich historii či dostupných možnostech.
- b) **Poskytovat pomoc a službu v souladu s dohodnutým postupem** znamená vlastně plnění dohody, která existuje i mezi dobrovolníkem a jeho svěřencem. Ta na oba z nich klade určité požadavky a deklaruje jim určitá práva, stanovuje podmínky fungování vztahu.
- c) **Pravidelné hodnocení změn situace, pokroku a dosahovaných úspěchů** se odehrává prostřednictvím supervizí, ale i v běžné komunikaci mezi dobrovolníkem a koordinátorem i dítětem.
- d) **Organizovat poskytování pomoci a služeb z různých zdrojů a koordinovat je** není předmětem činnosti dobrovolníka.
- e) **Vytvářet příznivé podmínky pro přijetí služby a adaptaci na ni** by dobrovolník měl. Aby usnadnil dítěti „přivyknutí si“ novému „kamarádovi“ a podpořil vývoj kvalitního vztahu, spolupodílí se na tvorbě příznivého a důvěrného klimatu. Dává dítěti najevo své sympatie, otevřenost, upřímnost, zájem atp.
- f) **Aktivně čelit problémovému chování** dobrovolník musí, dostane-li se do takové situace. Může na to být připraven, jedná-li se o jev, který lze předpokládat na základě dřívějších zkušeností z rodiny atp. Dá se však říci, že nikdy nemůže být připraven na vše, protože vše se předvídat nedá, některé prvky jsou vždy čistě situační. Dobrovolník tedy musí

každou situaci vyřešit podle svého nejlepšího uvážení, jeho postup a případné alternativní možnosti se pak mohou probrat na supervizi.

- g) Aktivně se zapojovat do programů snižujících sociální rizika, zlepšovat sociální podmínky a rozšiřovat možnosti důstojného života** je kritériem, které tvoří do jisté míry jádro daného typu dobrovolnických programů. Dobrovolník se schází se svým svěřencem za účelem snižování sociálních rizik, zlepšování podmínek a podpory rozvoje, čímž fakticky podporuje i důstojnější život svého svěřence.
- h) Pomáhat zvládat konflikty, napětí a stres klientům i jejich okolí** jistě také patří k náplni činnosti dobrovolníka, který je svému svěřenci oporou. Dítě se na dobrovolníka obrací jako na svého zkušenějšího kamaráda, který mu může poradit a pomoci v situaci, která se jemu samému jeví složitá a obtížně zvladatelná až nezvladatelná.
- i) Příprava vhodných podmínek pro zdárné odpoutání se po ukončení služby** se může také objevit v přímé činnosti dobrovolníka. Je na zvážení všech stran, zda a jak by měl vztah pokračovat po jeho formálním ukončení. Může se stát, že vztah přeroste do podoby čistě neformální, stejně tak se může stát, že bude vztah ukončen a jeho účastníci se od sebe zcela odpoutají. Pokud vztah nebude pokračovat, pak je jistě určitá příprava dítěte i dobrovolníka vhodná.

Dobrovolníková činnost nespočívá v přímém **zasahování a poskytování služeb**, ani v jejich organizování, přesto nalezneme i v jeho práci prvky z této oblasti, které splňuje. Tyto prvky jsou vzhledem k jeho činnosti ryze praktické. Nemusí znát systém, ani dostupné možnosti, protože tyto znalosti v praxi nemá kde uplatnit. Pokud by se přesto vyskytla příležitostná potřeba, najde oporu v dané organizaci či koordinátorovi.

5) Přispívat k práci organizace

Tato kompetence je složena ze dvou částí, první je označena jako kompetence pracovníků. Představuje pracovníky jako odpovědné členy organizace, kteří se podílejí na zlepšování a hodnocení efektivity služeb, a navzájem spolupracují. Splněna mají být následující kritéria:

- a) **Rozumět struktuře organizace, jejím cílům, pravidlům a režimu** dobrovolník ve své podstatě nepotřebuje. Základní cíle dané organizace se dozví obvykle od koordinátora, který je spolu se supervizorem jediným pro něj důležitým zaměstnancem organizace.
- b) **Jednat v souladu s právy klientů a pravidly organizace i etikou sociální práce, přispívat k dobré pověsti organizace na základě solidních výsledků** – dobrovolník se ve své činnosti řídí určitým kodexem a etickými zásadami, to však nic nemění na tom, že není sociálním pracovníkem. Přesto úspěšná činnost dobrovolníků ovlivňuje dobrou pověst celé organizace i konkrétního programu.
- c) **Efektivně komunikovat a spolupracovat s kolegy i dalšími pracovníky** dobrovolník potřebuje. Jedná se zejména o komunikaci s koordinátorem a supervizorem.
- d) **Dokázat charakterizovat tým a identifikovat své místo v něm, reflektovat svůj vlastní přínos** – dobrovolník zaujímá významné místo v týmu, byť si to možná sám ani neuvědomuje. Bez něj by nebyla možná realizace podobných programů. Dalšími podstatnými členy týmu jsou již mnohokrát zmínění koordinátor a supervizor.
- e) **Podílet se na kritickém hodnocení práce, přispívat ke zlepšení kultury organizace** není přímým cílem dobrovolnickovy činnosti, avšak v zájmu samotné organizace se domnívám, že by jeho hlas měl mít jistou váhu. Dobrovolník je v podstatě „pracovníkem první linie“, přichází do nejužšího kontaktu s klientem. Sice se neúčastní porad a není zaměstnancem organizace, ale jeho nápady a návrhy mohou být přesto přínosné pro rozvoj organizace.
- f) **Znát dostupné zdroje, efektivně je využívat a chápat priority** můžeme vztáhnout na konkrétní možnosti, které ovlivňují schůzky dobrovolníka s dítětem a jejich náplň. Dobrovolník by si měl být vědom, k čemu je potřeba dítě vést a snažit se tomu také přizpůsobovat náplně schůzek. Měl by při tom zvažovat také všechny dostupné zdroje i omezení, a to např. finanční a materiální, technické, sociální atp.
- g) **Vytvářet podmínky pro zisk zpětné vazby o fungování organizace, o vlastní práci, a to jak od klientů, tak od kolegů, dále navrhovat**

konstruktivní změny – pro dobrovolníka je podstatný zisk zpětné vazby pouze od dítěte a od koordinátora či supervizora. Je-li možné nějaké zlepšení, měl by o něj dobrovolník usilovat, protože je zároveň příležitostí jeho vlastního rozvoje (a to nejen „profesního“, ale zejména osobnostního).

Druhá část této kompetence je označena jako kompetence studentů a představuje schopnost orientace v organizaci a začleňování se do práce, poznání svého postavení v týmu a zodpovědné plnění své role, spolupráci s kolegy a podíl na kritickém hodnocení a efektivních změn organizace.

Jak vyplývá z charakteristiky kritérií v této kompetenční oblasti, **dobrovolník také přispívá k práci organizace**, byť ne v takové míře, v jaké tak činí její zaměstnanci.

6) Odborně růst

Tato kompetence zahrnuje řízení a konzultace odborného i osobního růstu, schopnost rozhodování, spolupráce, dosahování cílů ve stanoveném časovém horizontu a přispívání k pozitivním změnám v oboru. Spadají sem tato kritéria:

- a) **Sledovat vývoj zákonodárství v sociální oblasti, obohacování znalostí a dovedností v oboru sociální práce** je pro dobrovolníka zcela zbytečné.
- b) **Využívat kontaktů a sdílení zkušeností na seminářích a jiných vzdělávacích akcích k prohlubování své informační základny** by už uplatnění najít mohlo. Dobrovolník absolvuje různé semináře a vzdělávací i zážitkové akce, které zajišťuje organizace v rámci přípravy dobrovolníků, jejich podpory a motivace. Tyto akce bývají zaměřeny spíše prakticky než teoreticky, přesto by se sem daly zařadit.
- c) **Kriticky hodnotit vlastní rozvoj, stále se učit** je podstatným rysem, lze jej aplikovat do každé profese i činnosti. Nepřináší-li daná činnost rozvoj či příležitosti k učení, přestává být pro jedince zajímavá.

- d) Reflektovat osobní stresové situace, jejich příčiny a projevy, vyrovnávat se s nimi** je jedním ze základních principů práce s lidmi. Každý musí začínat především sám u sebe a pracovat na sobě, a to nejen z hlediska pracovního, ale i osobního. Mohli bychom sem také zařadit prevenci syndromu vyhoření a vhodnou psychohygienu.
- e) Identifikovat negativně působící předsudky a stereotypy u sebe i u druhých, pomáhat je překonávat** je něco, s čím se dobrovolník určitě (nejen) v rámci svého působení setká. Je vhodné, aby si sám byl vědom různých chyb, kterých se můžeme dopouštět při kontaktu s druhými (např. chyba prvního dojmu, předsudky aj.) Měl by se těchto chyb vyvarovat a vést ke stejnému přístupu i svého svěřence, a tím prakticky obohacovat a rozvíjet jeho sociální dovednosti.
- f) Umět si zorganizovat povinnosti a práci, dosáhnout cíle v daném čase** – dobrovolník organizuje s dítětem schůzky. Jistě je žádoucí umět definovat vlastní povinnosti, které jsou k jejich průběhu nezbytné (např. něco zařídit, něco zajistit atp.). Stejně tak je žádoucí zohlednit při podobném plánování čas a řídit se jím i v průběhu vlastní schůzky.
- g) Sdílet s kolegy možné profesionální nejistoty, nacházet teoretické souvislosti, možná řešení a vyvažovat práva, potřeby a možnosti** – dobrovolník sdílí své nejistoty (profesionální i osobní) s koordinátorem a supervizorem, kteří mu pomáhají nacházet možná řešení a poskytují mu oporu. Obdobnou podporu poskytuje dobrovolník svému svěřenci.
- h) Pracovat s rozhodnutím, identifikovat možná rizika, přijímat zodpovědnost za vlastní rozhodnutí** – dobrovolník dělá důležitá rozhodnutí za podpory koordinátora a supervizora. Vyskytne-li se problém, může zavolat klidně i během schůzky s dítětem.
- i) Využívání příležitostí k realizaci pozitivních změn, kreativní hledání nových řešení** záleží čistě na dobrovolníkovi a na tom, jaké náplně schůzek si domluví spolu s dítětem. Kreativita a využívání vhodných příležitostí je podporována, ale není podmínkou.
- j) Vytvářet a udržovat pracovní vztahy a respektovat odlišné pohledy různých organizací, odborníků, dobrovolníků, pracovat s nimi** nepatří k činnostem, kterým se věnuje dobrovolník. Může se domluvit

spolu s dalšími dobrovolníky a jejich svěřenci na společném setkání, stejně tak mohou být organizovány skupinové akce, nicméně účast opět není podmínkou. O udržování vztahů v organizaci či dokonce s jinými organizacemi a odborníky se také dobrovolník nestará.

Jak vyplývá z výše definovaných kritérií, i dobrovolník by měl mít možnost a zájem **odborně růst**. Jeho odbornost je však odlišná, a ne tak hluboká, jako odbornost sociálního pracovníka, např. znalost legislativních rámců a sociálních systémů jsem pro něj zcela zbytečná. Potřebuje zejména sociální schopnosti a dovednosti, které může aplikovat přímo do vztahu s dítětem.

Shrnutí

Dobrovolník není sociálním pracovníkem, proto ani nesdílí zcela stejné kompetenční oblasti. Přesto se jeho činnost více či méně v mnohém přibližuje činnostem sociálních pracovníků, proto se teoreticky jeví inspirace tímto modelem jako použitelná pro tvorbu kompetenčního profilu dobrovolníka.

S ohledem na fakt, že kompetencím dobrovolníků se zatím nikdo nevěnuje, zdá se být logické použít základ, který nalezneme v příbuzných oborech. Sociální práce tímto příbuzným oborem je, protože dobrovolník naplňuje (byť ne stoprocentně a zcela bez výhrad) činnosti příslušných kompetenčních oblastí, kterými jsou: Rozvíjení účinné komunikace, orientace a plánování postupu, podpora a pomoc v dosahování soběstačnosti dítěte, zasahování a poskytování služby, přispívání k práci organizace a odborný růst.

2.5 Kompetence ve výchově a vzdělávání

Navázání na kompetence z oblasti výchovy a vzdělávání dětí a mládeže se zdá být také možným krokem. Vycházíme přitom z předpokladu, že dobrovolník sdílí určité činnosti či postupy s pedagogickým pracovníkem, působí na dítě a něco ho učí. Toto dělení kompetencí vychází z obecných cílových oblastí, **tzv. Delorsových cílů vzdělávání**, kterými jsou oblasti: **Učit se poznávat, učit se žít společně s ostatními, učit se jednat a učit se být**. Tyto oblasti jsou blíže specifikovány v kapitole 4.1. Podívejme se nyní na klíčové profesní kompetence učitele,

které jsou pro tyto účely definovány, jak je popisuje Švec²⁰. Jako takové mají obecnou platnost ve výchově a vzdělávání, jen jejich hloubka a rozsah se liší podle zaměření učitele, druhu školy apod. Jedná se o následující kompetence:

1) Oborově předmětová

Do této kategorie patří znalosti aprobačního oboru učitele a jeho transformace do příslušných vyučovacích předmětů, schopnost vytvářet mezipředmětové vazby, vyhledávat a zpracovávat informace a transformace příslušné metodologie. Dobrovolník tyto znalosti pro svou činnost nepotřebuje, jelikož nevzdělává dítě v konkrétním oboru.

2) Psychodidaktická

Tento celek představuje znalosti o strategiích učení a vyučování a jejich praktickou aplikaci; využívání a přizpůsobování organizačních metod, forem atp. žákům; orientaci a praktickou manipulaci s příslušným vzdělávacím programem, znalosti možností hodnocení a schopnosti jejich využití a v neposlední řadě ovládnutí informačních a komunikačních strategií pro podporu učení žáků.

Dobrovolník nic z toho nepotřebuje, avšak pracuje-li se skupinou, jistě by se mu hodila alespoň obecná znalost různých metod a postupů, která by mu usnadnila jeho vlastní působení. Také znalost stylů učení by se dala obecně aplikovat i na jinou činnost než vzdělávací, protože zahrnuje veškeré zpracovávání informací (někdo potřebuje věci spíše vidět, někdo slyšet, někdo si je potřebuje prakticky „osahat“). Dobrovolník by mohl tyto znalosti uplatnit při výběru náplně schůzek a podporovat tu oblast získávání a zpracovávání informací, která je pro dítě nejpřirozenější, stejně tak jako záměrně rozvíjet ty oblasti, které se jeví dítěti obtížné.

²⁰ 2005

3) Obecně pedagogická

Tato kompetence zahrnuje porozumění výchovnému procesu a aplikaci těchto poznatků do praxe, zejména do komunikace se žáky; dále orientaci ve výchovně-vzdělávacím kontextu, znalosti vzdělávacích soustav a trendů jejich rozvoje. Patří sem i praktická podpora rozvoje individuálních kvalit žáků a jejich nadání v oblasti volní a zájmové, dále znalosti práv dítěte a jejich praktická aplikace do vlastní činnosti. Dobrovolníková činnost je postavena na kvalitní komunikaci. Jelikož na dítě také výchovně působí, obecně pedagogické znalosti by mohl ve své činnosti uplatnit. Dobrovolník působí na dítě záměrně, cíleně a soustavně, opírá se tedy o stejné principy, o které se opírá při výchově pedagog. Aktivita s dětmi musí přizpůsobovat jejich věku a schopnostem, možnostem. Můžeme sem zařadit také práci s hrou a cíli, principy zážitkové pedagogiky, získání zpětné vazby i práci s reflexí. Dobrovolník by měl ovládat techniky a postupy, které může použít pro zjištění toho, co dítě zajímá, měl by umět zajistit různorodost činností. Role dobrovolníka s sebou také nese určité povinnosti jako je odpovědnost za dítě, jeho ochrana, bezpečí, rovný přístup, chápavost, individuální přístup, možná je i nutnost práce s určitou kázní atp.

4) Diagnostická a intervenční

Zde nalezneme schopnosti zaměřené na diagnostiku žáka a třídy, aplikaci různých diagnostických metod a technik, přizpůsobení obsahů možnostem žáků se specifickými poruchami učení a jejich identifikace, vedení žáků nadaných, dále schopnost identifikovat sociálně patologické jevy jako je šikana či týrání dítěte včetně možností prevence i nápravy. Stejně tak sem patří zvládnutí třídy a zajištění kázně a efektivní řešení výchovných problémů a náročných situací. Dobrovolník ve své činnosti jistě využije přizpůsobování obsahů dětem s poruchami učení, pokud tuto poruchu má jeho svěřenec. Stejně tak může odkrývat talent dítěte a podporovat ho. Dobrovolník nabízí dítěti mnoho činností, ve kterých má možnost se najít a seberealizovat. Pokud je jeho svěřenec zapleten do šikany, jistě mu také mnohem lépe pomůže, bude-li vědět, jak obecně

s takovým dítětem pracovat. Tyto znalosti ale využije i v rámci prevence nežádoucích forem chování a rozvíjení zdravé a vyrovnané osobnosti dítěte.

5) Psychosociální a komunikativní

Tato kompetence v sobě zahrnuje schopnosti spoluutváření pozitivního klimatu třídy (školy) a jeho hodnocení, dále sem patří praktická podpora socializace žáků, pomáhání v řešení náročných životních situací ve škole i mimo ni. Spadá sem také práce s negativními postoji a chováním dětí, analýza příčin těchto jevů a možností nápravy, a v neposlední řadě schopnost konstruktivní komunikace s dětmi, ale i s jejich rodiči, s kolegy a dalšími účastníky výchovně-vzdělávacího procesu.

Pro dobrovolníka je tato oblast patrně nejdůležitější. Potřebuje efektivně komunikovat jak s dítětem, tak s dalšími účastníky jako je koordinátor, supervizor, případně rodiče. Bez konstruktivní komunikace by nebylo možné navázat a rozvíjet vztah s dítětem. Dobrovolník podporuje jeho socializaci, pomáhá mu rozvíjet sociální a komunikativní dovednosti, může mu pomáhat řešit náročné životní situace nebo jakékoliv problémy, se kterými se na něj dítě obrátí.

6) Manažerská a normativní

Do této kategorie spadají schopnosti řízení třídy a organizace práce jednotlivců i skupin, tvorba vhodných podmínek pro vzájemnou spolupráci. Dále sem patří základní přehled zákonů, norem a dokumentů vztahujících se k výkonu učitelského povolání, orientace v politice vzdělávání, schopnost reflexe svého působení, znalosti o procesech fungování školy a možnostech její evaluace. Kromě toho také ovládání základních administrativních úkolů, vedení příslušných záznamů, organizace mimoškolních aktivit a spolupráce institucionálních až nadnárodních projektů.

Z pozice dobrovolníka sem můžeme zařadit jeho organizační schopnosti pro zajištění hladkého průběhu zvolených aktivit a různých projektů (výběr vhodných aktivit, výběr prostředí, pomůcek, vybavy, alternativ atp.)

Dobrovolník by měl umět dítě nebo skupinu vést tak, aby se společně dopracovali k požadovanému cíli, měl by umět působit na vývoj a udržení podmínek pro spolupráci. Do této kategorie spadá také základní znalost dané profese. Dobrovolník absolvuje školení, které ho připravuje na danou činnost, stejně tak absolvuje další semináře a supervize, které tyto znalosti a dovednosti prohlubují. Do této kategorie by se pak dala zařadit obecná znalost problematiky dobrovolnictví a konkrétních programů. Z úkolů dobrovolníka, které se blíží těm administrativním, jmenujme zápisy schůzek či psaní deníku.

7) Profesně a osobnostně kultivující

Tato kompetence je postavena na základním přehledu o filozofii, kultuře, politice, právu i ekonomice a schopnosti využít tohoto přehledu k působení na děti a mládež. Patří sem také dodržování etických zásad profese; profesionální vystupování a spolupráce; sebereflexe s využitím hodnocení dalších subjektů; zjišťování vzdělávacích potřeb a zájmů žáků a následná reakce na tato zjištění a další změny výchovně-vzdělávacích podmínek ve třídě i škole. Dobrovolník jistě podporuje všeobecný rozvoj dítěte, může mu být oporou i při výběru dalšího vzdělávání či profese. Vlastní náplň schůzek vyplývá ze vzájemné dohody a může být inspirována téměř čímkoliv. Schůzka může probíhat i na kulturních či jiných veřejných akcích. Pro dobrovolníka existují také určité etické zásady, kterých by se měl držet, s těmi je obvykle seznámen prostřednictvím organizace, koordinátora. Kromě toho může mít také své vlastní zásady. Hodnocení efektivity programu i konkrétních činností se obvykle odehrává formou supervizí, dobrovolník by měl být veden ke schopnosti sebereflexe a reflexe daných činností.

2.6 Shrnutí

Kompetence chápeme jako schopnost (způsobilost) chovat se určitým způsobem. Toto chování je individuální, člověk by měl zůstat sám sebou

a zároveň se dokázat „sladit“ se svou profesní rolí. V základu můžeme rozlišit kompetence klíčové a prahové.

Klíčové kompetence jsou známy především ze současného vzdělávacího kontextu, zahrnují volně přenositelné schopnosti, znalosti, dovednosti a další charakteristiky. Cílem současného vzdělávání a výchovy je podle tzv. Delorsových čtyř pilířů vzdělávání učit jedince poznávat, jednat, žít společně s ostatními a být.

Prahové kompetence představují schopnosti, znalosti, dovednosti a další charakteristiky, které je nutné mít alespoň na minimální úrovni, aby byl člověk schopen plnit konkrétní úkoly. Jsou tedy na rozdíl od kompetencí klíčových vázány na specifickou profesní roli či zaměření.

Kapitola dále pojednávala o konkrétních kompetencích pro oblast sociální práce a pro oblast výchovy a vzdělávání, které by měl mít pracovník působící na těchto pozicích, včetně možných průniků do činnosti dobrovolníka.

Pro oblast sociální práce to jsou následující: rozvíjet účinnou komunikaci, orientovat se a plánovat postup, podporovat a pomáhat k soběstačnosti, zasahovat a poskytovat služby, přispívat k práci organizace a odborně růst.

Pro oblast vzdělávání a výchovy jsou to pak tyto: oborově předmětová, psychodidaktická, obecně pedagogická, diagnostická a intervenční, psychosociální a komunikativní, manažerská a normativní a profesně a osobnostně kultivující.

Co se týče **kompetencí dobrovolníků**, nejsou zatím nikde teoreticky zakotveny, domnívám se však, že by mohly se jmenovanými oblastmi do jisté míry korespondovat s ohledem na vlastní náplň činnosti dobrovolníků v dlouhodobých preventivních programech pro děti a mládež.

Smyslem konkrétnějšího představení kompetenčních modelů pro oblast sociální práce a oblast výchovy a vzdělávání bylo hledat v nich konkrétní inspirace pro vybudování návrhu kompetenčního profilu dobrovolníka pracujícího s dětmi a mládeží. Tyto představené kompetenční oblasti jsem se pokusila aplikovat přímo na konkrétní činnosti dobrovolníků a demonstrovat tak jejich potenciální vhodnost. Návrh tohoto profilu prezentuji v praktické části práce. Vznikl na základě rozhovorů s dobrovolníky, které byly inspirovány právě těmito modely a dále analýzou vybraných dokumentů.

3 Dobrovolnictví

*Dobrovolníci mění svět.*²¹

Snad mi na tomto místě čtenář dovolí historicko-teoretickou vložku, která by mohla sloužit k lepší orientaci v dané problematice. Existuje celá řada typů dobrovolnických aktivit a tato práce je zaměřena jen na její malou část, na konkrétní oblast a konkrétní druhy programů, kterým se věnuje samostatná kapitola 4. Přesto považuji za přínosné zmínit dobrovolnictví jako takové obecně, jeho terminologii, oblasti, význam a přínos pro společnost včetně historie, která k tomu vedla. Kapitola také nastíní legislativní rámec dobrovolnictví, požadavky na dobrovolníka, jeho přípravu a hodnocení, včetně teoretického finančního ocenění jeho činnosti.

3.1 Historie dobrovolnictví

Dobrovolnictví je v poslední desítky let oblastí, které se dostává čím dál větší pozornosti, byť se nejedná o nijak nový jev. Provází lidstvo od samého počátku přirozeně, váže se na lidskou solidaritu a ochotu pomáhat ostatním, ať už se jedná o členy rodiny, sousedy, kamarády či mnohem širší veřejnost. Přesahuje hranice států, kontinentů, kultur i náboženství.²²

Stejně tak **má tradici v ČR**. *“Dobrovolnictví má v českých zemích bohatou tradici. Jeho kořeny sahají až do národního obrození a následně i do období prvního československého státu po roce 1989, kdy dobrovolné organizace a spolky významně ovlivnily sociokulturní úroveň mladého českého státu.”*²³

Oblast dobrovolnictví se samozřejmě nepřetržitě vyvíjí. Od roku 2001, který byl vyhlášen OSN za Mezinárodní rok dobrovolníků, můžeme sledovat **zvyšující se zájem o oblast dobrovolnictví**. Dochází k jeho profesionalizaci, lepší organizaci, stává se z něj nová sféra managementu, které je záhodno věnovat náležitou pozornost.²⁴ Dochází k **rozvoji dobrovolnických center i programů**. Jako volné sdružení různých organizací, které se zapojily do **Programu rozvoje**

²¹ Motto Evropského roku dobrovolnictví 2011.

⁹ Tošner, 2005

¹⁰ Tošner, 2005, s. 31

²⁴ Tošner, Sozanská, 2002

dobrovolnictví, vznikla **Koalice dobrovolnických iniciativ**. Cílem Programu i Koalice je jednotná reprezentace a rozvoj dobrovolnických programů a center.²⁵ Seznam organizací, které na Programu participují, se od doby svého vzniku progresivně rozšířil. V roce 2001 na něm bylo 22 organizací, v roce 2005 již 50. V současné době zde nalezneme přes **60 organizací z 39 měst z celé České republiky**.

Z roku 2001 také pochází **Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví** (schválena Mezinárodní asociací pro dobrovolné úsilí, IAVE), která podporuje právo nabídnout dobrovolně druhým svůj čas a schopnosti, a to bez rozdílu pohlaví, etnického původu, věku či společenského postavení. Dobrovolníkem tedy může být opravdu každý, kdo o to projeví zájem. Každý se může pokusit změnit svět - i na začátku dlouhé cesty je přeci jen jediný krok. Deklarace dává všem možnost zapojit se, rozšiřuje povědomí o dobrovolnictví, podporuje solidaritu.

Dobrovolnictví se může stát běžnou součástí života, doplňuje činnost neziskového sektoru, pomáhá rozvíjet znalosti, dovednosti, osobní potenciál i sebedůvěru (a to jak dobrovolníků, tak klientů).²⁶ *„Dobrovolníky se stávají obyčejní, přesto nevšední lidé. Jejich neobyčejnost spočívá v tom, že se rozhodli věnovat část svého času a energie tomu, aby byli užiteční světu, ve kterém žijí.“*²⁷

Dobrovolnictví je **pro moderní společnost neocenitelným zdrojem** v mnoha oblastech. Tvoří nosné pilíře celé řady neziskových organizací, spolků a sdružení. Vyhlášení Mezinárodního roku dobrovolníků mělo, stejně jako v nedávném roce 2011, podpořit činnost dobrovolníků - ocenit ji, obeznámit s ní širší veřejnost a v neposlední řadě oslovit nové dobrovolníky. Cílem podobných aktivit je podporovat klima, ve kterém se dobrovolnictví může vyvíjet, zlepšovat a rozšiřovat, což s sebou nese požadavek na jeho větší oficiální podporu, zejména finanční a publicistickou.²⁸ I proto v současné době můžeme dohledat celou řadu rozličných způsobů oceňování dobrovolníků a mnoho akcí tomu věnovaných.

²⁵ Hodač a kol., 2009; Dobrovolnik.cz: Dobrovolnická centra a programy [online]

²⁶ Janíčková, Zmeškalová, 2011

²⁷ ADRA, 2001, s. 3. [online]

²⁸ UNIC, 2005 [online]

Jmenujme některé z nich jako je Týden dobrovolnictví, Dobrovolník roku, Křesadlo, Vincek, aj.

Zajímavou novinkou z oblasti dobrovolnictví je nově založená **Evropská aliance pro dobrovolnictví** (Brusel, 8. 2. 2013), v jejímž čele stojí český předseda Pavel Tratina. Cílem aliance je rozvíjet dobrovolnictví v Evropě, ovlivňovat jeho vývoj na politickém poli a rozvíjet i koordinovat dobrovolnické iniciativy.²⁹

3.2 Oblasti dobrovolnictví

Existuje mnoho oblastí, ve kterých je možno dobrovolně působit. Je zde například **oblast sociální**, kde se pomáhá osobám sociálně znevýhodněným z hlediska věku, zdravotního stavu či postavení. Mluvíme zde o pomoci dětem, seniorům, sociálně slabým, nezaměstnaným, zdravotně postiženým. Zařadit se sem dá i oblast obecné primární prevence, kde je cílem pomáhat s péčí o děti a mládež, ale i o celé rodiny ve volném čase. Můžeme sem zařadit také sbírky a charitativní akce připravené pro tyto cílové skupiny.

Další je **oblast humanitární**, kam patří pomoc a podpora potřebná po přírodních katastrofách a jiných neštěstích; spadá sem také oblast ochrany lidských práv jednotlivců i skupin, obětí trestných činů, cizinců aj.

Je možné zapojit se také do **ochrany přírody**, kam spadá ekologie, péče o krajinu i města, obnovy lesů apod.

Další významnou sférou je **oblast kultury**, můžeme jmenovat např. rekonstrukce hradů a zámků, kostelů, pořádání nejrůznějších kulturních akcí.

V neposlední řadě můžeme také zmínit **volný čas, vzdělávání a sport**, kam patří organizované trávení volného času, zájmové kroužky, různé oddíly, letní tábory, ale třeba i „obyčejné“ doučování.³⁰

3.3 Druhy dobrovolnictví

Stejně jako nalezneme mnoho oblastí dobrovolnictví, nalezneme také mnoho jeho podob. Každý z nás si pod pojmem „dobrovolnictví“ může představit něco jiného, a přitom můžeme mít všichni pravdu. Těžko nalezneme hranice, kde přesně dobrovolnictví začíná, a kde přesně naopak končí. K dobrovolnictví

²⁹ European Alliance for Volunteering, 2013 [online]

³⁰ Hodač a kol., 2009

patří i **občanská (sousedská) výpomoc**, kdy pomáháme členům vlastní rodiny, přátelům, sousedům apod.

Další sférou je **veřejně prospěšné dobrovolnictví**. Sem patří zejména nestátní neziskové organizace vzniklé s cílem pomáhat druhým. Tyto organizace se obvykle zaměřují na konkrétní cílovou skupinu, nejde tedy o vzájemnou pomoc mezi jejími členy.

Vzájemně prospěšné dobrovolnictví pak představuje různá sdružení a spolky, kde si členové pomáhají mezi sebou navzájem.

Pokud však mluvíme o organizovaném, a můžeme snad říci i profesionálním, dobrovolnictví, mluvíme o tzv. **dobrovolnické službě**. Ta má specifické postavení mezi všemi dalšími druhy, protože je ošetřena zákonem (198/2002 Sb.), dobrovolníkům přiznává konkrétní práva a také povinnosti.³¹ Kromě toho vnáší do dobrovolnictví kvalitu a efektivitu, vyžaduje si náležitě propracování programů, jejich koordinaci a supervizi.³² Dobrovolnická služba je pro potřeby této diplomové práce důležitější než ostatní formy, proto je jí věnována kapitola 3.4.1.

Další možnou variantou je tzv. **firemní dobrovolnictví**, které spadá pod koncepci **Společenské odpovědnosti firem** (Corporate Social Responsibility). Podstata firemního dobrovolnictví spočívá v tom, že poskytuje své zaměstnance k dispozici nestátním neziskovým organizacím (dále NNO). Pro NNO je výhodou například to, že nemusejí shánět odborníky, které využijí jen krátkodobě. Nemusejí ani shánět peníze na jejich financování, protože tito příchozí dobrovolníci jsou placeni firmou, která je NNO „zapůjčuje“. Další výhodou je pozitivní zviditelnění obou zúčastněných organizací, zisk nových zkušeností, rozvoj komunity atp. Někteří autoři označují tento fakt, že firemní dobrovolnictví přináší zisky všem zúčastněným stranám, jako tzv. win-win situatiton.³³

Poslední variantou, o které bych se ráda zmínila, je tzv. **Evropská dobrovolnická služba**. Tento typ je určen jedincům ve věku 18-30 let, kteří chtějí

³¹ Hodač a kol., 2009

³² Tošner, 2005

³³ Novotný a kol., 2008; Dobrovolnik.cz: Dobrovolnictví firem [online]

v rámci své dobrovolné činnosti vycestovat do zahraničí (země EU a další partnerské země). Doba pobytu se obvykle pohybuje kolem jednoho roku, minimálně však dva měsíce (ve zvláštních případech, kdy nelze uskutečnit delší pobyt). V tomto typu dobrovolnické činnosti spolupracuje dobrovolník, vysílající organizace (domácí) a přijímací organizace (zahraniční). Dobrovolník vykonává svou činnost v zahraniční organizaci, přičemž mu samozřejmě nemůže být poskytnuta finanční odměna. Je mu ale hrazeno ubytování, strava, pojištění a dostává také kapesné pro své osobní potřeby.³⁴

3.4 Formy dobrovolnictví

Další podstatnou charakteristikou konkrétní dobrovolnické činnosti je její forma, intenzita a také příprava a samotná realizace.

Rozlišujeme **tři základní formy**:

- a) **Jednorázové akce**, kterými rozumíme různé benefiční akce, kampaně, apod. Jedná se zpravidla o akci trvající několik hodin, která se realizuje v jednom konkrétním dni. Může to být např. herní program pro děti při příležitosti Dne dětí.
- b) **Dlouhodobé dobrovolnické programy**, které předpokládají delší pravidelnou spolupráci dobrovolníka na programu, v tomto případě se jedná např. o preventivní volnočasové programy pro děti a mládež.
- c) **Dobrovolnickou službu**, která je v tomto kontextu chápána jako Evropská dobrovolná služba, jedná se tedy o dlouhodobou činnost v zahraničí.³⁵

3.4.1 Dobrovolnická služba a její terminologie

Mluvíme-li o dobrovolnictví, které definuje **zákon 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě**, dobrovolníkem může být **fyzická osoba starší 15 let** (do věku 18 let je vyžadován písemný souhlas zákonného zástupce). Pro výkon dobrovolnické služby v zahraničí musí být jedinec starší 18 let.

³⁴ Program Mládež v akci [online]

³⁵ Kosina, 2003

Činnost dobrovolníka je vykonávána mimo pracovněprávní vztah i studium a nenáleží mu za ni finanční odměna.

Organizace, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje je zákonem označena jako **organizace vysílající**. S touto organizací dobrovolník podepisuje smlouvu o výkonu své činnosti.³⁶

Uzavřená smlouva (obvykle písemná; pomáhá vést databázi dobrovolníků, na kterou se samozřejmě vztahuje ochrana osobních údajů) chrání dobrovolníka, je v ní uvedeno místo (organizace), kde bude činnost vykonávána, a předmět této činnosti, včetně doby trvání. Dále jsou ve smlouvě uvedena **ustanovení týkající se vysílající organizace** (sem patří např. využití koordinátora, supervizora, příprava dobrovolníka na jeho činnost atp.), **ustanovení týkající se dobrovolníka** (jeho práva a povinnosti, pojištění na zdraví i na majetku), **závěrečná ustanovení** (doba platnosti smlouvy, způsob ukončení, zpracování osobních údajů dobrovolníka atp.) a součástí bývá také **mlčenlivost** (má ochránit před zneužitím informací o klientech, dalších dobrovolnících a jejich klientech, supervizích atp.)³⁷

Vysílající organizace musí mít **platnou akreditaci**, kterou uděluje Ministerstvo vnitra na žádost občanským sdružením, obecně prospěšným společnostem, církvím a církevním právníckým osobám. Platnou akreditací, která se musí obnovovat každé 3 roky, organizace dokládá, že splnila všechny podmínky obsažené v zákoně. Seznam vysílajících organizací, kterým byla udělena akreditace, je přístupný online na stránkách Ministerstva vnitra.

Přijímající organizace je ta organizace, pro kterou dobrovolník konkrétní činnost vykonává.³⁸ Přijímající organizace nemusí mít akreditaci Ministerstva vnitra, pokud na základě dohody spolupracuje s vysílající organizací, která ji má. Přijímající organizace může být totožná s vysílající (organizace si ponechá dobrovolníky pro své vlastní programy).

Tento systém je přátelský jak pro organizace, kterým umožňuje vzájemnou spolupráci, tak pro dobrovolníky. Dobrovolník si nemusí vybírat konkrétní organizaci, do které by se chtěl zapojit, ale stačí mu kontaktovat vysílající

³⁶ Zákon č. 198/2002 Sb. O dobrovolnické službě

³⁷ Totem r.d.c.: Smlouva o přijetí do programu - dobrovolník

³⁸ Zákon č. 198/2002 Sb. O dobrovolnické službě

organizaci, obvykle dobrovolnické centrum či agenturu. Ta mu pak na základě jeho zájmů a potřeb může nabídnout různé varianty, které by pro něj byly vhodné.

3.5 Požadavky na dobrovolníka

Již bylo řečeno, že dobrovolníkem se může stát každý. Posouzení jeho vhodnosti pro konkrétní náplň, případně doporučení vhodného programu, je na koordinátorovi a supervizorovi konkrétní vysílající organizace.

Z hlediska požadavků na dobrovolníky také již něco zaznělo, např. ohledně jejich věku. Dobrovolník kromě toho musí mít čistý trestní rejstřík (výpis z něj dokládá koordinátorovi) a musí být zdravotně i psychicky způsobilý. Musí také respektovat fakt, že i dobrovolná činnost, ke které se sám rozhodl, mu přináší jistá práva a povinnosti, měl by se tedy určitým způsobem i chovat. Měl by být asertivní a znát své vlastní hranice.

Znalosti v dobrovolnickém programu pro děti a mládež: Dobrovolník by měl mít hrubý přehled o základním vývoji dítěte – jak se vyvíjí hrubá a jemná motorika, myšlení a řeč, jak probíhá sociální vývoj, vývoj dětské hry. Měl by mít také určitou představu o potřebách dítěte či dospívajícího.³⁹

3.5.1 Příprava dobrovolníků

Dobrovolník, byť není profesionálním pracovníkem s dětmi a mládeží, by měl vykonávat svou činnost kvalitně. K tomu mu má pomoci i jeho příprava, kterou by měla zajistit vysílající organizace. *“Příprava dobrovolníka obsahuje dvě složky, a to obecně dobrovolnickou a speciální či odbornou, vztahující se k charakteru jeho činnosti.”*⁴⁰

Obecná část seznamuje dobrovolníka s jeho možnostmi, závazky atp. Vztahuje se k poslání organizace, k jejím cílům, organizací dobrovolnictví atp.

Oproti tomu **část odborná** má dobrovolníka připravit na jeho konkrétní činnost, vhodně ji pro něj vytipovat či upravit. Dobrovolníci pak vědí, co se od nich očekává, mají větší pocit jistoty. Chápu, co daná činnost obnáší, proto si ji umí i lépe představit. Výcvik má zamezit nereálným očekáváním a možným

³⁹ ADRA, 2011

⁴⁰ Tošner, Sozanská, 2002, s. 79

nedorozuměním.⁴¹ V kontextu preventivních volnočasových programů pro děti a mládež může být součástí této odborné přípravy např. práce s dítětem, vývojová psychologie, hraní modelových situací atp.

3.5.2 Hodnocení dobrovolníků

Hodnocení dobrovolníků je využíváno zejména ke zlepšení jejich činnosti, což ale neznamená, že musela být předtím vykonávaná špatně. Dobrovolník si zaslouží zpětnou vazbu k činnosti, které se věnuje. Kromě toho slouží hodnocení organizacím k demonstrování přínosů dobrovolnictví a jeho uznání širší veřejností. V cizích zemích se činnosti vykonávané dobrovolníky z tohoto důvodu dokonce cíleně přepočítávají na peníze a jedná se o milionové sumy.

Jak již bylo řečeno, dobrovolníkovi nenáleží za jeho činnost peněžité odměny, tyto kalkulace slouží jen k tomu, aby bylo v dnešní době možné lépe ocenit jejich přínos. Pro lepší představu se podobné kalkulaci věnuje kapitola 3.5.3.

Existuje řada možností, jak naplnit jinou, nefinanční, formu odměny - poděkování, péče a podpora dobrovolníků, zážitkové akce a organizované události jako jsou besídky, večírky, plesy, koncerty. Podobné akce jsou často organizovány při významných datech organizace, dobrovolníků a jiných příležitostech. Např. 5. prosinec je Mezinárodním dnem dobrovolníků, při jehož příležitosti se v celé řadě zemí pořádají různé slavnosti, dobrovolníci jsou veřejně oceněni, dostávají dárky atp.⁴²

Každý z nás se může stát dobrovolníkem, ale jako všude jinde, i tady narazíme na určitá omezení. Činnost dobrovolníka je ve své podstatě práce, byť za ni nedostává výplatu. Stejně jako v oblasti zaměstnání či studia, i v dobrovolnictví má každý z nás předpoklady pro něco trochu jiného. **Jedním z cílů této práce je zmapovat základní úroveň kompetencí, kterou by měl mít dobrovolník v preventivním volnočasovém programu pro děti a mládež.** Dobrovolník, který má zájem o účast v tomto typu programu si tak může udělat lepší obrázek o tom, co to pro něj obnáší a co se od něj očekává.

⁴¹ Tošner, Sozanská, 2002

⁴² Tošner, Sozanská, 2002

„Je jen několik málo omezení, která limitují činnost dobrovolníků. Mezi ně patří zejména zásada, že dobrovolník by neměl nahrazovat práci profesionálů a dále že by neměl dělat činnosti, do kterých se nikomu nechce.“⁴³

Přesto, že dobrovolník nenahrazuje profesionála, jím odváděná činnost by měla být kvalitní. K tomu je třeba kvalitní program a podpora ze strany organizace. V neposlední řadě hrají roli **osobnostní předpoklady dobrovolníka**. Je na koordinátorovi, aby pomohl dobrovolníkovi „vhodně“ se zapojit dle jeho předpokladů, očekávání, motivů a přání. Jaké by měly být jeho **předpoklady z hlediska kompetencí**, to se pak pokouší nastínit právě tato práce. Tyto kompetence nemusí mít nutně dobrovolník sám od sebe, i když samozřejmě mohou ovlivnit jejich výběr, nicméně se dají získávat a prohlubovat v rámci jeho přípravy⁴⁴ nebo i během jeho vlastního působení v konkrétním programu. Jedním z možných způsobů prohlubování kompetencí dobrovolníků může být například supervize.

Supervize je součástí hodnocení a sledování činnosti dobrovolníků. Jejím cílem je prohlubovat znalosti a dovednosti dobrovolníků, pomáhat jim překonávat možné obtíže, zlepšovat možnosti jejich působení a zamezit jejich vyčerpání. Programy, které se zaměřují na prevenci, jsou pochopitelně náročné na psychiku.⁴⁵ Cílovou skupinu tvoří děti, které to v životě nemají lehké. Cílem je poskytnout jim osobní vazby, které mohou přetrvat i po celý život. Nejde tedy jen o smysluplné vyplňování volného času, ale do hry vchází aspekt výchovný i vzdělávací.

3.5.3 Vyčíslení hodnoty činnosti dobrovolníka

Důvodů, proč se takovýmto kalkulacím věnovat, je hned několik. Kalkulací se prokáže faktická ekonomická hodnota dobrovolnictví, čímž vzroste jeho hodnota v očích široké veřejnosti i politiky. Zejména z hlediska státní správy a samosprávy jsou tyto výsledky zajímavé, protože umožňují zhodnocení přerozdělených finančních prostředků daným organizacím. Kalkulace umožní neziskovým organizacím, které dobrovolníky využívají, upřesnit analýzu nákladů a výnosů na provoz daných programů. Dobrovolník sice svou činnost vykonává

⁴³ Tošner, Sozanská 2002, s. 74

⁴⁴ Tošner, Sozanská, 2002

⁴⁵ Janíčková, Zmeškalová, 2011

zadarmo, je však nutné zajistit koordinaci, supervizi, pojištění, vzdělávání a odbornou přípravu. Kalkulace slouží zejména k odůvodnění podstaty těchto výdajů, protože ukáže „ušetřené“ množství finančních zdrojů za tuto činnost jako celek. Tyto údaje o faktickém (resp. ekonomickém) přínosu dobrovolnických programů by pak mohla organizace využít pro podporu např. prostřednictvím různých grantů. Stejně tak mohou organizace informovat případné dárce a sponzory o přesném využití poskytnutých finančních prostředků a přínosu pro organizaci i společnost jako takovou.

Existuje celá řada metod, které se dají použít ke kalkulaci hodnoty činnosti dobrovolníka, tedy hypotetické mzdy, která by mu za tuto činnost náležela. Ve Velké Británii byla např. vyvinuta metoda VIVA (Volunteer Investment and Value Audit), která porovnává hodnotu času dobrovolné činnosti v poměru s náklady investovanými do této činnosti.⁴⁶ Dalšími možnými metody jsou:

- metoda výpočtu průměrnou mzdou (vychází z myšlenky, že práce vykonaná dobrovolníkem se příliš neliší od práce vykonané zaměstnancem, proto se nebude pravděpodobně lišit ani jejich finanční hodnota)
- metoda použití mediánu v nevýdělečné sféře (porovnává hrubé mzdy neziskové sféry díky ISPV – Informačnímu systému o průměrném výdělku)
- metoda MPSV - Ministerstva práce a sociálních věcí (platná od r. 2004, dobrovolníci jsou oceňováni podle 6. platové třídy; používá se zejména s ohledem na financování aktivit ze zdrojů MPSV)
- metoda navržená o.s. Hestia (dobrovolná práce tvoří 1,5 násobek minimální mzdy, metoda je orientační, v praxi se zatím příliš nepoužívá)
- metoda IS – americké organizace Independent Sector (hodnota dobrovolné práce tvoří 112% průměrné mzdy)
- metoda VŠE (vychází z analýzy veškerých nákladů, i těch latentních)⁴⁷

Různé metody samozřejmě přinášejí různé výsledky. Nicméně zprůměrováním těchto výsledků z roku 2010⁴⁸ dostaneme částku 111 Kč / hod, což jistě orientačně svůj úkol splní.

⁴⁶ Musilová, 2005 [online]

⁴⁷ Berka, 2010

3.6 Shrnutí

Dobrovolník je obyčejný člověk, který dělá nezištně neobyčejné věci pro druhé. *„Bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti“.*⁴⁹ Profesionálně vedené dobrovolnictví podléhá zákonu 198/2002 o dobrovolnické službě a spadá do působnosti organizací, které se dobrovolnictvím zabývají na základě platné akreditace Ministerstva vnitra. Dobrovolníci mohou působit na poli sociální či humanitární pomoci, ochrany přírody, kultury, volného času, vzdělávání a sportu. V základu rozlišujeme dva základní typy dobrovolnické činnosti podle doby trvání, tedy krátkodobou a dlouhodobou. Kromě tohoto dělení můžeme ještě do dobrovolnictví zařadit občanskou (sousedskou) výpomoc, obecně i vzájemně prospěšné dobrovolnictví, firemní dobrovolnictví a Evropskou dobrovolnickou službu.

Každý dobrovolník v profesionálně vedeném programu je seznámen s principy dobrovolnictví obecně a je také připravován na svou konkrétní činnost, k dispozici je mu koordinátor a supervizor. Dobrovolníci jsou také hodnoceni a oceňováni, byť jinak než finančně.

Dobrovolnictví má smysl a je velkým přínosem pro celou společnost.

⁴⁸ Tošner, Sozanská 2002, s. 74

⁴⁹ Boukal, 2009, s. 138

4 Dobrovolnictví v programech pro děti a mládež

„Svobodně a dobrovolně zvolená aktivita a pomoc jsou tím, co činí z dobrovolníka nositele procesu změn ve společnosti. Jeho tvořivá energie je silou, která pomáhá hledat a otevírat zdroje a možnosti nových řešení.“⁵⁰

Kapitola představuje čtenáři jednotlivé dobrovolnické programy, na které je zaměřena tato práce. Nastiňuje možné typy těchto programů, kterými jsou především programy Pět P a Kompas. Podíváme se také obecné cíle výchovy a vzdělávání a na principy mentoringu, na kterém jsou podobné programy obvykle založeny. Kapitola teoreticky ukotvuje rámec činností dobrovolníků, který nám lépe umožní stanovit jejich potřebné kompetence. Jedná se o preventivní volnočasové programy pro děti a mládež, které jsou realizovány dlouhodobě.

4.1 Obecné cíle výchovy a vzdělávání

K vysvětlení obecných cílů vzdělávání a výchovy, tedy i cílů, které jsou do jisté míry vlastní dobrovolníkům v programech pro děti a mládež, použijeme **koncept tzv. Delorsových čtyř pilířů vzdělávání**. Jsou jimi oblasti založené na **učení se (1) poznávat, (2) jednat, (3) žít společně s ostatními a (4) být**.⁵¹ Podívejme se na tyto oblasti blíže a najdeme důvod, proč je vhodné s nimi operovat nejen ve škole, ale všeobecně v oblasti práce s dětmi a mládeží. Tyto oblasti přímo souvisejí s kompetencemi pedagogů, jejichž spojitost s kompetencemi dobrovolníků se snažila nalézt kapitola 2.5. Jedná se o přímé činnosti, kterým se věnuje dobrovolník spolu s dítětem; schopnosti, které jsou předávány prostřednictvím mentoringového vztahu.

1) Učit se poznávat

*Člověk od přírody baží po poznání.
(Aristoteles)⁵²*

Tato oblast zahrnuje osvojování teoretických znalostí i praktických dovedností, které pomáhají dítěti objevovat svět a porozumět vlastnímu učení.⁵³

⁵⁰ Tošner, Sozanská, 2002, s. 36

⁵¹ Švec, 2005; ITQ, 2007 [online]

⁵² Citaty.net [online]

Konkrétně sem patří kultivace schopnosti soustředit se (jak na věci, tak lidi), rozvoj paměti a obecné schopnosti myslet, řešení problémů a snižování stereotypů.⁵⁴ Jedná se tedy nejen o získání formálních znalostí a práci s informacemi, ale jsou sem zahrnuty i samotné mechanismy myšlení a učení, rozvíjení představitelství, rozvoj kritického a heuristického myšlení. Patří sem široká oblast učení, porozumění vlastnímu učení a jeho vývoji včetně učení se toho, jak se efektivně učit.⁵⁵

2) Učit se jednat

*Rozvážně jednat má větší cenu, než jenom rozumně myslet.
(Marcus Tullius Cicero)⁵⁶*

Tato oblast zahrnuje např. konstruktivní komunikaci v různých životních situacích.⁵⁷ Kromě komunikace s ostatními jsou ale rozvíjeny i jiné sociální dovednosti jako týmová spolupráce, adaptace na změny, vhodné způsoby řešení konfliktů, obecně rozvoj kvalitních interpersonálních vztahů, inovativního myšlení a kreativity.⁵⁸ Cílem rozvoje dětí v rámci této oblasti je všeobecné snížení agresivity, násilí, kriminality, konfliktů, zvyšování prosociálního cítění, stírání interpersonálních rozdílů. Žádoucí je vedení k toleranci, rozvoj schopnosti dívat se na svět očima druhých, porozumět jim, pochopit je a řešit konflikty konstruktivním dialogem.⁵⁹

3) Učit se žít společně s ostatními

*Člověk přece nemůže trvale žít s ledniček, politiky, financí a křížovek.
Člověk to prostě nemůže.
Člověk přeci nemůže žít bez básní, bez barev, bez lásky.
(Antoine de Saint Exupéry)⁶⁰*

⁵³ Švec, 2005; ITQ, 2007 [online]

⁵⁴ UNESCO: Learning to Know [online]

⁵⁵ Nanzhao [online]

⁵⁶ Marcus Tullius Cicero [online] citaty.net

⁵⁷ Švec, 2005; ITQ, 2007 [online]

⁵⁸ UNESCO [online] Learning to Do

⁵⁹ Nanzhao [online]

⁶⁰ Citaty.net [online]

Tato oblast představuje aktivní podíl na společenských činnostech a rozvoj mezilidské spolupráce.⁶¹ Člověk je brán jako individualita na straně jedné a jako člen rodiny a dalších sociálních skupin, komunity, společenství na straně druhé. Univerzalita každého jedince je podporována a lidskost je označena jako soubor dovedností, znalostí, hodnot a osobního rozvoje na poli intelektuálním, kulturním, fyzickém i morálním.⁶² Důraz je kladem na svobodu myšlení, cítění, a každý jedinec má právo na kontrolu nad svým vlastním životem. Rozdílnost osobností je přirozená, a na základě této různorodosti jsou podporovány individuální talenty, je rozvíjena kreativita a představivost prostřednictvím sdílené kultury, umění, poezie aj.⁶³

4) Učit se být

*Být šťastný znamená znát se a moc se sebe neděsit.
(Walter Benjamin)⁶⁴*

Tato oblast je postavena na porozumění sobě i ostatním a na zdokonalování vlastní osobnosti v souladu se společenskou morálkou.⁶⁵ Vlivem globalizace je žádoucí vést děti ještě více k poznání a porozumění druhým a oceňování podobností i rozdílností mezi lidmi, k uznání nezávislosti a svobody všech, bez rozdílu. Tato schopnost je postavena na empatii, kooperaci, prosociálním cítění, respektu druhých lidí, kultur i hodnot s tím souvisejících.⁶⁶ Oblast „učit se být“ říká, že důležitější než být géniem či uznaným specialistou je být dobrým člověkem. Dále tvrdí, že učení skrze hry, sport, kulturní a uměleckou činnosti, jsou v osobním rozvoje účinnější než klasický školní systém.⁶⁷ Koneckonců učení neprobíhá jen ve škole, a i proto je tedy možné uvažovat tento koncept s ohledem na dobrovolnické programy pro děti a mládež.

⁶¹ Švec, 2005; ITQ, 2007 [online]

⁶² Nanzhao [online]

⁶³ UNESCO [online] Learning to Be

⁶⁴ Citaty.net [online]

⁶⁵ Švec, 2005; ITQ, 2007 [online]

⁶⁶ Nanzhao [online]

⁶⁷ UNESCO [online] Learning to Do

4.2 Mentoring

Většina preventivních volnočasových programů pro děti a mládež je založena na principu mentoringového vztahu. Můžeme ho definovat jako „*individuální vztah mezi starším a zkušenějším mentorem a mladším, méně zkušeným chráněncem⁶⁸, který prostřednictvím vztahu s mentorem získává rozvoj vlastních osobnostních, kognitivních a sociálních dovedností.*“⁶⁹

Takovéto vztahy fungují ve společnosti přirozeně od pradávna, pomáhají mladým lidem orientovat se ve světě dospělých, usnadňují jim dospívání, mohou jim pomoci i v přípravě na budoucí zaměstnání. Problémem moderní společnosti však je, že v ní **přirozené mentoringové vztahy mizí** (resp. nevznikají). Je to zejména kvůli oslabování mezigeneračních vazeb, protože mentorem byl často člen rodiny, který nebyl rodičem dítěte. Mohl to být také například soused, avšak i tyto vazby se v moderní společnosti oslabují, lidé často ani nevědí, kdo vedle nich bydlí, o silnější vazbě ani nemluvě.⁷⁰ Společnost se vyvíjí, a ruku v ruce s tím dochází i k modifikaci rodiny jako takové (někteří autoři hovoří dokonce o krizi rodiny).⁷¹

Mentorem je v případě preventivních volnočasových aktivit pro děti a mládež „cizí člověk“, tedy **dobrovolník, který má zájem pomoci celkovému rozvoji svěřeného dítěte** (v rovině osobnostní, kognitivní i emocionální). Dobrovolník doplňuje obecné výchovné působení na dítě ve volném čase a mimo bezprostřední vliv rodiny a to neformálním, nicméně profesionálním a cílevědomým způsobem.⁷²

Při profesionálním vedení⁷³ jsou přínosy těchto programů (např. Big Brothers Big Sisters) doloženy již od 90. let minulého století.

⁶⁸ Chráněnc/svěřenc bývá také označován slovem „mentee“.

⁶⁹ Brumovská, Seidlová Málková, 2010, s. 7

⁷⁰ Brumovská, Seidlová Málková, 2010

⁷¹ Krátká, 2011

⁷² Krátká, 2011

⁷³ Profesionální vedení dobrovolníků je nutné pro vytvoření podmínek vzniku kvalitního mentorského vztahu, který je dítěti ku prospěchu. V opačném případě může vztah dítě dokonce i poškodit. (Brumovská, Seidlová Málková, 2010)

Mentorský vztah je:

- **Jedinečný**, je charakteristický pro dva konkrétní jedince (tedy dobrovolník a jeho svěřence), stejný vztah se nikdy přesně neopakuje.
- **Reciproční**, ne však symetrický. Mentor se snaží podporovat svého svěřence, naplňovat jeho potřeby a podporovat jeho učení v dlouhodobém kvalitním vztahu.
- **Partnerský**, mentor nestojí nad svěřencem, jsou si rovnocenní.
- **Dynamický**, mění se a vyvíjí se. Čím déle trvá, tím vyšší přínosy přináší.⁷⁴

4.3 Preventivní volnočasové programy pro děti a mládež

*Tu však jsem náhled viděl, že mohu pro druhého něco znamenat
už jenom tím, že tu jsem,
a že ten druhý je šťastný, protože jsem u něho.
(Erich Maria Remarque)⁷⁵*

V této kapitole blíže představíme typické dobrovolnické preventivní volnočasové programy pro děti a mládež, konkrétně Pět P, Kompas a 3G.

4.3.1 Program Pět P

Program Pět P má svůj originální původ v USA jako program **Big Brothers, Big Sisters**. Tento nejznámější mentoringový program datujeme k počátku 20. století, v praxi tedy funguje již sto let. Prostřednictvím o.s. HESTIA v roce 1996 vznikla jeho česká varianta, která se rozšířila do více než dvaceti měst v ČR: **Program Pět P – Pomoc, Přátelství, Podpora, Péče, Prevence**. Roku 2001 byla vytvořena **Asociace programu Pět P**, aby koordinovala jednotlivá dobrovolnická centra. Asociace je členem mezinárodní organizace Big Brothers Big Sisters International.

Pět P je **sociálně preventivní program pro děti a mládež ve věku 6-15 let**, funguje na základě individuálního vztahu jednoho dospělého dobrovolníka

⁷⁴ Brumovská, Seidlová Málková, 2010

⁷⁵ Citaty.net [online]

s jedním dítětem. Zaměřuje se na řešení sociálních a komunikačních obtíží dětí. Tyto děti mají obvykle některé specifické problémy – výchovné, rodinné, sociální, osobní, školní. Dobrovolník se dítěti stává naslouchajícím kamarádem.⁷⁶

Od zahájení programu do roku 2011 bylo úspěšně realizováno 2 487 dvojic. Nejpatrnější rozvoj dětí byl zaznamenán rodiči i dobrovolníky v oblasti rozvoje zájmů dětí o nové věci, jejich schopnost vyjadřovat své vlastní pocity, rozvoje osobních zájmů a koníčků, sebedůvěry a samostatného rozhodování. Program celkově rozvíjí samostatnost dětí, bylo zjištěno i zmírnění psychosomatických obtíží, snížení agresivity a užívání vulgárních výrazů.⁷⁷

„Dobrovolník je dítěti kamarádem, průvodcem, nikoli autoritou. Dlouhodobý vztah dítěte s dobrovolníkem má vytvořit prostor pro růst sociálních dovedností, posilovat sebevědomí dítěte a rozšířit jeho motivaci k navazování přirozených vrstevnických vztahů.“⁷⁸

4.3.2 Program 3G

Program 3G je novou variantou programu Pět P, jejímž cílem je podpořit mezigenerační soužití a solidaritu. **Dobrovolníkem je zde osoba starší 50 let**, podpora může být vzájemná i ze strany rodiny svěřence.⁷⁹ V programu Pět P získal svěřenec „kamaráda“, zde získává v podstatě „babičku / dědečka“.

4.3.3 Program Kompas

Kompas je **skupinový mentoringový program pro děti a mládež od 7 do 15 let**, který stojí na třech základních pilířích, které jsou základem pro jeho název: **K**omunikace, **P**artnerství, **S**polupráce. Stejně jako program Pět P, i Kompas se opírá o základy jiného programu, v tomto případě jde o **kanadský**

⁷⁶ Asociace programu Pět P: Z historie programu Pět P v ČR [online]; Šimková a kol., 2011.

⁷⁷ Asociace Pět P v ČR: Výroční zpráva 2011. [online]

⁷⁸ Šimková a kol., 2011, s. 53

⁷⁹ Hestia: Program 3G [online]

program P.E.A.K. (Partnership to Educate & Advance Kids). Tento program je kratší, probíhá kolem pěti měsíců a to ve skupině 6 dětí a 2 dobrovolníků.⁸⁰

4.4 Shrnutí

Dlouhodobé preventivní volnočasové programy pro děti a mládež jsou jednou z možných oblastí, ve kterých je možné dobrovolně působit. Tyto programy jsou obvykle postaveny na principu mentoringu. Starší a zkušenější mentor (dobrovolník) přirozeně působí na svého mladšího svěřence (dítě).

Mentorské vztahy podporují všeobecný rozvoj svěřence po stránce kognitivní, emocionální, osobnostní i sociální. Tyto vztahy se v moderní společnosti přirozeně vytrácejí, proto je vhodné je podporovat jiným způsobem, např. právě formou dlouhodobých preventivních volnočasových programů pro děti a mládež.

Dobrovolník na dítě působí přirozeně, neformálně, podporuje jeho výchovu i vzdělávání mimo školu a rodinu. Učí svého svěřence poznávat, jednat, žít společně s ostatními, být sám sebou. Působí tak kladně na celkový rozvoj jeho osobnosti.

⁸⁰ Hestia: Program Kompas [online]

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkumný projekt

*Vědět málo je nebezpečné.
Vědět mnoho také.
(Albert Einstein)⁸¹*

Tato část práce má za úkol přiblížit čtenáři výzkumný projekt, jeho cíle, postupy, použité výzkumné metody, vzorek respondentů a v neposlední řadě samozřejmě výsledky, ke kterým vedl.

5.1 Cíle výzkumného projektu

Výzkumný projekt si klade za cíl prozkoumání činností dobrovolníků s ohledem na prahové kompetence, které v této činnosti potřebují. V tomto slova smyslu chápeme prahové kompetence jako charakteristiky (znalosti, dovednosti), které by měli dobrovolníci mít na určité úrovni, aby byli schopni působit v daných programech a dosahovat žádoucích výsledků.

Cílem práce je začít vytvářet **formální teoretickou oporu** nejen pro program, ale i pro dobrovolníky a koordinátory aj. Současné materiály k dobrovolnictví se podle mého názoru nevěnují dostatečně dobrovolníkům samotným, výzkumy jsou orientovány především na program a jeho vliv na děti v něm. Dobrovolnictví je u nás zatím víceméně intuitivní, **vytváření „profesního standardu“** by mohlo vést ke zvýšení jeho kvality i k většímu uznání širokou veřejností a zvýšení prestiže. Dalším cílem výzkumného projektu je vytvořit **minimální kompetenční profil** dobrovolníka v preventivním programu pro děti a mládež. Tento profil by mohl vést ke vzniku konkrétní **strategie dalšího vzdělávání a podpory dobrovolníků**, který by nejen zvyšoval teoretickou i praktickou podporu pro dobrovolníky, ale zároveň by stíral rozdíly mezi dobrovolnictvím a „normální“ prací, které jsou při vysoké profesionalitě programů dle mého názoru minimální.

⁸¹ Citaty.net [online]

5.2 Charakteristika vzorku respondentů a jejich výběr

Kontakty na dobrovolníky v daných typech programů jsem získávala prostřednictvím Regionální dobrovolnické agentury DoRA a Regionálního dobrovolnického centra Totem, které mají v současné době v součtu kolem 385 dobrovolníků a 27 dobrovolníků v mentoringových programech pro děti z mládež (tyto počty se ovšem průběžně mění). Ze strany katedry byl vznešen požadavek na omezení tématu na území města Plzně, takže nebylo možné oslovit dobrovolnická centra mimo město. Nicméně toto omezení otevírá prostor dalším potenciálním výzkumníkům.

Do výzkumu jsem zapojila 5 ochotných dobrovolníků, jejichž základní charakteristika je v souhrnné Tabulce 1:

Tabulka 1: Charakteristika vzorku respondentů

Jméno	Pohlaví	Věk	Zaměření	Program	Doba trvání
D1	žena	28	právní administrativa	Pět P	1 rok +
D2	žena	27	technik	Pět P	1 rok -
D3	žena	20	psychosociální studia (s)	Kompas	4 měsíce
D4	muž	23	ochrana osob a majetku	Pět P	6 měsíců +
D5	žena	23	sociální práce (s)	Pět P	10 měsíců +

Jméno: D1-D5 je označení dobrovolníků pro zachování jejich anonymity, kde písmeno „D“ má zastupovat slovo „dobrovolník“. Číslo je pak přiděleno podle pořadí schůzky a realizace rozhovoru.

Pohlaví: Můžeme obecně říci, že v dobrovolnictví, stejně jako v mnoha humanitně zaměřených oborech, nalezneme více žen než mužů, proto není příliš zarážející, že v našem vzorku je pouze jeden.

Věk: Všichni respondenti jsou ve věku 23-28 let, což je poměrně častý věk pro výkon dobrovolnické služby. Jedná se studenty vysokých škol či mladé lidi na počátku kariéry, bez vlastní založené rodiny.

Zaměření: Co se týče zaměření, jedná se o velmi rozmanitý vzorek, nalezneme zde různé obory, pracující i studenty, kteří jsou označení „(s)“.

Program: Čtyři respondenti jsou z programu Pět P, kdy se dobrovolník schází s jedním dítětem; pátý je z programu Kompas, kde se schází menší skupina dětí. Více o těchto programech naleznete v kapitole 4.3.

Doba trvání: Představuje faktickou dobu působení dobrovolníka v daném programu, což pro náš vzorek znamená 4-12 měsíců. Znaménko „+“ symbolizuje, že vztah trvá dále (buď pro to, že nebyl ještě řádně ukončen, nebo přerostl do čistě neformálního vztahu). Znaménko „-“ pak značí blížící se ukončení vztahu. Údaj bez znaménka pak znamená řádné ukončení vztahu po uplynutí přiměřené doby.

5.3 Metodologie

Vzhledem k cíli výzkumu a faktu, že dosud neexistují žádné podobné studie, jsem zvolila kvalitativní výzkum. Jeho výjimečnost nespočívá v pouhé absenci čísel, získal si rovnocenné postavení vedle výzkumu kvantitativního. Práce výzkumníka v kvalitativním výzkumu spočívá ve **sběru a analýze informací**, které se vztahují k vytyčené problematice. Výzkumné otázky se dají upravovat a doplňovat i v průběhu šetření, proto je také někdy označován jako pružný typ výzkumu.⁸² V následujících kapitolách seznámím čtenáře s konkrétními metodami, které jsem použila, a s výsledky pak v samostatných kapitolách 6 a 7.

5.3.1 Analýza vybraných dokumentů

Tento postup je standardní metodou kvalitativních i kvantitativních vědeckých postupů. Vlastní analýza může být prováděna z mnoha různých hledisek, může mapovat postoje, hodnoty, ideje. Za dokumenty můžeme považovat **jakékoli „stopy“ lidské existence**, obvykle se jedná o knihy, články, záznamy, projevy, deníky, ale i plakáty a obrazy. Poznávací cenu dokumentů stanovují některá základní kritéria:

- 1) Typ dokumentu, přičemž hodnotíme především jeho věrohodnost.

⁸² Hendl, 2005

- 2) Vnější znaky, tedy zpracování a význam dokumentu, účelnost.
- 3) Vnitřní znaky, tedy vlastní obsah dokumentu a jeho výpovědní hodnota.
- 4) Intencionalita, tedy hodnota dokumentu z vědeckého hlediska, která je ovlivněna ideologií, vzděláním a zaměřením autora.
- 5) Blízkost k předmětu zkoumání, a to časová, prostorová i sociální.
- 6) V neposlední řadě je rozhodující i původ dokumentu.

Postup analýzy dokumentů je podobný analýze rozhovorů nebo jiných záznamů. Hodí se k doplnění a verifikaci poznatků získaných jinou metodou.⁸³

5.3.2 Případová studie

Případová studie je jedním ze základních přístupů v kvalitativním výzkumu, umožňuje komplexní vyhodnocení jednoho či několika případů. Hlavní myšlenkou je konstatování, že **porozumění jednomu případu nám umožňuje tyto poznatky aplikovat na jiný podobný případ** a navzájem jejich charakteristiky srovnávat.⁸⁴

5.3.3 Interview

Data byla získána prostřednictvím **neformálního rozhovoru s dobrovolníky**, a to při osobním setkání nebo prostřednictvím konverzace na sociální síti. Sociální síť jsem využila z hlediska časového vytížení některých dobrovolníků nebo jejich přestěhování z Plzně. Rozhovor v obou případech umožňoval použití **předem připraveného návodu**, tedy orientaci směru rozhovoru podle určité základní kostry.⁸⁵ V průběhu vlastního rozhovoru byla pak tato základní bodová kostra, která je k dispozici v Příloze 2, modifikována podle potřeb plynoucích z konkrétní situace. Návod, podle kterého byly rozhovory realizovány, vycházel z předchozí analýzy dokumentů. Dále byl inspirován modifikací příslušných kompetencí v obecně výchovně-vzdělávacím procesu, kterým ve své základě podstatě mentoring jako takový je.

⁸³ Hendl, 2005

⁸⁴ tamtéž

⁸⁵ tamtéž

5.3.4 Zakotvená teorie

Výzkum se inspičuje metodou zakotvené teorie (Grounded theory), tedy strategií kvalitativního výzkumu, která je spojována se jmény sociologů B. Glasera a A. Strausse. Základním principem práce s daty je **objevování a zdůvodňování nových konceptů**, ve své podstatě se jedná o proces nepřetržitého porovnávání. „Zakotvená teorie je návrhem hledání specifické ‚substantivní teorie‘, která se týká jistým způsobem vymezené populace, prostředí nebo doby.“⁸⁶

Pro potřeby výzkumu byla použita první fáze metody zakotvené teorie, kterou je tzv. **otevřené kódování**. Můžeme ho definovat jako „proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů.“⁸⁷ Klíčovým postupem je označování jednotlivých dat pojmy, a jejich třídění do kategorií. Údaje jsou pečlivě studovány, konceptualizovány, porovnávány a zvažovány.

V této fázi narážíme zejména na dva ze základních prvků zakotvené teorie: (1) **koncepty**, které jsou základními jednotkami prováděné analýzy, vznikají konceptualizací dat, a (2) **kategorie**, které jsou generovány na základě srovnávání konceptů, představují integrační rámec teorie.

Kategorie jsou pojmenovávány výzkumníkem, jenž tyto pojmy čerpá z odborné teorie, z citací získaných dat, případně si je vymýšlí na základě vlastní kreativity při interpretaci. Jeho teoretická citlivost pro pojmy, schopnost vhledu, porozumění získaným datům a schopnost oddělení podstatných dat od nepodstatných pak umožňuje vznik nové teorie. Výzkumník čerpá teoreticky z odborné literatury a prakticky pak z profesní a osobních zkušeností a z vlastního procesu provádění interpretace získaných dat.⁸⁸

⁸⁶ Hendl, 2005 s. 243

⁸⁷ Strauss, Corbinová, 1999, s. 42

⁸⁸ Strauss, Corbinová, 1999

6 Analýza vybraných dokumentů⁸⁹

*Neexistuje taková bezcenná kniha,
v níž by nebylo napsáno alespoň něco dobrého.
(Samuel Johnson)⁹⁰*

Pro potřeby této práce byly k analýze vybrány následující dokumenty:

- 1) **Smlouva o výkonu dobrovolnické služby, etický kodex a pravidla chování dobrovolníka**
- 2) **Manuál programu Pět P**
- 3) **Metodika programu Kompas**
- 4) **Zákon č. 198/2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů**
- 5) **Sborník souhrnných pozic v nestátních neziskových organizacích: Kompetenční profily pro neformální vzdělávání**

6.1 Charakteristika jednotlivých dokumentů:

Ad 1) Smlouvu o výkonu dobrovolnické služby jsem získala díky vlastnímu působení v programu Kompas v roce 2011. Jedná se o smlouvu uzavřenou mezi mnou a regionálním dobrovolnickým centrem Totem. Součástí této smlouvy je etický kodex a pravidla chování dobrovolníka.

Ad 2) Manuál programu Pět P je zpracován organizací Hestia. Je k dispozici jako podkladový materiál členským organizacím Asociace Pět P, které tento program také realizují. Manuál je volně přístupný na stránkách Asociace Pět P, já jsem jej získala během praxe v regionálním dobrovolnickém centru Totem.

Ad 3) Metodiku programu Kompas zpracovalo Dobrovolnické centrum, o. s. Přístup k tomuto materiálu jsem získala během své praxe v regionálním dobrovolnickém centru Totem.

⁸⁹ více k metodologii viz kap. 5.3.1

⁹⁰ Citaty.net [online]

Ad 4) Zákon o dobrovolnické službě je závazným legislativním rámcem dobrovolnické služby v ČR. Je součástí sbírky zákonů ČR a dá se stáhnout na mnoha internetových portálech.

Ad 5) Sborník je materiálem projektu Klíče pro život, což je projekt Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který vznikl ve spolupráci s Národním institutem dětí a mládeže. Hlavním cílem projektu je rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání. Brožuru jsem získala na konferenci Dobrovolnictví pro všechny realizované 3. 4. 2012 v Ústí nad Labem, ale našla jsem ji i volně stažitelnou na stránkách Národního institutu dětí a mládeže. Materiál popisuje klíčové úkoly pracovníků na různých pozicích, vybrala jsem ty, které se zdály být alespoň do určité míry korespondující s náplní práce dobrovolníků v daných programech, konkrétně následující: projektový manažer volnočasových aktivit pro děti a mládež, hlavní vedoucí zotavovací akce dětí a mládeže, lektor vzdělávacích aktivit v oblasti práce s dětmi a mládeží; laický zdravotník akce pro děti a mládež, samostatný vedoucí dětí a mládeže, vedoucí dětí se zaměřením na všeobecné aktivity. Dále jsem zařadila i analýzu průřezové oblasti první pomoci a prevence, která je všeobecně použitelná na všech pozicích, a také činnosti související s rozvojem občanské společnosti a vzdělávání.

6.2 Interpretace získaných dat

Jmenované dokumenty jsem podrobila analýze zaměřené na vybrané dobrovolnické programy. Jednotlivá data, která jsem tímto postupem získala, jsem rozčlenila do kategorií, podkategorií a přiřadila k nim příslušné charakteristiky. Takto strukturovaná získaná data jsem pak konzultovala s koordinátorkou dobrovolnických programů Dobrovolnické regionální Agentury DoRA pro jejich případné doplnění. Je vhodné konstatovat, že výsledky kvalitativního výzkumu a tedy i této analýzy jsou ovlivněny osobností, znalostmi a zaměřením výzkumníka, každý by je mohl sestavit jinak.

6.2.1 Popis jednotlivých kategorií

Na tomto místě bych ráda stručně zmínila kategorie, ke kterým jsem dospěla analýzou výše uvedených dokumentů. Tyto kategorie obsahují v podstatě v souhrnu veškeré podstatné informace o programu, dítěti i dobrovolníkovi a jeho schopnostech, maximálních možných znalostech. Informace se tedy netýkají výhradně kompetencí dobrovolníka. Kompletní podrobná analýza dokumentů je k vidění v příloze.

1. Zvláštní schopnosti a nadání dobrovolníka

Tato kategorie zahrnuje především tvrzení, že každý umí něco, co může nabídnout druhým. Spadají sem především konkrétní specifika daných dobrovolníků podle jejich zaměření, zájmů a zvláštních schopností.

2. Odborné znalosti dobrovolníka

Skupina zahrnuje znalosti z oblasti **práva** (veřejného, občanského i znalosti základních dokumentů, kterými jsou Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte).

Dále zde nalezneme znalosti týkající se **bezpečnosti a ochrany zdraví**, kam spadají znalosti a schopnosti např. vztahující se k první pomoci, pravidlům požární ochrany, dodržování pitného režimu a užívání léků, informace o psychickém a fyzickém stavu dětí apod. Dále do této skupiny patří kategorie prevence úrazů, pravidla chování při pobytu u vodních ploch aj.

Z hlediska odborných znalostí můžeme do této kategorie dále zařadit **znalosti pedagogické** týkající se např. obecných pedagogických postupů a metod, uplatňování základních pravidel pro práci s cíli, zážitková pedagogika, hry aj. Vzhledem k dítěti pak můžeme jmenovat např. přizpůsobování obsahů věku, zájmům a aktuálním potřebám dítěte, zisk a hodnocení zpětné vazby aj.

Nalezneme zde i **psychologické znalosti** a to např. základy sociální psychologie, krizové intervence, komunikace, socializace atp. Pracuje-li dobrovolník se skupinou dětí, patří sem také práce s touto skupinou, reakce

na skupinovou dynamiku, výběr aktivit aj. S ohledem na konkrétní dítě sem pak opět spadají jeho specifické potřeby, které je třeba mít na zřeteli.

Do kategorie odborných znalostí jsem dále zařadila **výchovné činnosti se specifickými cíli**, kam spadá např. výchova k aktivnímu občanství, řešení výchovných problémů, etika, výchova proti šikaně a dalším sociálně patologickým jevům, multikulturní výchova, vedení k ohleduplnému chování atp.

Zvláštní podkategorii jsem vyčlenila pro **metody a principy neformálního vzdělávání**, kam spadá mentoring jako takový.

Poslední podkategorii odborných znalostí tvoří **organizační schopnosti**, které představují výběr vhodného prostředí pro aktivitu, zajištění pomůcek atp.

3. Motivace dobrovolníka

Tato kategorie obsahuje informace o možných motivech dobrovolníka, které ho vedou v účasti na daných typech programů. Mohou to být např. vlastní zkušenost a rozvoj kompetencí, zisk dovedností a kontaktů, pocit užitečnosti a prosociální cítění či jiné. Koordinátor také může zohlednit dobrovolníkovi preferenci ohledně klienta.

4. Požadavky na dobrovolníka

Požadavky na dobrovolníka jsou členěny do několika podkategorií. První z nich jsou **požadavky obecné**, kam patří např. nezneužívání projevené důvěry, žádost o pomoc v případě potřeby, účast na supervizích, dodržování pravidel aj.

Další podkategorií jsou **požadavky specifické**, do kterých spadají následující: **Formální požadavky** (věk, čistý trestní rejstřík, zdravotní způsobilost atp.), **osobnostní charakteristiky** (spolehlivost, ohleduplnost, dochvilnost atp.), **etické požadavky** (nakládání s informacemi, ochrana osobních údajů atp.), **absolvování výcviku a seminářů** (návuk sociálních dovedností, zisk teoretické výbavy, prevence syndromu vyhoření atp.), **psychologický screening** (psychologické posouzení osobních rysů, zralosti, zkušeností atp.).

Najdeme zde i určité **požadavky ve vztahu k organizaci** jako plnění úkolů, mlčenlivost o údajích, formulace potřeb v oblasti personálního a materiálního zabezpečení schůzek, respekt pravidel bezpečnosti práce atp.

Dále zde nalezneme i **požadavky ve vztahu k dítěti**, kam patří především nezasahování do rodinných vztahů, podíl na tvorbě a realizaci individuálního plánu dítěte v programu.

Poslední podkategorií jsou **požadavky ve vztahu k programu**, kam spadá evidence vlastní činnosti dobrovolníka (obvykle formou deníků nebo zápisů ze schůzek) a dále absolvování požadovaných školení.

5. Přístup k rodiči

Přesto, že se dobrovolník schází s dítětem, ne s jeho rodičem, je vhodné zahrnout i některé charakteristiky týkající se přístup dobrovolníka k rodině, a to jak z pohledu programu, tak vlastní činnosti dobrovolníka. **Z hlediska programu** má rodič i dobrovolník právo na úpravu programu nebo jeho změnu, obě strany musí s programem souhlasit. Rozsah zodpovědnosti dobrovolníka za dítě se vztahuje k době, na kterou je domluvena schůzka. Všichni jsou si vědomi pravidel, mají na sebe kontakty. **Z hlediska vlastní činnosti** dobrovolník respektuje rozhodnutí rodiče, dohodnou si spolu způsob a podmínky komunikace, rodič je včas informován o potřebných záležitostech atp.

6. Přístup k dítěti

Tuto kategorii jsem rozčlenila do pěti podkategorií, jimiž jsou partnerství, rozvoj, prevence, jistota a individualizace.

Partnerství znamená společné plánování schůzek, zapojování dítěte, nenásilné přirozené působení a vznik blízkého přátelského vztahu atp.

Podkategorie **rozvoj** pak představuje jak **rozvoj sociální a komunikační** (podpora začleňování, řešení komunikačních a sociálních obtíží, obohacování sociálního zázemí aj.), tak **rozvoj sebevědomí** (posilování sebedůvěry a zlepšení subjektivního hodnocení sebe sama), v neposlední řadě sem patří i **celkový osobnostní rozvoj** (učení praktickým dovednostem, zvyšování kvality života, podpora vlastní aktivity aj.)

Prevence v sobě zahrnuje několik podtypů, např. prevenci **obecnou**, která je podporována dlouhodobým vztahem dítěte s dobrovolníkem, poskytováním vzorů, snižováním sociálního vyloučení atp. **Prevence rizik** pak zahrnuje zejména

zvažování potenciálních ohrožení (např. zdravotních, bezpečnostních aj.) a jejich záměrné ovlivňování, pohyb na bezpečných místech a dohled. **Prevence sociálně patologických jevů** je značně konkrétní, týká se užívání drog a rizikového chování. Patří sem prevence i osvěta, podpora dobrých návyků i vliv dobrého vzoru dobrovolníka na dítě.

Kategorie **Jistota** charakterizuje blízký vztah dítěte s dobrovolníkem založený na vzájemné důvěře a přijetí, empatii, autenticitě atp.

Individualizace pak znamená aktivní podíl dobrovolníka na realizaci individuálního plánu, na rozvoji dítěte podle jeho možností a potřeb, patří sem také rozvoj zájmů, nadání aj.

7. Dobrovolník poskytuje dítěti vzor

Tato kategorie do určité míry koresponduje s kategorií předchozí, přesto je jí věnováno zvláštní místo, protože se jedná o kategorii velmi podstatnou. Dobrovolník poskytuje dítěti nenásilný (přesto významný) **osobnostní vzor**, který vyvěrá z vlastního chování dobrovolníka k dítěti – ohleduplnost, spolehlivost, základy slušného chování, hodnoty, spolupráce atp. Dále je dítěti touto formou zprostředkován i **vzor studijní, případně pracovní** – dobrovolník plní své úkoly, chodí na schůzky včas, případné změny ohlásí ostatním atp. V neposlední řadě zde najdeme i **vzor dobrých návyků**, dobrovolník ukazuje dítěte prosociální vzorce chování, hodnotné trávení volného času, během schůzek není pod vlivem drog či jiných látek atp.

8. Dítě

Tato kategorie shrnuje základní obecné **charakteristiky dítěte v programu**, tj. dítě školního věku ohrožené různými vlivy. Takové dítě má obvykle jisté **specifické problémy**, kterými může být např. ohrožení sociálním vyloučením, obtíže v komunikaci, nízká sebedůvěra, nedostačující sociální síť, specifické poruchy učení, hyperaktivita, problémy v rodině, zdravotní problémy, různé životní nesnáze. Tyto děti mají také **specifické potřeby**, patří sem zejména podpora rozvoje sociálního, kognitivního i osobnostního, a individuálního přístupu.

Podle těchto potřeb i problémů jsou pak určeny přesné **cíle**, kterých je třeba v rámci daného dobrovolnického programu dosáhnout.

9. Principy daných dobrovolnických programů

Základních principů programu nalezneme hned několik. Jedním z nich je **sociální prevence** - jedná se o programy určené znevýhodněným dětem a mládeži. Jde se o programy, které fungují na principu **sociálně aktivizační služby**, v jejich rámci se usiluje se o nácvik a upevňování schopností a dovedností klientů a zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity. Z hlediska **dalších cílů** zmiňme např. zprostředkování kontaktu s přirozeným společenským prostředím, upevňování kontaktu s rodinou, pomoc při dalších aktivitách podporujících sociální začlenění dítěte do skupiny vrstevníků a okolí komunity. **Organizační principy** pak pojednávají o výběru, výcviku a supervizích dobrovolníků atp. **Ochrana dobrovolníka** zahrnuje zásady, kterými se dobrovolník i organizace řídí, tj. dobrovolník nenahrazuje činnost zaměstnanců, nepřebírá cennosti od klientů a vytvoří jasné hranice vztahu. A konečně **Sebepoznání a psychohygienu dobrovolníka** zahrnují poznání dobrovolníka sebe sama, svých možností, limitů, tak práci s očekáváním a obavou, podpůrné supervize atp.

6.2.2 Zamyšlení nad výsledky

Zaměříme-li se na kompetence dobrovolníka, přinesla analýza dokumentů informace o jeho zvláštních schopnostech, odborných znalostech, chování, hodnotách, přístupu k dítěti i rodiči a požadavcích, které musí dobrovolník splňovat. Nalezneme zde kompetence technické i behaviorální a kontextové. Nalezneme zde zcela jistě i vazby na kompetence sociálního pracovníka či pedagoga (podrobněji viz. kap. 2). Analýza dokumentů poskytla vhodný odrazový můstek pro další výzkum prahových kompetencí dobrovolníka v preventivním volnočasovém programu pro děti a mládež. S jeho výsledky seznámím čtenáře v následujících kapitolách.

7 Rozhovor: Analýza získaných dat

*„Slovo představuje kouzelnický klobouk,
Do kterého jeden vloží králíka
A druhý z něho vytáhne holubici.“
(Reinhard K. Sprenger)⁹¹*

V této části práce představím čtenáři výsledky, ke kterým jsem dospěla analýzou rozhovorů s dobrovolníky metodou kódování dat vycházející z principů zakotvené teorie (více k metodologii viz kap. 6.3). Jak konkrétně probíhal tento postup? Rozhovory s dobrovolníky jsem přepisovala, procházela a vyhledávala v nich vhodné údaje, které jsem následně přeskupovala do logicky souvisejících celků, tj. podkategorií, které dále tvoří kategorie. Takto nově strukturovaná data již nezbyvá než metaforicky nazvat a následně popsat, vysvětlit nově vzniklé vztahy a doložit konkrétními citacemi.

Na začátku každé kompetenční oblasti, ke které jsem dospěla, budu pro přehlednost uvádět tabulku s kódy, ke kterým jsem touto metodou dospěla. V následujících textech budou pak tyto kódy vysvětleny a doloženy výroky jednotlivých dobrovolníků.

7.1 Kompetence diagnostické a intervenční

Začneme kompetenční oblastí, která stojí na samém počátku dobrovolníkovy činnosti, která představuje dobrovolníkovy schopnosti orientace, práci s informacemi, plánování postupu, zohledňování jakéhosi individuálního plánu dítěte atp. Její stručný přehled zachycuje Tabulka 2.

⁹¹ Citaty.net [online]

Tabulka 2: Diagnostické a intervenční kompetence dobrovolníka

KATEGORIE	VÝPOVĚĎ	
sběr a zpracování informací	program - internet, koordinátor, TV přístup k dítěti - samostudium, zaučení, přezkoumávání přejetých informací aktivity - využívání možností	
konkrétní problém	problém, chování, komunikace cíl zvažování dílčích rizik - neúplná rodina, podpora nízkého sebevědomí	
působení v rodině	zakázka od rodičů	formulace zakázky, konzultace s dobrovolníkem
	požadavek spolupráce	nevyslovený požadavek spolupráce od dobrovolníka
	znát hranice	nemluvit do výchovy
		neplést se do rodiny
	podpora dítěte	přezkoumávat diagnózu
		nahradiť chybějící podporu z rodiny
podpora rodiče	faktická podpora dítěte před rodičem	
	podpora rodiče	faktická podpora rodiče před dítětem

7.1.1 Kategorie: Sběr a zpracování informací

Dobrovolník, který přichází do programu, musí v první řadě umět **sbírat a zpracovávat informace**, které se týkají jeho působení, konkrétního programu (v našem případě programu Pět P nebo Kompas), vhodného přístupu k dítěti a také využívání dostupných možností pro zvolené aktivity. **Informace ohledně možností a konkrétního programu** dobrovolníci aktivně vyhledávali na internetu: „Koukal jsem na různý dobrovolnický centra tady v Plzni, kde bych se mohl zapojit. Chtěl jsem pomáhat seniorům nebo dětem a právě mě nadchnul tenhle program, kterej jsem viděl na internetu.“ (D4) „To jsem se dostala přes internet, vyplnila jsem dotazník...“ (D5) Informace o možném budoucím působení může dobrovolník získat i z televize: „Různé americké pořady, jak se dá různě pomoci druhým, tak jsem se pídila a na mnohé organizace narazila.“ (D1) „Přečetla jsem si

*teda ty stránky, který jsem našla, oni mi pak dali informace o těch podmínkách a tak.“ (D2) Všechny případy zisku informací představují **aktivní přístup dobrovolníka**, který vyslal podnět, na jehož základě začal působit v organizaci. Nemusí však mít nějaké informace před prvním kontaktem, poslední zkoumaný dobrovolník vyhledal přímo danou organizaci na základě svých kontaktů: „Tak jsem řekla, že chci pracovat s dětma, dali mi tam spoustu letáčků, a nejmíc se mi líbil ten Kompas, tak jsem si ho vybrala.“ (D3)*

Dobrovolník musí také **zpracovávat informace, které se týkají konkrétního dítěte** a jeho problému. Může využít formu **samostudia**: „*On měl vztek (...) jenom jsem na ně koukala a nechala jsem ho bejt. To je asi nejlepší, co dělat, nebo i co jsem kde vyčetla...*“ (D5) Může také využít **zaučení** zkušenější osobou, např. rodičem či předchozím dobrovolníkem: „*Mně to tak jakoby i bylo řečeno, že to tak dělali doma.*“ (D5) „*Tak my jsme vlastně dostali už hotovou skupinu, která fungovala před náma (...) to bylo v pohodě, že už byli zvyklí na ten průběh.*“ (D3) „*Tak mi bylo řečeno, abych se nad něj jakoby nepovyšoval, že s tím má problém.*“ (D4) „*Dobrovolník, který ho měl přede mnou, mi řekl, jak přistupovat, když nerozumím, abych se chlapce nedotkla.*“ (D1) Dobrovolník by měl zároveň **přezkoumávat přijaté informace**, ověřovat, přijímat kriticky a s využitím vlastního rozumu. „*Ta škola byla problém ze začátku (...) to jsem s ní probírala, prostě jsem se ptala, jak se třeba cejtí, když ji někdo zkouší, a zkoumala jsem, proč má ty špatný známky.*“ (D2) „*Ať je to dítě z jakýkoliv rodiny, ať se chová jakkoliv, tak to chce umět se vžít do situace toho dítěte. Protože ty to vidíš jinak a to dítě to taky vidí jinak.*“ (D4) „*Každej máme jinej případ. Co dělám, může být dobré pro mého chlapce, jinde ne a neefektivní.*“ (D1) Dobrovolník také zohledňuje a **využívá možnosti ohledně plánování aktivit**: „*Koukali jsme třeba na nějaký akce, že bysme někam vyrazili*“ (D3) „*Občas jsme šli na schůzku i s její kamarádkou, třeba do bazénu (...) Byly jsme třeba v pátek na Majálesu. Když se nějaká akce naskytne v Plzni, tak toho využijeme.*“ (D2) „*Byli jsme třeba na výstavě, potom jsme to nějak probíral (...) na koncerty ne, protože on nemá rád hluk.*“ (D5) „*Hodně výstav zažil (...) zítra jdeme na Majáles...*“ (D1) „*Když pak bude něco otevřeného třeba bezplatně, tak to bysme někam zajít mohli, ale to jsem čekal, až bude počasí.*“ (D4) Využívání podobných příležitostí může být pro dítě přínosné i z hlediska budoucího trávení volného času: „*Možná by*

to byla i jediný kulturní akce, kterou by zažili v tom svém volném čase. Kdyby se jim to líbilo, tak by je to třeba i ovlivnilo pro další trávení volného času.“ (D3)

7.1.2 Kategorie: Konkrétní problém dítěte

Tato kategorie navazuje na předchozí, protože již při výběru daného programu dobrovolník ví, že není určen „obyčejným“ dětem, ale dětem, které to v životě z různých důvodů nemají snadné. Celkově jsem tuto kategorii nazvala jako **„problém“**, ale představme si pod tím spíše specifickou charakteristiku dítěte, které následkem toho potřebuje také specifickou podporu a přístup, v případech našich dobrovolníků zde nalezneme poruchu autistického spektra, poruchu pozornosti, hyperaktivitu, slovenskou národnost, agresivitu, mentální postižení a poruchu řeči. To vše může ovlivnit chování i komunikaci dítěte, někdy jako následek konkrétního znevýhodnění, jindy jako reakce na danou situaci. Dobrovolník si musí být těchto faktorů vědom a měl by být systematicky připravován tak, aby mohl dítěti poskytnout takovou podporu, kterou potřebuje, a dokázal jej vést **ke stanovenému cíli**. *„Scházela jsem se s mentálně postiženým chlapcem, který má dysfunkci řeči (...) byl problém chlapci rozumět...“ (D1) „On byl vlastně autistista (...) třeba jednou došlo na situaci, kdy se začal hodně vztekat... (...) Aby se socializovat víc, a aby se hlavně naučil sám cestovat po Plzni. A jak komunikovat s lidma, třeba v obchodě, v knihovně a tak.“ (D5) „On měl problém s chováním, já si myslím, že tam byla nějaká hyperaktivita (...) on měl problém i ve škole, že se rval (...) tam je problém s komunikací (...) byl tam stanoven ten cíl snažit se odbourat tu agresivitu.“ (D4) „Tak on vlastně v té škole se pořád pral, furt tam něco bral, nějak ho nešlo začlenit do toho kolektivu... A hrozně neměl rád ty svoje spolužáky a tu paní učitelku. (...) měl takový tendence sahat na holky...“ (D3) Někteří dotazovaní dobrovolníci navíc i **zvažují další rizika, která v situaci dítěte pozorují**. Jedná se konkrétně o možný vliv neúplné rodiny: *„Tam je problém, že tam není pořádně táta v rodině. Že tam prostě chybí ta otcovská role, už se mi třeba i stalo, že mi řekl ‚tati‘...“ (D4)* Dále tento dobrovolník zaregistroval vztah problému hyperaktivního dítěte k jeho stravovacím návykům: *„Já si myslím, že je to hodně spojený i s tím, co to dítě jí. Protože on se od rána do večera cpe sladkostmi, zapíjí to Big shockama, a to si myslím, že mu nepřidá.“ (D4)* Jeden dobrovolník*

spatřil i rizikový faktor v přístupu rodiče, který se nechal příliš ovlivnit chybným názorem ze školy: *„Byla hyperaktivní s poruchou pozornosti (...) ten pohled té maminky byl hodně zkreslenej, a tím ale získávala i ona pohled na sebe, tak si to ona pak taky myslela (...) že je hloupá, že je blbá (...) tady šlo o to, aby si to ona pomalu přestala myslet a začala si věřit.“* (D2)

7.1.3 Kategorie: Působení v rodině

Dobrovolník nemusí vůbec přijít do **kontaktu s rodiči**, ale někdy v něm je nebo by o to stál, protože vidí **prostor pro spolupráci**. *„Takže si myslím, že tam musí být jako i zpětná vazba z rodiny, protože dobrovolník samozřejmě nemůže suplovat rodiče (...) to dítě musí něco dělat i doma, a to musí s ním dělat rodič.“* (D4) Taková spolupráce doopravdy fungovat může, rodič tak v podstatě **formuluje zakázku**, pomáhá dobrovolník vybrat cíle, na které se zaměřit. *„To jsme si domlouvaly s maminkou (...) ona řekla, že by potřeboval to a to (...) tak jsme si tam sedly a shrnuly jsme si, co se stalo, a na čem zapracovat.“* (D5) V každém případě, ať už dobrovolník udržuje i kontakt s rodičem, musí **znát hranice**, které by neměl překročit. Přece jen je pořád pouze mentorem či kamarádem dítěte. *„A myslím si, že ten dobrovolník by se neměl snažit suplovat rodinu, nemá právo se do té rodiny míchat.“* (D4) *„Nějak jí jako neříkám ani jakoby svůj názor, jo, protože to je takový... Nemůžu jí říkat to, jak mý vychovávat svojí dceru.“* (D2) I bez zasahování do rodiny má dobrovolník šanci dostatečně **podporovat dítě**. A to dokonce i **fakticky před rodičem**: *„Třeba když ona ^(pozn.: matka) mi říká, že je to s ní úplně hrozný, tak se snažím říkat, že je šikovná. Nebo dám příklad někoho, kdo měl špatný známky, a pak se z toho dostal.“* (D4) Dobrovolník také může **nahrazovat chybějící podporu z rodiny**: *„podporovat ho, když ho nepodporovala ta rodina, v té škole (...) že je dobrej a že to zvládne.“* (D3) *„No ale v té škole jí prostě zahrnuli, jak že je špatná, a ta maminka, jak to furt slušela, že ona je hloupá, tak si to taky myslela.“* (D2) Dobrovolník by měl **přezkoumávat diagnózu**, udělat si svůj vlastní názor podle zkušeností s dítětem. *„Měl problém s agresivitou, kterej jsem teda za celou dobu nezaznamenal...“* (D4) Kritický přístup k převzatým informacím může být někdy pro dítě klíčový. V jednom z našich případů byl. *„Měla hodně špatný známky ve škole a chtěli jí dát do zvláštní školy, ale mně bylo už od první schůzky jasný,*

že do zvláštní školy nepatří, že tam je nějaká chyba (...) byla hyperaktivní s poruchou pozornosti. No ale v tý škole ji zahrnuli, jako že je špatná (...) to jsme vlastně řešili na tý supervizi (...) pak se to řešilo s tou maminkou (...) tak se to nějak vyřešilo, že teda nakonec nešla na zvláštní školu, ale šla do takový tý pro ty hyperaktivní.“ (D2) Stejně, jako má dobrovolník možnost podporovat dítě před rodičem (stýkají-li se), má možnost i **fakticky podporovat rodiče před dítětem**, jeho autoritu apod. *„snažím se dodržovat to, co mám dohodnutý s tou její maminkou. Jo, že třeba, když ona si něco vymyslí, tak zavoláme mámě, jestli ona to povolí.“* (D2) Dobrovolník podporuje postavení rodiče i v přímé komunikaci s dítětem. *„To dítě bude nadávat na svojí maminku, a já budu jako dobrovolník říkat, že je blbá, tak to je špatně.“* (D4) Dobrovolník by se obecně měl snažit podporovat autority v okolí dítěte, měl by pomáhat dítěti tyto autority respektovat a udržet si přitom vlastní sebedůvěru. *„Abych taky neříkala nic proti lidem, co ona zná, někoho nekritizovala, třeba tu její mámu nebo její paní učitelku (...) mi řekne nějakou situaci, tak nebudu říkat: ‚Ježíš, ta je teda hrozná!‘, ale nekritizuju ani ji.“* (D2)

7.2 Kompetence organizační

Tato oblast by se také dala nazvat jako manažerská a normativní, pro dobrovolníka je velmi důležitá, protože upravuje základní pravidla a povinnosti, způsob organizace schůzek, etické zásady práce s dítětem a stanovuje také vlastní zodpovědnost dobrovolníka za dítě. Tato oblast navazuje na předchozí především přístupem ke sběru a zpracování potřebných informací, a také co se týče organizace aktivit a využití kulturních možností pro vlastní náplň schůzek. Stručný přehled zachycuje Tabulka 3.

Tabulka 3: Organizační kompetence dobrovolníka

KATEGORIE	VÝPOVĚĎ
pravidla	upravující povinnosti dítěte
	upravující vztahy ve skupině
	upravující práva dítěte
	upravující působení dobrovolníka
zodpovědnost	bezpečí, jistota
organizace schůzek	ohled na problém
	jasnost
	spolupráce
etika	stejná úroveň, nekázat
	neplést se do rodiny
	autenticita, upřímnost
	slušné chování
	udržet tajemství, zachovat důvěru
	nebýt pod vlivem návykových látek
	spolehlivost, zodpovědnost
přístup bez předsudků	

7.2.1 Kategorie: Pravidla a zodpovědnost

Pravidla jsou velmi důležitá pro fungování kvalitního mentorského vztahu. Mohou být psaná (vhodné zejména pro skupinovou práci) nebo nepsaná, upravují povinnosti a práva všech zúčastněných. Podívejme se nejprve na pravidla upravující **povinnosti dítěte**: *„Házeli jsme si u toho míčem a mluvil vždycky ten, kdo měl míč, to byly vlastně ty pravidla, který jsme s nima vytvořili. Třeba, že mluví jeden a budou se snažit neodcházet od rozdělaný činnosti a tak.“* (D3) *„Rozhodně by se to dítě mělo trochu snažit, protože je to zaměřený na něj a kvůli němu. Takže by tam měla být zpětná vazba a ne, že já třeba něco řeknu, a on že to dělat nebude. Jo, měl by být trošku otevřený a snažit se spolupracovat.“* (D4) Pravidla mohou pomoci i při **řešení vzniklého konfliktu**: *„Tak říkám, že to jsme si nedomluvili (...) Pak jsem mu teda řekla, že jestli se to ještě stane, že bude házet povinnosti na mě, a ještě se bude rozčilovat, tak že si promluvím s maminkou jeho. Tak pak už se to nestalo.“* (D5) Pravidla také **upravují vztahy ve skupině**, jde-li o skupinovou práci: *„Zase když tam chodí, tak by mělo být trochu přizpůsobivý a otevřený.“*

Třeba když se nedohodnou všichni ve skupině, tak by mělo jednou ustoupit, a příště se třeba zase ustoupí jemu. Aby tam na sebe nekoukali a nikdo nechtěl nic dělat, musí být vzájemně trochu loajální v té skupině.“ (D3)

Pravidla samozřejmě vymezují také určitá **práva dítěte**: *„Dobrovolník by neměl tlačit to dítě do něčeho, do čeho nechce.“ (D5) „To jsme vymejšleli dohromady s nima. Oni to mohli vymejšlet, upravovat, docela to tak fungovalo, že si sami říkali, co chtějí a co ne.“ (D3) Dítě některá tato práva sdílí s dobrovolníkem, jak plyne z principu jejich rovnocenného vztahu: „Právo dítěte i dobrovolníka je moci říci, že se nechce vídat, nebo s něčím nesouhlasí, či se mu něco nelíbí.“ (D1) „Tak mají určitě právo si říct, co se jim třeba něco nelíbí, třeba když se něco dělá, nějaká činnost, tak ji přerušit.“ (D2) Poslední typ pravidel upravuje samotné **působení dobrovolníka**: *„Jako že to dítě nemam tahat domů, že mu nemam platit žádný aktivity, který spolu budem provozovat. Jo, že ho nemam zvat do kina nebo takhle, že to se musí zařídit s tou rodinou.“ (D4) „Stejně tak rodina toho dítěte by neměla tlačit dobrovolníka. Potom by dobrovolník neměl za dítě nic platit, to by celý měla financovat rodina.“ (D5)**

S domluvenými pravidly samozřejmě úzce souvisí **zodpovědnost dobrovolníka za dítě**. Dobrovolník se zaručuje za jeho bezpečnost: *„Má v tu chvíli zodpovědnost za to dítě, takže by na něj měl dávat pozor, ať jsou kdekoliv. Ať už je to přecházení přes silnici nebo nějaký drobnosti, který mi přijdou logický, když má pod patronátem někdo starší někoho mladšího.“ (D5) „Určitě, když má někdo malý dítě, tak si na něj musí dávat bacha, když s ním je.“ (D5) Tato zodpovědnost může plynout i ze zvýšených nároků, které na dobrovolníka klade konkrétní dítě: *„Ona je taková hyperaktivní, všude běhá a tak, a já musím pořád říkat ‚Vrať se, otoč se, rozhlídni se na ty silnici.‘“ (D2) Dobrovolník má logicky i jistou zodpovědnost vůči rodičům, nezávisle na tom, zda s nimi přichází do kontaktu či nikoliv: „Povinností dobrovolníka je, aby byl stoprocentně zodpovědný a rodiče mu mohli věřit.“ (D1) „Je zodpovědnej za ty děti, co má na starosti. Je prostě zodpovědnej za ten čas a prostor, co s nima vytváří.“ (D3)**

7.2.2 Kategorie: Organizace schůzek

Tato kategorie představuje vlastní přípravu schůzek s ohledem na problém dítěte a jeho aktivní zapojení. Je žádoucí, aby dobrovolník plánoval schůzku s **ohledem na problém** dítěte a stanovené cíle: „*To jsme vlastně první čtyři schůzky museli být u nich doma, protože on sám do té doby nikde bez rodičů nebyl (...) než si na mě zvykne, to i on sám takhle řekl, že by chtěl být napřed v tom svém prostředí. (...) aby se naučil sám cestovat po Plzni (...) vždycky jsme si zvolili trasu, co by chtěl vidět za část města. Tam jsme jeli, různě jsme to projeli, jako víc linek, tramvaje, trolejbusy, co tam jezdí.*“ (D5) „*Jakoby zbavit ho té agresivity nějakým sportem, aktivitou, něčím.*“ (D4) „*Já jsem zjistila, že mi nevydrží dlouho sedět (...) že je pro ni lepší, když se může hejbat.*“ (D2) Dobrovolník by měl při plánování schůzek klást důraz na **jasnost domluvy s dítětem**: „*Pak taky říkat, co budeme dělat, na začátku každý tý schůzky, co se bude dít, aby měli nějakou představu, co teda budou dělat.*“ (D3) „*Vždycky se tu předchozí schůzku domluvíme, co budem dělat (...) třeba se domluvíme, že zamluvíme tělocvičnu, nebo když bude hezky, tak půdeme ven, jako naplánujeme to tak nějak.*“ (D4) Je také žádoucí aktivizace a **spolupráce s dítětem**: „*Takovej partnerskej přístup, jako že jejich názor má taky váhu (...) na konci jsme to zhodnotili (...) jo, třeba na začátku a na konci jsme rozdali smajlíky a ukazovali jsme si navzájem náladu, jak se nám to líbilo, proč a tak.*“ (D3) „*My jsme se většinou střídali, že jeden vymyslel program na jeden týden, druhý na ten druhý... většinou jsem se ho ptala, co by chtěl, a na základě toho jsem to vymýšlela.*“ (D5) „*Dohodneme se, že budeme dělat nějakou činnost (...) prostě nějaký návrhy a nějaká domluva (...) pak už chodila sama, že chce třeba do kina a tak.*“ (D2)

7.2.3 Kategorie: Etika

Kategorie Etika spojuje organizační kompetence s první kategorií, kde jsou vymezeny hranice působení dobrovolníka v rodině. Dobrovolník rodinu nesupluje, neplete se do ní víc, než by měl. Etické zásady navazují také na faktickou podporu rodiče před dítětem a dobrovolníkovu zodpovědnost za dítě.

Etika je velmi důležitá pro vlastní činnost dobrovolníka, úzce souvisí s pravidly. Jedná se o subjektivně vnímané zásady práce dobrovolníka s dítětem. Oba z nich jsou **na stejné úrovni**, dobrovolník nedělá dítěti kázání: „*Nesuplovat tu*

rodinu, nesekýrovat, nepoučovat. Snažit se s ním o tom bavit na nějaký úrovni jeho vrstevníka. Ne ‚Tohle nesmíš, tohle je špatně.‘, ale vysvětlovat mu to a bavit se o tom, probírat to prostě.“ (D4) „Třeba občas mluví sprostě. (...) Většinou to přecházím, když je to třeba třikrát za sebou, tak jí něco řeknu. Ale spíš něco takovýho, abych jí vyloženě neříkala, že to nesmí říkat.“ (D2) Dobrovolník se sám **chová slušně** a k takovému chování vede i dítě. „Snažím se, aby se choval slušně, když je se mnou, aby třeba pouštěl seniory sednout v tramvaji. Aby třeba neplival žvejkačky na zem. Něco, co se týče slušného chování. Nesekýruju ho za to teda, ale snažím se s ním o tom bavit, proč jo, proč ne.“ (D4) „Třeba že bych se měla vyvarovat sprostým slovům...“ (D1) „Třeba abych nepřišla opilá nebo něco takovýho...“ (D2) Dobrovolník přistupuje k dítěti **bez předsudků, autenticky, je upřímný**: „Snažila jsem se k nim přistupovat bez předsudků, zavrhnout třeba ten první dojem.“ (D3) „Jsem k ní upřímná, nelžu, nezapírám. Snažím se s ní jednat jako se sobě rovnou. Snažit se nepoučovat (...) Většinou teda řeknu, že mně se to teda nelíbí.“ (D2) „Komunikujeme prostě normálně, jako komunikuju s kýmkoliv jiným.“ (D4) Důležitou etickou zásadou je **udržování tajemství a zachovávání důvěry** mezi dobrovolníkem a dítětem: „Když je to jakože tajemství, tak aby se tajemství udrželo. Jo, že třeba když mi říká, ať to neříkám mámě, tak to neřeknu mámě, protože ten vztah bych hned pokazila.“ (D2) „Nevynášela jsem nic z té skupiny...“ (D3) „Ty informace jsem nikde nepouštěla, i když jsem třeba říkala, že jsem dobrovolník (...) pak mi ještě říkal, že čte nějakou knížku, jakože sexuální, a ať to neříkám rodičům.“ (D5) Jak již bylo řečeno, etické zásady jsou subjektivně vnímány dobrovolníkem, neznamená to však, že všechny zásady, kterými se řídí, jsou zde zmíněny. Některé zásady mohou být natolik samozřejmé, že je dobrovolník vnímá zcela automaticky. V příloze můžeme pro srovnání vidět kodex a pravidla chování dobrovolníka.

7.3 Kompetence komunikativní

Schopnost konstruktivní komunikace je velmi důležitá pro všechny oblasti práce s lidmi. Dobrovolník ji potřebuje, aby se mohl domluvit s dítětem, s koordinátorem, supervizorem, případně s rodinou. Celý program je do velké míry postaven právě na efektivní komunikaci, konkrétní kritéria zachycuje Tabulka 4.

Tabulka 4: Komunikativní kompetence dobrovolníka

KATEGORIE	VÝPOVEĎ
konflikt, problém	řešení – komunikace
	pravidla v organizaci
konstruktivní komunikace	otevřenost, chápavost
	autenticita, upřímnost
	spolupráce
	naslouchání
ohled - individualizace	ohled na problém
	ohled na věk
zpětná vazba	přímá od dítěte
	pozorování
odlišná hlediska	kritika od dítěte
	diskuze
	úhel pohledu
s rodičem	zadání zakázky
	opěrná funkce
	organizační

7.3.1 Kategorie: Konflikt, problém

Komunikace je vhodným způsobem **řešení konfliktů**, ať už mezi dítětem a dobrovolníkem nebo jakýchkoliv jiných, se kterými se může dobrovolník setkat. Pro dobrovolníka jsou důležitá dobře stanovená pravidla v organizaci, která ovlivňují jeho vztah s dítětem: „Člověk nikdy neví, co tomu dítěti smí a nesmí říct...“ (D1) Setká-li se dobrovolník s konfliktem, je právě komunikace způsobem jeho řešení: „*Tak každá jsme si vzala jednoho na druhou stranu, aby nebyli u sebe, snažily jsme se získat jejich pozornost. Pak jsme to řešily s nima, a i na supervizi.*“ (D3) Komunikace je také způsobem řešení problémů a individuálně vnímaných **náročných situací**, které dítě řeší s dobrovolníkem: „*Když to dítě přijde s nějakým problémem, jak se s ním vlastně máme bavit – že ho nemám jakoby poučovat (...) že se máme otázkama ptát, tak aby ono na to došlo samo.*“ (D2)

Komunikace pomáhá dobrovolníkovi získat i předat potřebné informace: „*Prostě jsem se ptala, jak se třeba cejtí, když ji někdo zkouší, a zkoumala jsem, proč má ty špatný známky.*“ (D2) „*To za mnou přišel, že se mu líbila jedna spolužačka*

(...) řešili jsme nějaký třeba situace...“ (D5) „Přišel za mnou jako první se poradit, co dělat, a zda to říci rodičům a jak.“ (D1) „Třeba párkrát jsem se ho ptal kvůli té agresivitě, jestli se pere a tak. A to mi říkal, že ne, že to je třeba ve škole, že se pošťuchujou ze srandy, ale ti dospělí to vidí jinak, že to vidí hned, že se perou a že je agresivní, ale to je úhel pohledu, že jo. (...) já jsem mu říkal, že to samozřejmě nemůžu vědět, když nejsem na tom místě.“ (D4)

7.3.2 Kategorie: Konstruktivní komunikace

Podívejme se na **znaky konstruktivní komunikace**, které můžeme rozklíčovat z výpovědí dobrovolníků. Prvním z nich je **otevřenost a chápavost**: *„Rozhodně to chce mít nějakou postoj k tomu dítěti, hodně chápavej. Ať je to dítě z jakýkoliv rodiny, ať se chová jakkoliv, tak to chce umět se vžít do situace toho dítěte. Protože ty to vidíš jinak a to dítě to taky vidí jinak.“ (D4)* Dalším znakem je **autenticita a upřímnost**: *„Já bych nezapírala, protože když to pak to dítě zjistí, tak už k tobě nemá důvěru. To je takový lhaní, to pak bude lhát taky.“ (D2)* Dobrovolník musí dítěti také **naslouchat**: *„Bejt otevřenej, naslouchat, snažit se to dítě pochopit.“ (D4) „On asi ani nechtěl slyšet žádnou odpověď, myslím, že si to chtěl jenom přeříkat. On se chtěl většinou jenom jakoby vypovídat.“ (D3) „Vše bylo o mluvení, nedávala jsem odměny či tak něco.“ (D1)* V neposlední řadě zmiňme **spolupráci dítěte**, bez které by se konstruktivní komunikace s dobrovolníkem neobešla. Tento faktor již hraničí se ziskem zpětné vazby: *„Ne, že třeba já něco řeknu, a on že to dělat nebude. Jo, měl by bejt trošku otevřenej a snažit se spolupracovat.“ (D4)*

7.3.3 Kategorie: Zpětná vazba

Navažme tedy **ziskem zpětné vazby**, která je dobrovolníkovým prostředkem ověřování si vhodnosti činností i dosahování cílů u dítěte. Dobrovolník může získat zpětnou vazbu ústně **přímo od dítěte**: *„Občas se vyjádřil... po tom, co jsme zkusili, chodil a ‚budeme opět korálkovat‘ třeba říkal.“ (D1) „Tak můžem se jich zeptat, vlastně na začátku těch schůzek jsme vždycky řešili, co kdo dělal, a co by chtěli dělat s náma.“ (D3) „To i on sám takhle řekl, že by chtěl bejt napřed v tom svém prostředí. (...) většinou jsem se ho ptala, co by chtěl dělat, a na základě toho jsem to vyměřila.“ (D5) „Ptala jsem se na věci kolem něj (...) sám chodil a říkal, na co jsem se dříve*

ptala.“ (D1) Dalším častým způsobem zisku zpětné vazby je **pozorování**: „Pozorováním u těch jednotlivých aktivit, jestli je to pro ně nebo ne. Sledovat prostě, jak na to reaguje to dítě.“ (D3) „Přišla jsem na to, že když někdo přijde s nějakým problémem, a já ho začnu poučovat, tak on se proti tomu jakoby obrní, a vůbec to nepřijme.“ (D2) „Takže jsme zkoušeli vše možné a já vysledovala, co opakovat, a co ne (...) mnohdy se člověk spíš učil chybama.“ (D1) Dobrovolník tedy potřebuje mít na vysoké úrovni komunikační schopnosti verbální i neverbální.

7.3.4 Kategorie: Ohled - individualizace

Komunikaci s dítětem musí dobrovolník navíc **individualizovat, brát ohledy na věk a na konkrétní problém dítěte**: „Třeba s tou ironií, že ji nemáme používat (...) protože to v tom věku ještě nerozumí.“ (D3) „Je teda autista, tak na něj člověk musí mluvit fakt polopatě. Žádný dvojsmysly nebo tak. (...) no a on si nahrával tu paní učitelku na diktafon, protože jak nemá nějakou informaci, tak je nervózní z toho.“ (D5) „Scházela jsem se s mentálně postiženým chlapcem, který má dysfunkci řeči (...) vše musí být jasné a podložené. Poklička patří na hrnec, aby se voda dřív ohřála, třeba. (...) беру na to zřetel v tom, že musím opatrně používat vtipy... nebo je vysvětlit opatrně následně (...) potřebuje rozhodně, abych bedlivě poslouchala (...) občas dělá to, že opakuje, co kde slyšel... pro něj je to důležité a přínosné.“ (D1) „Ona je taková hyperaktivní (...) musím pořád říkat ‚vrat’ se, otoč se, rozhlídni se na tý silnici‘ (...) jsem jí vždycky něco navrhla a ona hned ‚to já nechci’ a za pět minut ‚tak tam jdem, tak tam jdem!’ (...) jsem jí nějaký návrh dala předem, a ona, že to teda moc nechce, ale věděla jsem, že za deset minut to bude chtít.“ (D2)

7.3.5 Kategorie: Odlišná hlediska

Je logické, že dva jedinci budou mít na různé věci různé názory. I s tímto faktem si ale musí dobrovolník poradit. Může se například setkat i s **kritikou od dítěte**, se kterou se musí svým způsobem vypořádat: „Že bych si ten piercing měla vyndat, říkal. A ty náušnice druhý taky, že jenom jednu bych měla mít. A měla bych si udělat něco s vlasama, já jsem totiž měla celou tady tu půlku vyholenou dohola (...) a že bych se měla odbarvit na blond. (...) Říkala jsem mu, že teda opravdu si nebudu odbarvovat vlasy a nebudu si vyndavat piercing, že když se mu to nelíbí,

tak je mi to líto (...) možná třeba to řešení konfliktů, že to pak člověk nějak aplikuje.“ (D5) *Odlíšná hlediska jsou také předpokladem **diskuze**: „Zastanu roli, že si myslím, že by se to dělat nemělo... Řeknu, že to byla zkušenost, rozebereme, zda na ní bylo něco pozitivního (...) spíše jsem říkala ‚myslím, že by bylo správné‘.“* (D1) *„Třeba bych řekla svůj názor na to kouření, že třeba já kouřím, protože mi to jinak nejde, ale není to dobrý, já se to chci odnaučit, nejde mi to odnaučit, začla jsem s tím a lituju toho.“* (D2) *„Já jsem se ho vždycky ptala, co teda ve škole a ve třídě, a on o nich říkal, že jsou blbý, že se s nima nekamarádí a tak (...) snažila jsem se, aby se taky snažil on sám, aby to nebylo jen na ostatních.“* (D3) *„Snažit se s ním o tom bavit na nějaký úrovni (...) vysvětlovat mu to a bavit se o tom, probírat to prostě.“* (D4) I zde se samozřejmě setkáme s různými **úhly pohledy**, které je třeba brát v potaz. Tím tato oblast navazuje i na zmíněné zásady efektivní komunikace. *„Že to vidí hned, že se perou a že je agresivní, ale to je úhel pohledu (...) já jsem mu říkal, že to samozřejmě nemůžu vědět, když nejsem na tom místě.“* (D4)

7.3.6 Kategorie: Komunikace s rodičem

Komunikuje-li dobrovolník s rodičem, má tato komunikace podle analýzy rozhovorů tři základní funkce: zadání zakázky, dále funkci opěrnou a organizační. **Zadání zakázky** představuje přímou korekci dobrovolnickovy činnosti rodičem: *„To jsme si domlouvaly s jeho maminkou (...) ona řekla, že by potřeboval to a to (...) shrnuly jsme si, co se stalo, a na čem zapracovat.“* (D5)

Opěrná funkce představuje faktickou možnost spolupráce dobrovolníka s rodiči, projeví-li o to dobrovolník zájem. Jedná se tedy o víc než jen o nevyslovený požadavek: *„S rodičema máme dobrou komunikaci i vztah... na rodiče se mohu kdykoli obrátit a probereme vše, co je třeba.“* (D1) Tato opěrná funkce může být důležitá ve vztahu dobrovolníka s dítětem i nepřímo, přes koordinátora: *„To se pak řešilo s tou maminkou, vlastně ten koordinátor a supervizor, vůbec se to neřešilo přese mě.“* (D2)

Poslední je **organizační funkce** komunikace dobrovolníka s rodičem: *„jestli se ruší schůzka, nebo mi volala, že to potřebuje nějak přesunout...“* (D4) *„Když ona si něco vymyslí, tak zavoláme mámě, jestli ona to povolí.“* (D2)

7.4 Kompetence mentorské

Tato oblast představuje spojení a vyvrcholení všech ostatních oblastí, spojuje jeho schopnosti komunikovat, organizovat i plánovat a zasahovat. O mentoringu jako takovém pojednává teoretická kapitola 4.2, nyní se podíváme na výsledky uskutečněných rozhovorů. Souhrn zachycuje Tabulka 5:

Tabulka 5: Mentorské kompetence dobrovolníka

KATEGORIE	VÝPOVEĎ
principy mentoringu	záměrné ovlivňování cíl
	předání zkušenosti opora
	zplnomocnění autenticita rovnost trávení volného času přínos pro dobrovolníka
individualizace	problém dílní problém otevřenost, různé úhly možnosti, věk
vzor	vzhled vztahy vlastnosti zájmy
	zaměření
preventivní působení	nežádoucí chování
	hodnotné trávení času

7.4.1 Kategorie: Principy mentoringu

Podstatu mentorského působení na dítě určuje samotná charakteristika takového vztahu, dobrovolníci ji sami vnímají. Prvním takovým principem je **záměrné ovlivňování** dítěte: „*Občas jsem ho vzala na místa, který jsem vyloženě věděla, že ho to nebude bavit. Na základě toho, že jsem ho chtěla učit dělat i věci, který nejsou jeho šálek čaje. (...) dobrovolník učí to dítě jinej soubor věcí než učitel,*

a učí ho jinak.“ (D5) „Člověk jako dobrovolník je tak trochu i učitel, vlastně to dítě vede a ukazuje mu směr (...) po tom, co zkusí vše s dobrovolníkem, podle toho se může rozhodnout, co ho bavilo, a může mu to určit směr a zjednodušit rozhodování do budoucna.“ (D1) „Je to takový podobný to působení na dítě. Hodně třeba učitel na to dítě působí, a když je špatnej učitel, tak ho může hodně špatně ovlivnit. Když je dobrej, tak zase dobře. A to samý u toho dobrovolníka, si myslím.“ (D2) Dobrovolník svým působením na dítě **sleduje určité cíle**, obvykle to jsou důvody, proč dítě dochází do daného programu: „Aby se socializoval víc (...) proto jsou to většinou děti nějak vyřazený z kolektivu (...) a aby se hlavně naučil sám cestovat po Plzni. A jak komunikovat s lidma, třeba v obchodě, v knihovně a tak (...) třeba se něco naučit, nějaký základní dovednosti, někam si dojet, něco si sám koupit.“ (D5) „Zlepšení ve škole (...) zlepšení co se týče chování (...) snažit se odbourat tu agresivitu.“ (D4) „Aby ona získala důvěru sama v sebe, že si dokáže takhle s někým povídat nebo že má nějakýho toho kamaráda. Vůbec si myslím celkově, aby získala sebedůvěru, protože na začátku ji měla takovou hodně pošramocenou.“ (D2) „Možnost vidět jistou společnost lidí a dětí kolem mě, a to, jak žijí a chovají se, jiné obzory, které ho mohou obohatit (...) jak na něj mluvím a o čem, může ho to inspirovat třeba v tom, o čem se bavit s ostatníma nebo třeba s holkou.“ (D1)

Jelikož je mentoring založen na vztahu staršího a zkušenějšího s mladším a méně zkušeným, je jedním z principů právě ono **předávání zkušeností**: „Ten starší kamarád má třeba nějaký životní zkušenosti, který může předat tomu mladšímu.“ (D4) „Jsem řekla ‚Jo, to se mi taky stalo, z toho si nic nedělej... příště to udělej takto a budeš mít klid.‘ Například protivná prodavačka, dělal si z toho hlavu, tak jsem mu řekla, že se s tím taky setkávám, a že je lepší si tím nekazit náladu a tak.“ (D1) Takové předání zkušenosti pomůže dítěti vyrovnat se s něčím, s čím se potýká, ale může také pomoci utvářet si vlastní názory. „Takže to pak může být dobrá zkušenosti pro to dítě, že vidí, že někdo začal kouřit a teď nemůže přestat.“ (D2) Zkušenosti jsou ve vztahu dobrovolníka a dítěte přínosné pro oba: „Tou zkušeností se učí a pak to udělá líp (...) proto s tím dítětem jsou na stejný úrovni a každé získává tu zkušenost.“ (D2) Dobrovolník poskytuje dítěte v jejich vztahu **oporu** pro něco, co by bylo pro dítě samotné obtížné: „Aby si dokázala sama získat přátele. Že já jsem jí tak trošku pomohla a ona pak už mohla sama.“ (D2) Cílem této opory je pomoci dítěti dosáhnout soběstačnosti, **zplnomocnit** jej: „Já si myslím,

že už mě nepotřebuje, teď to bude rok, tak že to prostě skončíme, že už je v pohodě (...) ona to teď zvládne, i v tý nové škole si našla kamarády..." (D2) „Tak jsem se ho snažila namotivovat, že to dělá pro sebe, aby se něco naučil..." (D3) „Chlapec dokázal rozlišit dobré a špatné a vyvarovat se špatnému, jen v tom potřeboval utvrzovat.“ (D1) „Komunikaci s těma spolužákama, protože on se s nima absolutně nechtěl bavit, tak jsem to brala tak, že já ho mám trochu nakopnout.“ (D3) „Jsme šli třeba do knihovny (...) domluvili jsme se, že když nebude vědět, tak se na mě podívá, a já to řeknu za něj (...) Že byl potom schopnej si říct, předtím jsme to všechno natrénovali.“ (D5)

Dalším důležitým principem mentorského vztahu je **rovnost** jeho účastníků: „Taková všeobecná psychologie – být na stejné úrovni s tím dítětem. Nemluvit s ním stylem – já jsem dospělejší, ty seš dítě (...), nepovyšovat se nad něj, nebavit se s ním svrchu.“ (D4) „Ta filozofie jednat s tím dítětem jako se sobě rovným. Nedělat ze sebe něco víc, ani míň, než je to dítě (...) když ho ten dobrovolník nebude brát jako sobě rovnýho, tak ten vztah nebude fungovat.“ (D2) Dalším významným faktorem je **autenticita dobrovolníka**, který by měl především zůstat sám sebou: „Komunikujeme prostě normálně jako komunikuju s kýmkoliv jiným (...) tak se prostě tak bavíme.“ (D4) „Dobrovolník taky dělá chyby, nebo dobrovolník, každej, i učitel, prostě dospělejší... a nemyslím si, že by něčemu prospělo tu chybu nepřiznat. Učitel se třeba taky při hodině přepočítá, no a pak je rozdíl, když to bude zapírat nebo když řekne „jo, tak jsem se přepočítal, spočítáme to znova.““ (D2)

Dalším principem mentoringu je záměrné **ovlivňování trávení volného času dítěte**, jde vlastně o **preventivní působení dobrovolníka na dítě**: „Aby měly kamaráda nějakýho, i když třeba dospělýho, prostě aby měly s kým jít ven.“ (D5) „Asi i aby to dítě mělo nějakou činnost, protože ona taky, když přišla ze školy, tak byla u počítače, protože její mamka hodně pracuje (...) aby dělala i něco jinýho, než seděla u počítače nebo se učila.“ (D2) Inspirace jinou činností než hraní her a surfování po internetu je v dnešní přetechnizované době pro děti důležitá: „Povídání si o všem nebo jakákoliv kreativní činnost, třeba jsme barvili trička. Nebo cokoliv, když pak přijdou domů a sednou si k počítači, nic jinýho je nezajímá, a ani neumí.“ (D3) Dobrovolník ukazuje dítěte možnosti smysluplného trávení volného času, nabízí mu inspiraci pro jeho samostatné trávení mimo schůzky s dobrovolníkem: „Já to řeknu hodně jednoduše, asi zamezit tomu, aby dělali něco jako společensky

nepřípustného, aby nepodlehli nějaké činnosti, aby třeba nechodili za školu, a dělali něco smysluplnějšího (...) nějak smysluplně trávit ten volnej čas.“ (D3) „Mít příznivý obohacující vliv na dítě a inspirovat ho třeba při následné volně studia či zaměstnání, koníčkách.“ (D1) Dítě někdy potřebuje jen dostatečný impuls a oporu pro výběr volnočasových aktivit: „Nechodila na žádné kroužek a strašně ji bavili hasiči (...) na internetu jsem si teda našla dobrovolný hasiče v Plzni, zavolala jsem tam a oni ‚jo, tak ji přiveďte‘. Tak tam šla a teď každé týden chodí na kroužek (...) chodí na ty hasiče, má kroužek a má tam lidi.“ (D2) Dobrovolník na dítě může preventivně působit záměrně, aby eliminoval případný výskyt **nežádoucího chování**, např. **kouření**: „Nekouřím a během rozhovoru jsem myslela na to, že není správné, pokud je dobrovolník kuřák, aby to to dítě vědělo. S kouřením se setká mnoho dětí, a pokud kouří dobrovolník, je to další vidina toho, jak je to přeci běžné, tak proč bych to taky nedělal? (...) zastanu roli, že si myslím, že by se to dělat nemělo... Řeknu, že to byla zkušenost, rozebereme, zda na ní bylo něco pozitivního, zjistíme, že ne, a tak tedy není správné to dělat.“ (D1) „Že bych třeba kouřila, tak to nekouřím (...) asi nezapírat, ale tak jako třeba bych řekla svůj názor na to kouření, že třeba já kouřím, protože mi to jinak nejde, ale není to dobrý, já se to chci odnaučit, nejde mi to odnaučit, začla jsem s tím a lituju toho. Takže to pak může být třeba dobrá zkušenost pro to dítě, že vidí, že někdo začal kouřit, a teď nemůže přestat. Že za to platí i hodně peněz třeba a tak...“ (D2) Může se jednat i o **prevenci šikany** a podporu tolerance dítěte: „Jeho kamarádce se děti smály, ponižovaly ji. Řekli jsme si, co je kolem ní, a jaká je, že je jiná a proč, ale to není důvod k tomu, aby ji druzí ponižovali. A že on to vlastně nedělá, a to je dobře (...) Mluvili jsme o tom, že to, co dělají, není správné, a jak by se měl takovým věcem vyvarovat. Řešili jsme, jak by se měl zachovat, když spolužáci chtějí něco vyvést, tak aby se mu nesmáli, když odejde.“ (D1) Dobrovolník se může ve své činnosti setkat s mnoha formami nežádoucího chování, se kterými by se měl vyrovnávat a působit na dítě: „Odhodí na zem odpadek a jde dál...“ (D2), „Třeba aby nechodili za školu a dělali něco smysluplnějšího (...) jeden z nich měl občas takový tendence sahat na holky...“ (D3)

Dobrovolník by si měl dokázat uvědomit **přínosy**, které vztah dává také jemu samému, nesoustředit se pouze na přínosy pro dítě, se kterým se setkává: „Získá nějaký dovednosti, jak komunikační, tak trošku v tý psychologii, že se setká s problémama, se kterými si nebude vědět rady (...) třeba získá novéj náhled na něco,

i jako že by mu to mohlo pomoci v životě v komunikaci s lidma celkově.“ (D2) „...přišlo mi právě, že ta skupina mi dá víc.“ (D3) „Se vlastně i já učím, víš? Tím, co s ním zažívám... získávám zkušenosti a zjišťuji nové věci.“ (D1)

7.4.2 Kategorie: Individualizace

Tato kategorie úzce souvisí s principy mentoringu, protože každé dítě i každý dobrovolník jsou jedineční lidé, mezi nimiž vzniká neopakovatelný vztah. Tento vztah pak vyžaduje vždy určité zohledňování, zejména co se týče **problémů dítěte**, ve slova smyslu důvodu, proč dochází do daného programu. Tato oblast úzce souvisí s kompetencemi diagnostickými a intervenčními, ve kterých dobrovolník sbírá a zpracovává informace o daném problému, aby ho byl schopen vzít v úvahu pro konkrétní činnosti. Může se jednat např. o **hyperaktivitu**: *„Jsem zjistila, že mi nevydrží dlouho sedět a hned se nudí. Tak jsem to záměrně přizpůsobovala, aby v tom byl nějaký pohyb, třeba ten bazén nebo koně, na kole jsme byly (...) ona je taková hyperaktivní, všude běhá...“ (D2) „Jak si sedne a má být chvíli v klidu, tak se ošívá, s něčím si hraje, neudrží pozornost ani chvíli. Takže ho musím zapojit trochu jinak (...) nějakým sportem, pohybem, aktivitou, něčím (...) že má prostě vybití, vyžití, že prostě nesedí jenom nad učením.“ (D4) „Ten nejmladší byl trochu hyperaktivní, tak jsme třeba častěji střídali činnosti... u těch úvodních setkání, kdy se vlastně muselo sedět a povídat, tak tam měl trochu problém, tak jsme si ho třeba vzaly na sebe a on se teda přitulil a nechal se držet.“ (D3)*

Může se jednat např. o **specifické poruchy učení**: *„To neznamena, že je hloupá jen proto, že má poruchu pozornosti nebo nějakou dyslexii, dysgrafii (...) že jí to prostě jenom dýl trvá.“ (D2) Dobrovolník se může setkat také s **autismem, s epilepsií, s mentálním postižením** atp.: *„Když to dítě bude mít třeba epilepsii, tak s ním nebudu dělat nějaký náročný aktivity, aby nedostal záchvat.“ (D3) „Autista (...) a když jsme šli třeba do té knihovny, tak jsem stála u něj. Předtím jsem mu řekla, co má říct a stála jsem tam, a domluvili jsme se, že když nebude vědět, tak se na mě podívá, a já to řeknu za něj. (...) jsme si třeba zvolili trasu (...) tam jsme jeli, různě jsme to projeli, víc linek, tramvaje, trolejbusy, co tam jezdí.“ (D5) Dobrovolník může zohledňovat znevýhodnění dítěte i naprosto **nevědomě**: *„Má dysfunkci řeči (...) jsem prostě nikterak nebrala, v dobrém slova smyslu míněno,***

ohled na jeho postižení (...) beru na to zřetel v tom, že musím opatrně používat vtipy (...) potřebuje rozhodně, abych bedlivě poslouchala, nejde mu vždy rozumět, a jak zaváhám, musím se ptát a to není pro něj příjemné.“ (D1)

Dobrovolník musí kromě těchto problémů **zvažovat i dílčí problémy**, aby mohl co nejvíce přizpůsobit jednání konkrétnímu dítěti a jeho potřebám: *„Že je hloupá, to mi taky říkala, že je blbá (...) na těch známkách nezáleží, že každéj má jinej způsob myšlení a nesesedne mu třeba ten systém...“ (D2) „Tam není pořádně táta v rodině. Že tam prostě chybí ta otcovská role, už se mi třeba stalo, že mi řekl ‚tati‘...“ (D4)* Tento fakt také úzce souvisí s diagnostickými kompetencemi a zvažováním možných dílčích rizikových faktorů. Dobrovolník se však při své činnosti neobejde pouze se zohledňováním problémů dítěte. Musí **být otevřený a hledat různé úhly pohledu na situaci**: *„Že se dokáže nad tím dítětem zamyslet jako nad individuální bytostí.“ (D5) „Ať je to dítě z jakýkoliv rodiny, ať se chová jakkoliv, tak to chce umět se vžít do situace toho dítěte. Protože ty to vidíš jinak a to dítě to taky vidí jinak.“ (D4) „Mi přišlo, že se ani nad tou situací nezamyslel pořádně a nad daným dítětem, a řekl věc, jak z knížky pasující na případ já nevím jak postiženého dítěte...“ (D1) „Měli by mít nějakou schopnost vcítit se do těch dětí (...) bejt schopný reagovat a přizpůsobit se dění nebo tu činnost situaci, co tam vzniká.“ (D3)*

Dobrovolník musí také zohledňovat konkrétní **možnosti dítěte**, včetně jeho věku. *„Nějak to přizpůsobit jejich věku a třeba fyzický zdatnosti a tak (...) to v tom věku ještě nerozumí...“ (D3) „Po celým dni ve škole by se pak nic moc nechtělo ani dospělýmu člověku, natož dítěti.“ (D4) „Třeba o muzice jsme se bavili (...) na koncerty ne, protože on nemá rád hluk.“ (D5)*

Kategorie: Vzor

Nejlepším způsobem pro jakoukoli demonstraci čehokoliv je **přímý příklad**. Dobrovolníkův vztah s dítětem je založen mimo jiné na prevenci a ovlivňování dítěte, dobrovolník může být proto dítěti vzorem. Tento vzor se může týkat **vzhledu**: *„Dítě se obléká, dělá si účes jako dobrovolník...“ (D1)* Podstatný je vzor dobrovolníka zahrnující **vztahy**: *„Vidět jistou společnost lidí a dětí kolem mě, a to, jak žijí a chovají se.“ (D1) „V podstatě s každým člověkem, se kterým ona naváže*

vztah, tak má vzor určitýho chování. Podle toho, jak s ní jednáš, tak to je vzor toho chování, jak může jednat ona, nebo taky nemusí.“ (D2) „Asi hlavně, jak se chová k těm dětem (...) přenáší to pak do těch svých vztahů mezi vrstevníky i s rodičema, asi do každého mezilidského vztahu, do každého kontaktu.“ (D3) Dobrovolník může být dítěti vzorem i z hlediska jeho **vlastností**: „Přijít včas, dát vědět včas, dát vědět, když se něco stane (...) nedělat ze sebe někoho, kdo nedělá chyby (...) dodržovat i to, co mám dohodnutý s tou její maminkou.“ (D2) „Možná v tom, že nejsem absolutně agresivní...“ (D4) „Pro toho svého kluka byl určitě vzorem, on říkal ,on dělá tohle a tamto‘ a třeba i přebíral nějaký postoje a tak (...) chování, ale třeba i názory (...) k němu dost vzhlížel.“ (D5) Dobrovolník může takový **vzor poskytovat i záměrně**: „Dávala jsem třeba i příklad mého bráchy, protože ten byl hroznej dyslektik, na základce měl čtyřky, a teď je z něho matematik. (...) jako když je kuřák a někomu říká, že se nemá kouřit, tak to je takový kontraproduktivní, to nefunguje. To je jako když rodič říká dítěti, aby něco nedělalo, ale sám to dělá.“ (D2) Dobrovolník může dítěti poskytnout i vzor co se týče jeho **budoucího zaměření**: „Inspirovat ho třeba při následné volně studia či zaměstnání.“ (D1) „Několikrát jsme se dostali i k tomu, že mi říkal, že chtěl bejt vždycky policajt, tak třeba pro něj ten vzor jsem.“ (D4)

7.5 Kompetence růstové

Tuto oblast jsem nazvala růstovými kompetencemi, zahrnuje růst dobrovolníka po stránce osobnostní i odborné. Stručný přehled viz Tabulka 6:

Tabulka 6: Růstové kompetence dobrovolníka

KATEGORIE	VÝPOVEĎ
osobnostní růst	sebepoznání
	angažovanost
odborný růst	další vzdělání
	zaučení
	spolupráce s kolegy

7.5.1 Kategorie: Osobnostní růst

Osobnostní růst představuje rozvoj osobnosti, který dobrovolníkovi přímo přináší jeho činnost ve vztahu s dítětem. Hranice mezi osobnostním a odborným růstem bude patrně tenká, přesto se pokusím je od sebe alespoň trochu oddělit. Do kategorie osobnostního růstu spadá dobrovolníkov **sebepoznání, angažovanost** a individuálně vnímané **přínosy dobrovolnictví pro jeho vlastní osobu**: „*Tím, co s ním zažívám, získávám zkušenosti a zjišťuji nové věci (...) dále jsem jezdila do dětského domova, pak už to jsou jen drobnosti, účasti na různých akcích a podobně. Teď se chystám na nový obor, ale to mě teprve čeká (...) Každý si musí to své zažít sám (...) já dobrovolnictví dělám ráda, naplňuje mě to, chci zkusit více sfér.*“ (D1) „*Třeba získá nový náhled na něco, i jako že by mu to mohlo pomoci v životě v komunikaci s lidmi celkově (...) Je to celkově dobrý do života i v komunikaci s partnerem nebo v práci a s lidmi vůbec. Myslím si, že je to taková dobrá škola pro toho dobrovolníka.*“ (D2) Dobrovolník se musí dobře znát, musí vědět, jaké má přednosti, kterých může využít, i slabiny, které si musí hlídat. „*Snažila jsem se k nim přistupovat bez předsudků, zahrnout třeba ten první dojem (...) někde ty zkušenosti nabrat musí a to dobrovolnictví je pro to dobrý.*“ (D3) „*Asi aby do toho nešel s hodně velkou jistotou, že to zvládne, aby si nechal poradit třeba od supervizora. (...) zároveň ale, že mu to i něco dá, ať do toho určitě jde. Ale hlavně, aby si nemyslel, že v tom nebudou žádné překážky, aby si nebyl moc jistý.*“ (D5)

7.5.2 Kategorie: Odborný růst

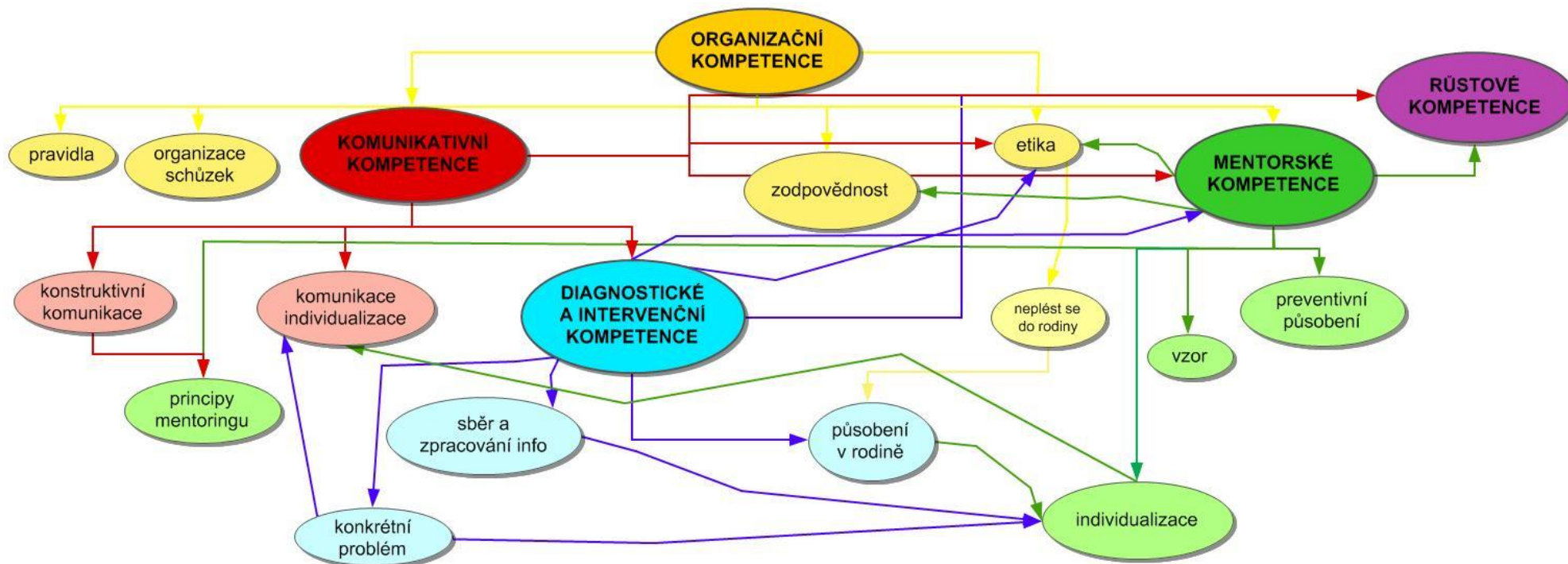
Odborný růst úzce souvisí s růstem osobnostním, zde je jím míněno, jak se dobrovolník vyvíjí pro svou další činnost a působení v konkrétním programu, jak se jeho jednání „profesionalizuje“. Děje se tak např. **dalším vzděláním**: „*Já jsem to spíš brala tak, že mně to taky něco dá. Ta zkušenost, byly i různé semináře a byly zajímavé, a jindy si ty semináře prostě platíš. (...) nějaký dovednosti, jak komunikační, tak trošku v té psychologii...*“ (D2) „*Myslím, že by to nebylo nazmar... nejlépe, aby školil i člověk, co dělal dobrovolnictví a ve více směrech, s více dětmi a různě postiženými či tak...*“ (D1) „*Člověk se pořád vzdělává. A když doplní svoje znalosti o něco víc, tak mu to určitě může pomoci.*“ (D4) Další možností zdokonalování činnosti dobrovolníků je **zaučení**. Jedná se o přímé působení

zkušenějšího člověka, obvykle koordinátora, supervizora, jiného dobrovolníka či rodiče: „Dobrovolník, který ho měl přede mnou, mi řekl, jak přistupovat (...) ten ho mnohé naučil (...) rady od ostatních, zkušených, to by neškodilo (...) názory na dané situace, či jak se má člověk chovat a působit, byly přínosné od mé koordinátorky.“ (D1) „My jsme vlastně dostaly už hotovou skupinu, která fungovala před náma (...) to bylo v pohodě, už byli zvyklí na ten průběh (...) aspoň mít náhled nebo zkušenost z jiných skupin (...) okouknout si, jak to tam funguje, připravit se třeba na nejhorší a tak...“ (D3) „Tak mi bylo řečeno, abych se nad něj jakoby nepovyšoval, že s tím má problém.“ (D4) „Mně to tak bylo jakoby i řečeno, že to tak dělali doma.“ (D5)

Poslední částí odborného růstu je **spolupráce s kolegy**. Dobrovolník je součástí týmu, musí proto umět s jeho s ostatními členy komunikovat a kooperovat, z pozice dobrovolníka jsou podstatnou částí této spolupráce supervize: „Hodně dobrý byly ty supervize, tam jsme vlastně řešili otázku toho konkrétního dítěte a ty problémy.“ (D2) „Školení bylo pěkné, přínosné, ale myslím si, že zkušenost jsem nabrala až v praxi (...) supervize byly už konkrétnější, ušité na míru.“ (D1) „Bylo to vyloženě individuální s koordinátorem (...) něco v tom smyslu tý supervize (...) ona je velice otevřená čemukoliv, cokoliv řešit.“ (D4) „V pohodě, bez problémů. Cokoli jsme si vymysleli, že budeme dělat na tom Kompas, tak to vlastně prošlo, občas za náma i přišla, aby nám řekla, co dělat a tak...“ (D3) „Tak otevřený to bylo. I supervize bez problémů. Pak jsme i začly bejt spíš kamarádky.“ (D5) Pro dobrovolníka je podstatné vědět, že není sám na řešení určitého problému, a na koho se může obrátit: „Na rodiče i koordinátora se mohu kdykoli obrátit, a vše probereme, co je třeba (...) taky jsem byla důkladně osvětlena, že to není tak, jak si přesně představuji, což jsem následně pochopila po doložení jasných argumentů.“ (D1) Dobrovolníci by někdy mohli nechat svůj hlas, aby byl více slyšen, protože ne vždy mají pocit, že se jim dostává dostatečné opory. „Když mám vyloženě třeba nějaký problém, kterej chci řešit, tak zavolám, a domluvíme si schůzku třeba se supervizorem zvlášť (...) když mi třeba odhodí odpadek na zem a jde dál, tak v té situaci nevím, co mám jako vlastně dělat, takže to by mi třeba pomohlo.“ (D2) „Pak jsme to řešili s nima a i na supervizi (...) i když jako nevím, jestli ty supervize k něčemu byly, sice jsme si tak jako řekli, co jsme potřebovali, ale stejně nevím, co bych s tím dělala příště.“ (D3)

7.6 Kompetenční průniky

Jak je vidět z konkrétních citací a dělení kompetenčních oblastí i jednotlivých kategorií, často spolu jednotlivé kompetence souvisejí a navzájem do sebe zasahují. Tyto průniky jsem se pokusila graficky zachytit na Obrázku 1. Jedná se o pojmovou mapu, které pomáhají lepší orientaci v dané problematice na vizuálním základě. Samozřejmě i zde platí, že by ji každý mohl sestavit odlišně. Podrobnější pojmová mapa byla příliš rozlehlá pro čitelnost při omezení na formát A4, je proto k dispozici pouze na přiloženém CD.

Obr. 1: Základní myšlenková mapa kompetencí dobrovolníka a jejich vztahy

8 Kompetenční profil dobrovolníka

Podívejme se nyní souhrnně na výsledky provedené analýzy dokumentů a interpretace zrealizovaných rozhovorů. Výsledky obou metod již byly popsány poměrně podrobně. Budeme-li se držet rozdělení prahových kompetencí na technické, behaviorální a kontextové, můžeme je přehledně zachytit do Tabulky 7:

Tabulka 7: Prahové kompetence dobrovolníka (souhrn výsledků výzkumu)

PRAHOVÉ KOMPETENCE DOBROVOLNÍKA		
<i>TECHNICKÉ</i>	<i>BEHAVIORÁLNÍ</i>	<i>KONTEXTOVÉ</i>
schopnost sbírat a zpracovávat informace	schopnost organizovat schůzky	schopnost organizovat schůzky v souladu se získanými informacemi
znalost etických zásad	chování v souladu s etickými zásadami	chování v souladu s etickými zásadami
teorie konstruktivní komunikace	schopnost konstruktivní komunikace	schopnost konstruktivní komunikace
znalost pravidel	schopnost individualizace	schopnost individualizace
odborné znalosti	individuální schopnosti, nadání, zájmy	mentorské dovednosti
další znalosti, dovednosti aj. ze školení a výcviků, seminářů, supervizí	osobnostní kvality	osobnostní a odborný růst
	konstruktivní působení v rodině	konstruktivní působení v rodině

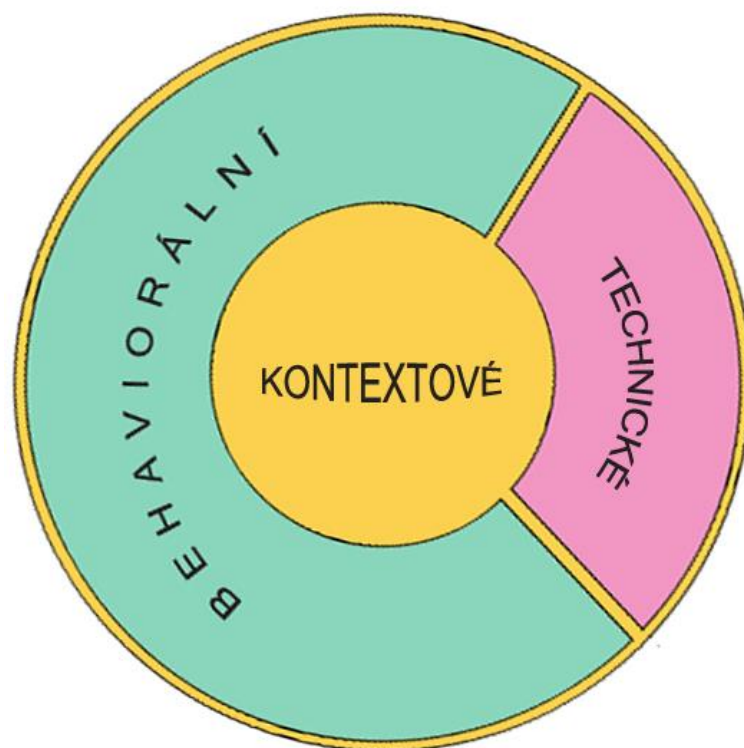
TECHNICKÉ KOMPETENCE představují znalosti, dovednosti, schopnosti aj., které se snadno prohlubují a získávají teoretickou cestou. Tvoří oporu kompetencím behaviorálním a kontextovým.

BEHAVIORÁLNÍ KOMPETENCE představují dovednosti, schopnosti, jednání, postoje aj., které jsou vlastní individuální osobnosti dobrovolníka. Jsou volně přenositelné a týkají se zejména vlastního chování jedince. Tvoří významnou oporu kompetencím kontextovým a mohou být rozvíjeny přímo i nepřímo pomocí kompetencí technických.

KONTEXTOVÉ KOMPETENCE se týkají schopností, dovedností, postojů atp., které plynou z podstaty dobrovolnického preventivního dlouhodobého programu pro děti mládež a z principů mentoringu.

Podrobněji o kompetencích, mentoringu, dobrovolnictví a jednotlivých programech pojednává teoretická část této práce, o výsledcích výzkumu kap. 6 a 7.

Z podstaty jmenovaných kompetencí a jejich logického zastoupení můžeme sestavit grafický návrh minimálního kompetenčního profilu dobrovolníka:

Obr. 2: Kompetenční profil dobrovolníka

Kompetenční profil je postaven na principu již vysvětlených kompetencích technických, behaviorálních a kontextových, včetně jejich paralel vzhledem k získaným a interpretovaným datům. **Technické kompetence** jsou důležité, tvoří teoretickou oporu pro kompetence behaviorální a kontextové. Technické kompetence zastoupeny zhruba v poměru 1:3 ku kompetencím behaviorálním i kontextovým. K tomuto orientačnímu poměru jsem dospěla porovnáním rozsahu získaných dat a zvážení jejich důležitosti na základě vlastních zkušeností. Behaviorální **kompetence** jsou maximálně důležité pro kvalitní vztah dobrovolníka s dítětem. Do velké míry formují **kompetence kontextové**. Ty se týkají charakteristik plynoucích z podstaty mentorského vztahu dobrovolníka s dítětem, zohledňují veškerá specifika dítěte, rodiny, konkrétního případu. Proto zákonitě formují všechny kompetence a vzájemnými vztahy z nich vytváří jeden provázaný celek.

9 Závěr

Dobrovolník v preventivním volnočasovém programu pro děti a mládež, jakým je např. program Pět P nebo Kompas (blíže viz kap. 4), není zaměstnancem žádné organizace, přesto by měl vykonávat svou činnost kvalitně a profesionálně. Bez takového přístupu je prakticky nemožné dosahovat požadovaných cílů, vhodně působit na dítě a pomáhat mu zlepšovat jeho sociální situaci. Logickým krokem zvyšování kvality mentoringových programů pro děti je pokusit se o jejich faktickou profesionalizaci, která bude teoreticky zakotvena a prakticky podporována. Tato práce jedním z prvních pokusů zaměřených na kompetence dobrovolníků v tomto typu programů, které zatím nejsou nikde teoreticky popsány a zakotveny. Kompetenční přístup je v současné době poměrně moderní, způsobem nahlížení na vzdělávání i výkon jednotlivých profesí. Jeho cílem je mapovat základní schopnosti, dovednosti, znalosti, postoje, role aj., které jsou typické pro konkrétní činnost. Kompetencím se podrobně věnuje kapitola 2. Jak plyne z analýzy vybraných dokumentů i interpretace výsledků zrealizovaných rozhovorů s dobrovolníky, nalezneme v jejich činnosti kompetence technické, behaviorální i kontextové. Dobrovolník v programu využije vlastní zvláštní schopnosti, nadání či zájmy, musí mít ale také určité odborné znalosti např. z oblasti psychologie, pedagogiky, bezpečnosti a ochrany zdraví. Tyto znalosti pak může využít pro realizování výchovných činností se specifickými cíli, kterými může být např. multikulturní výchova, vedení dítěte k toleranci, otevřenosti. Patří sem také prevence, a to jak obecná, kdy dobrovolník podporuje zdravý životní styl a zvyklosti dítěte, tak prevence rizik a sociálně patologických jevů, která je již více cílená na konkrétní problematické chování či možné ohrožení dítěte. Preventivní působení je jedním ze základních možností mentoringu, který využívá principů neformálního vzdělávání k podpoře dítěte v oblastech jako učení se poznávat, jednat, žít společně s ostatními i být sám sebou. Dobrovolník také dítěti poskytuje vzor v rovině osobnostní, studijní, pracovní, vztahové, a na principu partnerství podporuje jeho všeobecný osobní rozvoj, včetně rozvoje sociálních a komunikačních dovedností i vlastního sebevědomí. Děti, které do programu přicházejí, to obvykle nemají v životě snadné, mohou být ohroženy např. sociálním vyloučením, mají určité specifické problémy a vyžadují proto také specifický přístup. To je hlavní důvod, proč je vhodné tyto dobrovolnické

programy profesionalizovat a sestavit kompetenční profil dobrovolníka, který může být prakticky využit v dalším vzdělávání a lepší přípravě dobrovolníků.

Dobrovolník by měl být schopen získávat a zpracovávat informace o daném programu a zejména o konkrétním dítěti, se kterým se setkává. Tyto informace by měl být schopen využívat a zohlednit pro plánování náplně schůzek s dítětem, dosahovat žádoucích cílů, pomáhat dítěti se rozvíjet, zvažovat možná dílčí rizika. Dobrovolník musí umět konstruktivně komunikovat, a to jak s dítětem, tak s koordinátorem, supervizorem, případně s rodičem. Měl by vhodně působit na dítě, podporovat ho, stejně tak by měl před dítětem podporovat rodiče a další autority, měl by znát hranice svého působení a nepřekračovat je. Důležitá jsou také pravidla a etické zásady, které je třeba dodržovat. Dobrovolník je spolehlivý a zodpovědný za svého svěřence, přistupuje k němu individuálně a rovnocenně. Záměrně a cíleně ho ovlivňuje, působí na něj, poskytuje mu oporu, je autentický a upřímný.

Důležité je, že samotné působení dobrovolníka v programu není přínosné jen pro dítě, se kterým se setkává, ale nabízí mnoho výhod také dobrovolníkovi. Ten se prostřednictvím získaných zkušeností rozvíjí po stránce osobnostní, zároveň se stále zdokonaluje a profesionalizuje své působení v daném programu. Právě za účelem profesionalizace dobrovolníků vznikla tato diplomová práce. Interpretuje potřebné kompetence dobrovolníků získané analýzou dokumentů a rozhovory. Domnívám se, že cílené další vzdělávání dobrovolníků v těchto konkrétních oblastech, by mohlo být správným směrem. Doufám proto, že tato práce bude užitečná pro vlastní praxi a poskytne inspiraci možných oblastí vzdělávání a přípravy dobrovolníků. Teoretické ukotvení kompetencí dobrovolníka by také mohlo obecně zvýšit všeobecnou prestiž dobrovolnictví, poskytnout větší oporu pro vlastní realizaci daných programů.

*„Včera jsem byl chytrý, proto jsem chtěl změnit svět.
Dnes jsem moudrý, proto měním sám sebe.“
(Sri Chimnoy)⁹²*

⁹² Citaty.net [online]

Resumé

Cílem této diplomové práce je zmapování základních kompetencí dobrovolníků v preventivních dlouhodobých dobrovolnických programech pro děti a mládež. Teoretická část se zabývá popisem kompetencí, dobrovolnictví a preventivních dlouhodobých programů pro děti a mládež, které jsou postaveny právě na aktivitě dobrovolníků. Nejznámějším takovým programem u nás je Pět P, který je inspirován celosvětově známým a úspěšným programem Big Brothers Big Sisters. S ohledem na vlastní činnost dobrovolníků se autorka pokusila nacházet paralely v kompetencích sociálních pracovníků a pedagogů. Praktická část se zabývá kvalitativním výzkumem, analýzou některých významných dokumentů vztahujících se k dobrovolnictví v daných typech programů. Dále jsou metodou inspirovanou zakotvenou teorií popsány a interpretovány rozhovory s dobrovolníky. Na základě získaných dat je navrhnut minimální kompetenční profil dobrovolníka, který je možné využít pro výběr a další vzdělávání dobrovolníků a zvýšení celkové prestiže dobrovolnictví i kvality těchto programů.

Summary

The main goal of this thesis is to map the basic competencies of volunteers in long term preventive volunteer programs for children and youth. The theoretical part describes the competencies, volunteerism and preventive long term programs for children and youth, which are based on the volunteers' activity. The most widely known one in the Czech Republic is the Pět P (Five P), which is inspired by the world known and successful program Big Brothers Big Sisters. The author tries to find connections between the volunteers' actual activities and the social workers and teachers competencies as well. The practical part of this thesis is focused on qualitative research, analysis of some relevant documents related to volunteerism in given types of programs. Furthermore are described and interpreted the dialogs with volunteers using a method based on the Grounded theory. A minimal competency profile has been proposed as a result of this thesis, which could be used for selection and further education of the volunteers, for increasing the prestige of the volunteerism and the quality of related programs.

10 Seznam použitých zdrojů

ADRA, Materiál ke školení dobrovolníků. In: HESTIA. [online] Praha: Červený kříž. [cit. 19. 2. 2013] Dostupné z: <http://www.hest.cz/res/data/006/000984.pdf>

ASOCIACE PROGRAMU PĚT P V ČR. Z historie programu Pět P v ČR. [online] [cit. 10. 12. 2012] Dostupné z: <http://www.petp.cz/historie.html>

ASOCIACE PROGRAMU PĚT P V ČER. Výroční zpráva 2009. [online] [cit. 5. 4. 2013] Dostupné z: http://www.petp.cz/dokumenty/VZ_web_2009.pdf

ASOCIACE PROGRAMU PĚT P V ČR. Výroční zpráva 2011. [online] [cit. 5. 4. 2013] Dostupné z: http://www.petp.cz/dokumenty/VZ_web_2011.pdf

BEDRNOVÁ, Eva. Kompetence jako zdroj a základní projev optimálního uplatnění člověka v životě a práci. Psychologie v ekonomické praxi. 2000, roč. XXXV, č. 1- 2, s. 7-15.

BERKA, David. Ekonomický význam dobrovolnictví v ČR. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita. PROUZOVÁ, Zuzana. Dostupné online: http://is.muni.cz/th/100067/esf_m/DP_Dobrovolnictvi.pdf

BELZ, Horst, SIEGRIST, Marco. Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry. Praha: Portál, 2011. 375 s. ISBN 978-80-7367-930-9.

BOUKAL, Petr. Nestátní neziskové organizace: Teorie a praxe. Praha: Oeconomica, 2009. 303 s. ISBN 978-80-245-1650-9.

BRUMOVSKÁ, Tereza. SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ Gabriela. Mentoring: Výchova k profesionálnímu dobrovolnictví. Praha: Portál, 2010. 150 s. ISBN 978-80-7367-772-5.

CITATY.NET. Citáty slavných osobností. [online] [cit. 3. 5. 2013] Dostupné z: <http://citaty.net>

DOBROVOLNIK.CZ. Dobrovolnictví firem. [online] [cit. 10. 1. 2013] Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/dobrovolnictvi-firem/>

DOBROVOLNIK.CZ. Dobrovolnická centra a programy. [online] [cit. 11. 1. 2013]
Dostupné z: [http://www.dobrovolnik.cz/management-dobrovolnictvi/
dobrovolnicka-centra-a-programy/](http://www.dobrovolnik.cz/management-dobrovolnictvi/dobrovolnicka-centra-a-programy/)

European Alliance for Volunteering. Založena Evropská aliance pro dobrovolnictví, v jejím čele stanul Čech. [tisková zpráva] In: Informační servis Sdružení dětí a mládeže. [online] 12. 2. 2013 [cit. 15. 2. 2013] Dostupné z: <http://www.adam.cz/clanek-2013020033-zalozena-evropska-alliance-pro-dobrovolnictvi-v-jejim-cele-stanul-cech.html>

HAVRDOVÁ, Zuzana. Kompetence v praxi sociální práce. Praha: Osmium, 1999. 165 s. ISBN 80-902081-8-5.

HESTIA. Manuál programu Pět P v České republice. [online] 2009. [cit. 5. 10. 2012]
Dostupné z: <http://www.hest.cz/res/data/006/001001.doc>

HESTIA. Program 3G. [online] [cit. 15. 1. 2013] Dostupné z: <http://www.hest.cz/dobrovolnicke-programy/program-3g/>

HESTIA. Program Kompas. [online] [cit. 15. 1. 2013] Dostupné z: <http://www.hest.cz/dobrovolnicke-programy/program-kompas/>

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základné metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HODAČ, Tomáš a kol. Dobrovolnictví. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2009. 38 s.

ITQ. Miniversion Teacher Quality in Czech Republic. [online] 2007. [cit. 20. 4. 2013]
Dostupné z: http://www.teacherqualitytoolbox.eu/teacher_quality_in_europe

JANÍČKOVÁ, Renata, ZMEŠKALOVÁ, Vladimíra. Metodika práce s dobrovolníky. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. 56 s. ISBN 978-80-87455-07-4.

JANÍKOVÁ, Eva. Dobrovolnictví v sociálních službách: Výsledky průzkumného šetření. In: Dobrovolnik.cz. [online] Ostrava: ADRA. [cit. 20. 3. 2013] Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/dobrovolnictvi-v-socialnich-sluzbach/>

KRÁTKÁ, Jana. Aktuální otázky teorie výchovy: Teoretická východiska, výzkumné otázky a závěry pro praxi. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 144 s. ISBN 978-80-210-5727-2.

KOSINA, Karel a kol., Dobrovolnictví a metodika práce s dobrovolníky. Praha: Agnes, 2003. 79 s. ISBN 80-902633-X-7.

KOUBOVÁ, Šárka. Manuál dobrovolníka Pět P. In: Asociace Pět P v ČR. [online] [cit. 20. 1. 2013] Dostupné z: http://www.petp.cz/dokumenty/manual_dobrovolnika_pet_p.pdf

MUSILOVÁ, Klára. Jakou cenu má dobrovolník? In: Neziskovky.cz. [online] Praha: 2005. [cit. 20. 4. 2013] Dostupné online: <http://www.neziskovky.cz/clanek/888/0/hledej/062005-jakou-cenu-ma-dobrovolnik/>

NANZHAO, Zhou. Four 'Pillars of Learning' for the Reorientation and Reorganization of Curriculum: Reflections and Discussions. [online] [cit. 20. 4. 2013] Dostupné z: <http://www.ibe.unesco.org/cops/Competencies/PillarsLearningZhou.pdf>

Národní institut dětí a mládeže, kolektiv autorů. Sada minimálních kompetenčních profilů pro pozice v nestátních neziskových organizacích v oblasti práce s dětmi a mládeží. Praha: NIDM: 2011. 42 s. ISBN 978-80-87449-110.

NOVOTNÝ, Jiří a kol. Faktory úspěchu nestátních neziskových organizací. Praha: Oeconomica, 2008. 223 s. ISBN 978-80-245-1473-4.

PITAŠ, Jaromír a kol. *Národní standard kompetencí projektového řízení verze 3.1-web*. Brno: Společnost pro projektové řízení, o.s., 2010. ISBN 978-80-214-4058-6. Dostupné online: <http://www.ipma.cz/web/files/narodni-standard-kompetenci-projektoveho-rizeni.pdf>

PLAMÍNEK, Jiří, FIŠER, Roman. Řízení podle kompetencí: Management by Competencies. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2005. 180 s. ISBN 80-247-1074-9.

Program Mládež v akci. Evropská dobrovolná služba. [online] [cit. 10. 12. 2012]
Dostupné z: <http://www.mladezvakci.cz/evropska-dobrovolna-sluzba>

Scio.cz. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online] 2004. [cit. 22. 4. 2013] Dostupné z WWW: <<http://www.scio.cz/skoly/rvp>>.

SPENCER, Lyle, M., SPENCER, Signe, M.: Competence at Work: Models for Superior Performance. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1993, ISBN 0-471-54809-X

STRAUSS, Anselm. CORBINOVÁ, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠIMKOVÁ, Svatava a kol. Dobrovolníci měn svět: sborník příkladů dobré praxe. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2011. 119 s. ISBN 978-80-87449-15-8.

ŠVEC, Vlastimil. Pedagogické znalosti učitele: Teorie a praxe. Praha: ASPI, 2005. 163 s. ISBN 80-7357-072-6.

TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Praha: Portál, 2002, 149 s. ISBN 80-7178-514-8.

TOŠNER, Jiří. Dobrovolník v mimořádných událostech. s. 31-34. In: Příručka pro dobrovolníky. Praha: Občanské sdružení ADRA, 2005, 40 s. ISBN: 80-239-5071-1.

TOTEM, regionální dobrovolnické centrum. Smlouva o přijetí do programu – dobrovolník. [uzavřena mezi r.d.c. Totem a autorkou práce 27. 4. 2011] [cit. 13. 10. 2012]

TUTR, Vojtěch. Poradna. In: Dobrovolnik.cz. [online] 16. 10. 2006 [cit. 10. 12. 2012]
Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/poradna/dobry-den-jsem-studentka-13/>

UNESCO. Learning to Be. In: The Four Pillars of Educations. [online] [cit. 20. 4. 2013]
Dostupné z: <http://www.unesco.org/delors/ltobe.htm>

UNESCO. Learning to Do. In: The Four Pillars of Educations. [online] [cit. 20. 4. 2013]
Dostupné z: <http://www.unesco.org/delors/ltodo.htm>

UNESCO. Learning to Know. In: The Four Pillars of Educations. [online]
[cit. 20. 4. 2013] Dostupné z: <http://www.unesco.org/delors/ltoknow.htm>

UNESCO. Learning to Live Together. In: The Four Pillars of Educations. [online] [cit.
20. 4. 2013] Dostupné z: <http://www.unesco.org/delors/ltolive.htm>

UNIC, Informační centrum OSN v Praze. 2001: Mezinárodní rok dobrovolníků.
[online] 2005 [cit. 15. 2. 2013] Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=667>

Zákon č. 198/2002 Sb. ze dne 24. dubna 2002 o dobrovolnické službě a změně
některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). In: Sbírka zákonů ČR.
[cit. 20. 1. 2013] Dostupné online: www.msmt.cz/file/16274_1_1/

11 Seznam příloh

Příloha 1 – Slovníček pojmů

Příloha 2 – Kostra rozhovoru

Příloha 3 – Tabulka analýzy získaných dat

Příloha 4 – Smlouva o výkonu dobrovolnické služby, etický kodex a pravidla chování dobrovolníka

Příloha 5 – Manuál programu Pět P

Příloha 6 – Metodika programu Kompas

Příloha 7 – Zákon č. 198/2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů

Příloha 8 - Sada minimálních kompetenčních profilů pro pozice v nestátních neziskových organizacích v oblasti práce s dětmi a mládeží

Příloha 9 – Přepis realizovaných rozhovorů s dobrovolníky

Příloha 1 – Slovníček pojmů

- **Dobrovolnictví** = „je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch těch, kteří potřebují pomoc.“⁹³ Jde o jednu z forem dobročinnosti, která má mnoho podob (více viz. kap. 4). Dobrovolnictví se obvykle profesionálně koordinuje pod záštitou organizací pracujících s dobrovolníky. Dobrovolníkům jejich činnost přináší různé individuálně pocíťované výhody jako nové zkušenosti, zážitky i osobní rozvoj atp.⁹⁴
- **Dobrovolnický** = týkající se dobrovolnictví, v nejširším slova smyslu zahrnuje všechny činnosti dobrovolníků (pojmy “dobrovolnický” a “dobrovolný” v praxi mohou splývat, terminologie není zcela jednotná).
- **Dobrovolník** = člověk, „který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti“.⁹⁵
- **Dobrovolnická služba** = dobrovolnictví ošetřené zákonem (viz. kap. 3.4.1)
- **Dobrovolný** = vykonávaný dobrovolně, související s dobrovolníky; obvykle se jedná o konkrétní činnost či službu.⁹⁶
- **Dobrovolná organizace** = její činnost je postavena na dobrovolnících, obvykle sem patří různá zájmová sdružení, hnutí (např. DUHA, YMCA), skauti atp.⁹⁷ Organizace se nezabývá profesionální prací s dobrovolníky, ale je z nich přímo složená.
- **Dobrovolnická organizace** = profesionálně se zabývá dobrovolnou činností, patří sem dobrovolnická centra (např. Hestia, TOTEM, DoRA, ADRA aj.), která s dobrovolníky pracují, aktivně je vyhledávají, školí, pojišťují atd.

⁹³ Koubová, s. 2

⁹⁴ Tošner, Sozanská, 2002

⁹⁵ Boukal, 2009, s. 138

⁹⁶ Tutr, 2006 [online]

⁹⁷ Tošner, Sozanská, 2002

⁷ Tošner, Sozanská, 2002, s. 100

⁸ Tošner, Sozanská, 2002

- **Dobrovolnické centrum** = propaguje a podporuje myšlenku dobrovolnictví ve společnosti a dále spolupracuje s neziskovými organizacemi v regionu. Cílem je zapojit co největší skupinu obyvatel do řešení problémů komunity.⁹⁸
V ČR vzniklo v roce 1999 v souladu s Programem rozvoje dobrovolnictví Národní dobrovolnické centrum (zřízené o.s. Hestia). Jeho posláním je koordinovat a propojovat ostatní dobrovolnická centra v ČR. Dobrovolnická centra dobrovolníky vyhledávají, vzdělávají a připravují na jejich činnost, poskytují jim oporu formou školení, seminářů, supervizí atp.
 - **Dlouhodobý preventivní volnočasový program pro děti a mládež** = specifický typ dobrovolnického programu, ve kterém se schází dobrovolník či dobrovolníci s dítětem či skupinou dětí. Tyto programy jsou založeny na principu mentoringu (viz kap. 4.2). Nejčastější programy toho typu u nás jsou Pět P a Kompas (viz kap. 4.3)
 - **Koordinátor** = také koordinátor dobrovolnictví či dobrovolníků, zaměstnanec vysílající organizace. Jeho úkolem je vybírat, připravovat dobrovolníky na jejich činnost a poskytovat jim potřebnou odbornou podporu a pomoc.
 - **Organizace přijímající** = organizace, která na základě dohody s vysílající organizací, přijímá pro svou činnosti dobrovolníky.
 - **Organizace vysílající** = organizace, která se zabývá nábořem, výcvikem, podporou dobrovolníků, které na základě dohody poskytuje organizaci přijímající (může se stát, že je vysílající organizace totožná s přijímající).
 - **Supervize** = pravidelná setkávání zaměstnanců či dobrovolníků organizace pod vedením supervizora. Na těchto pravidelných schůzkách se mohou řešit všechny možné problémy a potřeby na úrovni osobní i profesní. Supervize může být skupinová i individuální.
 - **Supervizor** = psycholog, zaměstnanec vysílající organizace. Jeho úkolem je spolu s koordinátorem podporovat dobrovolníky v jejich činnosti formou supervizí. Na těch poskytuje dobrovolníkům rady či informace, které potřebují v konkrétních případech a pomáhá jim zpracovat náročné zážitky a situace.
 - **Svěřenec** = dítě, které se účastní preventivního volnočasového programu pro děti a mládež pod vedením dobrovolníka či dobrovolníků
-

Příloha 2 – Kostra rozhovoru

(Úvod + zjištění údajů pro určení charakteristiky respondentů)

Školení a další způsoby přípravy na činnost – bylo k něčemu? (konkr. situace)

Situace, kdy by pomohla odborná znalost – jaká / oblast?

Souvislost: dobrovolník – učitel – zájmový vedoucí – sociální pracovník?

Cíl schůzek + postupy dosahování

Hlavní cíle dobrovolníka v programu obecně?

Jak zjistí, co zajímá dítě? Jak ho v tom podporují?

Právo dobrovolníka a dítěte ve vztahu? Povinnosti?

Specifické problémy dítěte + individualizace programu?

Šikana, týrání atp?

Nežádoucí chování – drogy, krádeže, záškoláctví...?

Konflikty ve vztahu?

Způsob řešení?

Navázání vztahu – přijetí dítětem, rozvoj vztahu, změna negativního chování

Začleňování do kolektivu, společnosti

Náročná životní situace dítěte, rada, způsob řešení

Komunikace – dítě, rodiče, koordinátor

Způsob vedení dítěte k dosažení cíle

Zákon o dobrovolnictví, stránky organizací, programy

Filozofie, právo, kultura, politika, ekonomika - Možnost ovlivnění dítěte?

Dobrovolník jako vzor?

Pozorovatelné změny, zmírnění problémů? Jak k tomu došlo?

Etické zásady?

Rada začínajícímu dobrovolníkovi?

Příloha 3 – Výsledek analýzy vybraných dokumentů

zvláštní schopnosti, nadání dobrovolníka	každý umí něco, co může nabídnout druhým		
	originalita, fantazie, kreativita		
odborné znalosti dobrovolníka	základy práva	veřejného	trestní zodpovědnost, přestupky, právní ochrana dětí a mládeže
		občanského	právní a fyzické osoby, odpovědnost za škodu, pojištění, škoda na majetku, na zdraví svém i klienta
		dokumenty	Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte
	bezpečnost a ochrana zdraví	znalosti, schopnosti	pravidla požární ochrany, evakuační řád, bezpečnost práce; zajištění přiměřeného režimu aktivit a odpočinku, první pomoc a běžná ošetřování, venku musí mít skupina lékárničku; prevence; pitný režim a dehydratace, užívání léků, hodnocení zdravotních rizik; informace o psychickém a fyzickém stavu dětí, znalost možností cesty do nemocnice; péče o zdraví
		prevence	úrazů - při pohybových aktivitách (rozcvičení, únava); zásahu bleskem, rizika utonutí, chování skupiny u vodních ploch; poškození chladem a mrazem, teplem a světlem
	pedagogické	základní znalosti	základy obecné pedagogiky, školní a pedagogické psychologie, sociální psychologie, pedagogické postupy a zásady, využívání různých zdrojů k získávání pestrých, účinných metod a her; uplatňování základních pravidel pro práci s cíli (rozpracovat, výběr metod, vymezení vazeb); hry → volba scénáře (kdo, kdy, co); využívat odlišné styly učení; zážitková pedagogika
	↓	↓	

↑ odborné znalosti dobrovolníka	↑ pedagogické	vzhledem ke klientovi	Základní principy výchovných metod, ohled na věk a aktuální potřeby, zpětná vazba, hodnocení; základy speciální pedagogiky
	psychologické	základní znalosti	sociální psychologie, základy krizové intervence, rozhodování v krizi; sestavení krizového plánu pro náročné aktivity; prevence a první pomoc; komunikace - umění diskuze; socializace, sociální role; sociálně patologické jevy; různé metody reflexe; únava, základy výchovy ke zdraví - podpora dobrých návyků (pohyb, hygiena, pestrá strava, znalosti škodlivých návyků...)
		práce se skupinou	reakce na skupinovou dynamiku - dle potřeb utlumit/podpořit, klást důraz na jednotlivce/skupinu; zapojit aktivity podporující vývoj skupiny a interakce v ní; mít na zřeteli rizika spojená se skupinovou dynamikou → výběr aktivit; reakce na skupinovou dynamiku; kombinace odlišných problémů různých dětí
		vzhledem k dítěti	ohled na specifické potřeby klienta
	výchovné činnosti se specifickými cíli	výchova k aktivnímu občanství, řešení výchovných problémů, etická výchova, výchova proti sociálně patologickým jevům, výchova proti šikaně (prostředí důvěry, interindividuální odlišnosti jsou normální, neocení se schopnost někoho ponížit, podpora spolupráce), po činu agrese vysvětlit následky chování, protidrogová prevence, prevence rizikové chování; vhodně zapojená multikulturní výchova, šetrné chování k prostředí, uznání hodnoty přírody, kultivace vztahu k přírodě, vedení k ohleduplnému chování k okolí,	
	metody a principy neformálního vzdělávání		mentoring
	organizační	výběr vhodného prostředí pro aktivitu, zajištění varianty pro špatné počasí, zajištění pomůcek a vybavy	

motivace dobrovolníka	<i>pozn.: možnost přihlednutí k preferenci dobrovolníka ohledně klienta/ů X není rozhodující</i>	zkušenosti	seberozvoj	
		dovednosti	rozvoj vlastních kompetencí	
		kontakty	rozvoj vztahů	
		pocit užitečnosti	prosociálnost	
požadavky na dobrovolníka	obecné	nezneužívá projevenou důvěru, požádá o pomoc, když ji potřebuje (pokud si neví s něčím rady, zavolá koordinátora), účastní se supervizí a evaluace; neobrací lidi na víru, neprodává produkty; odloží schůzku v případě nemoci, má informace o daném programu (poslání, pravidla, časovou náročnost programu, je si vědom zodpovědnosti), dodržuje pravidla		
		specifické	formální	věk nad 18 (Kompas - při vyzrálosti 17, ale musí mít 18letého parťáka), čistý trestní rejstřík, zdravotní způsobilost, bez sociálně patologických jevů, během schůzek není pod vlivem žádných látek
			osobnostní charakteristiky	spolehlivost, ohleduplnost, nesobeckost, prosociálnost; schopnost vzít život do vlastních rukou a nebýt jen smýkán; dochvilnost; snaha zlepšit nevyhovující ve společnosti; přesvědčení, že spoluurčuje dění; empatie, nahlížení problémů z více stran; otevřenost jiným názorům, osobní kvality; nadšení, entuziasmus, tolerance
			etika	předcházení střetu zájmů organizace se zájmy klientů, nakládání s informacemi, ochrana osobních údajů, dodržování zákonů a úmluv
↓	↓			

<p style="text-align: center;">↑</p> <p style="text-align: center;">požadavky na dobrovolníka</p>	<p style="text-align: center;">↑</p> <p style="text-align: center;">specifické</p>	<p style="text-align: center;">absolvuje výcvik a semináře</p>	<p>sociálně právní ochrana dětí z hlediska psychologického, právního, z pohledu krizového centra; toxikomanie, náboženská hnutí, sekty, problematika minorit. atp. skupinový výcvik - praktický nácvik potřebných sociálně psychologických dovedností a získání základní teoretické výbavy, prevence syndromu vyhoření - časové nároky, dobrovolník není obět' a nepřináší spásu, musí si najít své klady, které mu činnost přináší</p>
		<p style="text-align: center;">projde psychologický screening</p>	<p>psychologické posouzení - osobní rysy, psychosociální zralost; rodinná anamnéza, pohovor, zkušenosti a práce s dětmi...</p>
	<p style="text-align: center;">ve vztahu k organizaci</p>	<p>plní úkoly, ke kterým se zaváže; mlčenlivost o údajích a zařízeních, oznámí změnu kontaktních údajů; formulace potřeb v oblasti personálního a materiálního zabezpečení programu (materiální, technické zajištění schůzek, pomůcky, případně rozpočet), respektovat pravidla bezpečnosti práce, pracovat s hodnotovým zázemím organizace, formulace cílů (znalosti, dovednosti, postoje) v souladu s hodnotami a potřebami organizace, dlouhodobá vize v souladu s cíli organizace (roční a dílčí plány), nechovat se v rozporu s výchovnými cíli organizace, dbát na dobrou pověst organizace</p>	
	<p style="text-align: center;">ve vztahu ke klientovi</p>	<p>mlčenlivost o údajích (pochybnosti řeší s koordinátorem), nezasahuje do rodinných vztahů, podílí se na tvorbě a realizaci individuálního plánu</p>	
	<p style="text-align: center;">ve vztahu k programu</p>	<p>eviduje svou činnost (vede zápisy schůzek nebo deník, monitoruje aktivity a jejich průběh); "vyškolený laik" - absolvoval výcvik</p>	
<p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">přístup k rodiči</p>	<p style="text-align: center;">program</p>	<p>rodiče mohou požádat o úpravu programu nebo změnu dobrovolníka, prvním setkání může předcházet setkání se zákonným zástupcem, obě strany musí vyslovit souhlas s navrhovanou dvojicí a programem, informace o dětech a rodinách jsou důvěrné; dobrovolník nedoprovází dítě na schůzky ani z nich (podle Manuálu, nicméně může, když se tak domluví), rozsah zodpovědnosti je stanoven na dobu trvání schůzky; zahajovací schůzky - přítomni všichni → seznámení, pravidla, program představen rodičům, výměna kontaktů...</p>	

<p style="text-align: center;">↑</p> <p>přístup k rodiči</p>	<p style="text-align: center;">činnost</p>	<p>o výběru činností spolurozhoduje zákonný zástupce, respektovat rozhodnutí rodiče, řešit jen kdyby bylo v rozporu s cíli programu s koordinátorem/supervizorem; samostatné domlouvání (v případě potřeby pomoc koordinátora) - vyjasnění způsobu komunikace, sdělování důležitých informací, včas poskytuje informace, žádá povolení...; podpora vztahů a komunikace v rodině, pomoc rodinám uplatňovat práva, oprávněné zájmy a při obstarávání osobních záležitostí</p>	
<p style="text-align: center;">↓</p> <p>přístup k dítěti</p>	<p style="text-align: center;">partnerství</p>	<p>společné domlouvání aktivit podle zájmů, zapojování dítěte, dopředu plánovat, navrhnout, zpracovávat, organizovat, připravovat náplň programu a realizovat ji, blízký přátelský vztah, dobrovolník není rodič/učitel/vychoval, ale průvodce/společník; spolupráce, přátelství, nenásilné a přirozené působení</p>	
	<p style="text-align: center;">rozvoj</p>	<p style="text-align: center;">sociální a komunikační</p>	<p>možnost společných aktivit s ostatními, podpora soc. začleňování a pomoc při začleňování, zlepšení schopnosti začlenit se, řešení komunikačních a sociálních obtíží, tvorba prostoru pro růst sociálních dovedností; osvojování prosociálních vzorců; obohacování soc. zázemí; podpora vztahů a komunikace v rodině</p>
		<p style="text-align: center;">sebevědomí</p>	<p>posilování sebevědomí a sebedůvěry; zlepšení subjektivního hodnocení sebe sama,</p>
	<p style="text-align: center;">celkový osobnostní</p>	<p>zvyšování kvality života; učení praktickým dovednostem aplikovatelným v rodině a vrstevnické skupině; zážitky; podpora vlastní aktivity a samostatnosti; podpora rozvoje kompetencí</p>	

↑ přístup k dítěti	prevence	obecná	podpurný dlouhodobý vztah, podpurná role dobrovolníka; dospělý pozitivní vzor, vzor hodnot, vzor chování, předcházet a zastavit ohrožení vývoje prostřednictvím výchovných/ vzdělávacích/ aktivizačních činností, podchytit/ zmírnit/ rozmělnit problémy skrze společnou činnost dítěte a dospělého, podpora ve změně nepříznivé situace; snižování sociálních rizik souvisejících se způsobem života rodin
		rizika	zvažování rizik (zdravotních, bezpečnostních...) a jejich ovlivňování, pohyb na bezpečných místech, neustálý dohled
		sociálně patologické jevy	protidrogová, ochrana zdraví, prevence, rozpoznání a osvěta sociálně patologických jevů a rizik.chování, vliv osobního příkladu; výchova proti šikaně, podpora dobrých návyků
	jistota	blízký přátelský vztah, pravidelný kontakt, navození pocitu důvěry a přijetí, nezneužívání projevené důvěry, vzájemnost, empatie, autenticita, zachování důstojnosti, přirozené sociální prostředí X necitlivý a nevhodný přístup je pro dítě ohrožující, vstřícné a vnímavé vedení; poskytování zpětné vazby; srozumitelnost (zadávání her... zpětná vazba)	
	individualizace	spolupráce na ind. plánu, diagnostika ind. kompetencí, výchozích zkušeností a znalostí, výběr vhodných aktivit; rozvíjí ind. schopnosti; asistence při dosahování osobních/profesionálních/sociálních cílů, analýza potřeb a zájmů dítěte (s ohledem na ind. a věkové zvláštnosti) + reakce na ně; stanovení reálných cílů i dílčích (znalosti, postoje...) + motivace k jejich dosahování; identifikovat a rozvíjet schopnosti s velkým potenciálem	
	↓ poskytuje dítěti vzor	osobnostní	spolehlivost, ohleduplnost, obecné základy slušného chování, prosociálnost - dobrovolník bez nároku na finanční odměnu, hodnotový vzor, dává najevo zájem, komunikace, partnerství, spolupráce; vzor - ideálně vzor obou pohlaví
studijní/pracovní		plní úkoly, oznámí změnu kontaktních údajů, změnu v programu; chodí včas	

↑ vzor	dobré návyky	během schůzky není pod vlivem, sociální prevence, hodnotné trávení volného času, prosociální vzorce chování a prožívání
dítě	problémy	ohrožené sociálním vyloučením (vl. chování/situace), sociální a komunikační obtíže, narušené komunikační schopnosti, nízká sebedůvěra a sebevědomí, nesnadné začleňování, špatně navazují kamarádství s vrstevníky; neorganizované bez dobrých podmínek pro kvalitní rozvoj osobnosti; děti, kterým skupina pomůže překonat nesnadné období, jiná etnická skupina, jazyk, sociální slabé a neúplné rodiny, problematické rodinné zázemí, rodinná krize, izolované děti, specifické poruchy učení a poruchy chování, výchovné problémy, děti bez kamarádů, hyperaktivní - LMD/ADHD, neumějící komunikovat, obtížně zvladatelné, ohrožené šikanou, asociální party, mnohočetné rodiny, minoritní skupiny, často stěhování, bez stálého zázemí... ;sociálně slabé rodiny, slabé školní výsledky, SPU, žijící s jedním rodičem/prarodiči, zdravotně handicapovaný rodič/sourozenec; děti z dětského domova, s omezenými návyky, zájmy a příležitostmi vyvíjet se, ústavní péče, náhradní rodinná péče ...
	charakteristiky	školní věk; bez psychopatologických/psychosociálních problémů, ale ohroženo těmito vlivy
	potřeby	potřebuje podporu: rozvoj sociální, kognitivní, osobnostní; potřebuje individuální přístup
	cíle	role dobrovolníka je upřesňována pole potřeb dítěte; cíle viz Přístup k dítěti
principy programu ↓	sociální prevence	pro znevýhodněné děti a mládež
	mentoring	Individuální přátelský vztah, volnočasová aktivita, ukázka jiné formy trávené volného času; sociálně terapeutické činnosti – nespecifická socioterapie osobním příkladem v kontextu přátelského vztahu, jejíž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporující sociální začleňování dítěte
	SAS	terénní služba, odpovídá základním činnostem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte a zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity

<p style="text-align: center;">↑</p> <p style="text-align: center;">principy programu</p>	<p style="text-align: center;">další cíle</p>	<p>zprostředkování kontaktu s přirozeným společenským prostředím – vyhledávání, spoluúčast a doprovázení dětí na zájmové aktivity; pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí – pomoc při vyřizování běžných záležitostí s ohledem na věk dítěte a zejména pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování dítěte mezi vrstevníky a okolní komunitu</p>
	<p style="text-align: center;">organizačně</p>	<p>klíčový je výběr, výcvik (ideálně 2xročně) a supervize dobrovolníků; účast může být dobrovolníkovi odmítnuta – povahové kontraindikace, osobní problémy; opakovaná neúčast na supervizi je důvodem vyloučení dobrovolníka; sledování vývoje služby (koordinátor kontaktuje 1x za cca 4 týdny, po půl roce 1x za 6); možnost individuální supervize (náhlé ohrožující či jinak závažné problémy, možnost řešit i vlastní problémy, které by mohly negativně ovlivnit dítě); všechny problémy řeší dobrovolník s koordinátorem-mediátorem; nefinanční podpora – příjemné prostředí, akce, neformální setkávání, tábor, besedy a semináře, půjčování náčiní, her... Kompas - dobrovolníci + děti, oba dobrovolníci jsou společně odpovědní za průběh schůzky, týmová spolupráce, oba dobrovolníci i děti si musejí "Sedět" (starost koordinátora), možnost nestandardního zapojení dítěte do rozběhnuté služby, skupiny se nemůže účastnit jiná osoba</p>
	<p style="text-align: center;">ochrana dobrovolníka</p>	<p style="text-align: center;">nepřebírá cennosti od klientů, tvorba hranice (nedávat telefon, určitý odstup...)</p>
		<p style="text-align: center;">nenahrazuje činnosti zaměstnanců</p>
	<p style="text-align: center;">sebepoznání a psychohygienu dobrovolníka</p>	<p style="text-align: center;">zná a bere v úvahu své limity (časové, zdravotní) neriskuje</p>
		<p style="text-align: center;">výcvik: sebezkušenost, motivace, hranice</p>
		<p style="text-align: center;">zisky - vlastní rozvoj, osobní obohacení vztahem, odborná příprava, supervize</p>
<p style="text-align: center;">práce s očekáváním, obavou</p>		
		<p style="text-align: center;">zjištění představy ideálního klienta</p>

Příloha 4, 5, 6, 7, 8

Tyto přílohy jsou kopírované nebo postahované ve formátu pdf, proto jsou k dispozici pouze na přiloženém CD.

Příloha 9 – Přepis realizovaných rozhovorů

Výzkumník je v rozhovoru označen písmenem „V“, dobrovolník písmenem „D“ a číslem. Bližší charakteristika vzorku respondentů je k dispozici v kapitole 5.2.

Dobrovolník 1, program Pět P

V: Začnu teda tím, jestli bys mi řekla, jak dlouho a v jakém konkrétním programu máš zkušenost?

D1: Dobrovolnictví se věnuji přes rok a mám za sebou mentoringový program známý jako Pět P. Scházela jsem se s mentálně postiženým chlapcem, který má dysfunkci řeči. To je má největší aktivita. S chlapcem se dodnes stýkám soukromě. Dále jsem jezdila do dětského domova a pak už to jsou jen drobnosti, účasti na různých akcích apod. Teď se chystám na nový obor, ale to mě teprve čeká, tak to nemá smysl zmiňovat, nemám v tom zkušenost.

V: A jak jsi na to vlastně narazila, že budeš dělat Pět P?

D1: Náhodou, přistěhovala jsem do Plzně a neměla tu moc přátel a zároveň jsem (bude to směšné) v amerických filmech viděla projekt Big brother/sister, říkala jsem si, že bych ráda taky měla takového malého kamaráda. To, že mu to bude prospěšné, mě těšilo ještě víc. Tak jsem začala hledat a narazila na Totem, ale v době, kdy jsem hned přešla na DoRu, protože holky odcházely, ale to asi víš.

V: Jo, jo.

D1: Dále mě inspirovaly opět různé americké pořady, jak se dá různě pomoci druhým, tak jsem se pídila a na mnohé organizace narazila, viz dětské domovy, charitativní akce apod.

V: Vzpomeneš si na nějakou konkrétní situaci, ve který ti pomohlo takový to úvodní školení, který jsi určitě absolvovala jako začínající dobrovolník? Nebo klidně i nějaký další školení nebo seminář, kterej jsi absolvovala jako dobrovolník.

D1: Školení jsem absolvovala, bylo moc pěkné, přínosné, ale myslím si, že zkušenost jsem nabrala až v praxi. Nemyslím si, že by mě to nějak extra dopředu školení upozornilo na situace, co mě následně potkaly. Následné supervize byly už konkrétnější, ušité na míru.

V: Takže v té práci s dítětem ti pak pomohly spíš supervize než nějaká předchozí příprava?

D1: Ano. A mnohdy se člověk spíš učil chybama. Nutno podotknout, že nešlo a vážné situace, spíš prostě nezkušenost v přístupu k dítěti.

V: A mělas někdy pocit, že by ti k něčemu bylo, kdyby tě někdo dopředu vybavil nějakou odbornou znalostí třeba z psychologie, pedagogiky, sociální práce nebo třeba z něčeho úplně jinýho, co mě teď nenapadá?

D1: Hmm, myslím si, že nazmar by to nebylo... Nejlépe, aby třeba školil i člověk, co dělal dobrovolnictví, a ve více směrech, s více dětma a různě postiženýma či tak.

V: A nenapadá tě k tomu nějaká konkrétní situace nebo zážitek s tím dítětem?

D1: No, musím říci, že názory na dané situace, či jak se má člověk chovat a působit, byly velmi přínosné od mé koordinátorky, to byl člověk zkušený, což jsem občas postrádala u supervize... A konkrétní situace? Člověk nikdy neví, co tomu dítěti smí a nesmí říci, a už vůbec, když to není předem určeno a domluveno. Takže se stalo, že se jsme se bavili, a řešila se jistá situace v organizaci, která zasahovala i ten program a moji působnost, ale nikdo na to rodiče dítěte vlastně pořádně neupozornil, tak jsem na tu situaci dítě připravila sama. S matkou jsem to probrala taky, a pak jsem za to byla pokáraná na supervizi, ale nevím zda to je to, co si chtěla slyšet... Prostě jasně dané body, co ano a co neprobírat by byly dobré. A myslím si, že to byl správný krok, který matka uvítala, i dítě nikterak negativně nemohl ovlivnit, prostě jsme kamarádi a řekli jsme si, co a jak bude. A supervizor, který mě pokáral, mi v tu chvíli přišlo, že se ani nad situací nezamyslel pořádně a nad daným dítětem, a řekl věc jak z knížky pasující úplně na případ já nevím jak postiženého dítěte.

V: Tohle je taký dobrý. Ale já myslela spíš nějakou konkrétní situaci, kdy jsi třeba nevěděla, jak se máš chovat k tomu dítěti. Víš, jako třeba, že to dítě něco udělalo nebo řeklo, a v tu chvíli jsi nevěděla, ale třeba sis pomyslela, že tě na to někdo mohl připravit, a pak bys věděla.

D1: To asi nemám konkrétní situaci. Víím, že byl problém chlapci rozumět, dobrovolník, který ho měl přede mnou, mi řekl jak přistupovat, když nerozumím, abych se ho nedotkla a tak... To bylo přínosné. No, stalo se něco trapného, co mi dítě řeklo, a fakt jsem byla v rozpacích, ale na to asi dopředu připravit nejde 😊 Nesetkala jsem s nějakou krizovou situací, na kterou bych potřebovala být připravená, když to tak shrnu, spíš rady od ostatních zkušených, to by neškodilo.

V: OK. Vidíš nějakou souvislost mezi touhle činností a činnostmi, které dělá řekněme učitel, volnočasovej lektor nebo třeba sociální pracovník?

D1: Hmm... No možná, že ve všech těch pozicích, kdyby ten člověk prošel praxí v dobrovolnictví, prostě být s tím dítětem v tom kamarádském vztahu, může být pro něj pak ve výkonu práce přínosné, a dokáže se tak lépe vcítit a pochopit.

V: Ale přímo nějaký podobný činnosti v tom teda necítíš, jenom si myslíš, že by to pomohlo v podstatě každému, kdo dělá s dětmi, mít podobnou zkušenost? Jestli to dobře chápu...

D1: No, člověk jako dobrovolník je tak trochu i učitel a tak 😊 Vlastně to dítě vede, ukazuje mu směr.

V: Jj 😊 Dal by se vypíchnout nějaký cíl, které měly vaše schůzky nebo obecně tvoje činnost v tomhle vztahu?

D1: Ono vlastně to muselo mít cíl, vždy se musel nějaký stanovit, V mém případě ale bylo vše o drobnostech a velmi jednoduché, protože přede mnou tři roky působil na chlapce jiný dobrovolník a ten ho mnohé naučil... Takový cíl, který vnímám je, že chlapec má možnost vidět jistou společnost lidí a dětí kolem mě, a to jak žijí a chovají se, jiné obzory, které ho mohou obohatit, protože ve škole je ovlivněn negativním chováním spolužáků.

V: Negativním chováním spolužáků? Takže bylo i cílem tohle nějak odbourávat, aby to od nich nepochytil?

D1: Ano. Řešilo se to často.

V: A co třeba? Jen tak namátkou...

D1: Spolužáci chodí za školu, pijí alkohol, ničí prostředí školy, mají špatné známky, kouří...

V: Jasný... Plánovala sis třeba nějaký konkrétní postupy nebo kroky, jak dosáhnout těch cílů, které jsi zmínila?

D1: Mluvili jsme o tom, že to co dělají není správné, a jak by se měl takovým věcem vyvarovat, řešili jsme jak by se měl zachovat, když spolužáci chtějí něco vyvést, tak aby se mu nesmáli, když odejde. Vše bylo o mluvení, nedávala jsem odměny či tak něco, chlapec dokázal rozlišit špatné a dobré a vyvarovat se špatnému, jen v tom potřeboval utvrzovat, že tak je to správně, a motivovat jako že maminka pak nebude mít starosti a bude mít radost a nebude se na něj zlobit. Možná, protože jsem vlastně laik, nestudovala jsem školu v oboru a nemám jiné zkušenosti, tak to zní pro tebe zvláště, vid'? Se vlastně i já učím, víš? Tím co s ním zažívám... Získávám zkušenosti a zjišťuji nové věci.

V: Nezní 😊 Jde jen asi o to najít přístup, který bude fungovat. I laik může být milionkrát lepší než odborník... A bylo nutné nebo vhodné nějak zohledňovat ten typ postižení, který měl? Víš, jako jestli jsi cítila, že potřebuje jiný přístup nebo jak to říct...

D1: Kladu důraz na to, že jsme prostě přátelé, právě proto, že nejsem odborník... No, já jsem na jeho postižení nekladla důraz, za každou cenu jsem chtěla, aby mě vnímal jako přítele a ne někoho "vyššího", takže jsem prostě nikterak nebrala v dobrém slova smyslu míněno ohled na jeho postižení, přistupovala jsem jako k sobě rovnému a docela se mi to vyplatilo, otevřel se... Ale beru na to zřetel v tom, že musím opatrně používat vtipy... Nebo je vysvětlit opatrně následně, potřebuje rozhodně, abych bedlivě poslouchala, nejde mu vždy rozumět, a jak zaváhám, musím se ptát a to není pro něj příjemné.

V: mohla bys stručně shrnout, co si teda ty myslíš, že je hlavním úkolem dobrovolníka v Pět P?

D1: Mít příznivý obohacující vliv na dítě a inspirovat ho.

V: Inspirovat třeba v čem?

D1: Třeba při následné volbě studia či zaměstnání, koníčkách... Po tom, co zkusí vše s dobrovolníkem, podle toho se může rozhodnout, co ho bavilo a může mu to určit směr a zjednodušit rozhodování do budoucna.

V: Dalo by se třeba i říct, že dobrovolník je tomu dítěti v něčem v podstatě vzorem?

D1: Určitě.

V: Napadá tě, v čem konkrétně?

D1: Ve skutečnosti to tak je, napadá, dítě se obleká, dělá si účes jako dobrovolník, sdílí s ním společného koníčka, který ho třeba rozvíjí.

V: Myslíš, že se toho dá využít nějak záměrně, to, že teda dítě dobrovolníka začne přirozeně napodobovat?

D1: No, myslím, že jo. Když si třeba představím holčinu, která je výstřední vzhledově, například emo, což samozřejmě v okolí nevzbuzuje dobré pocity, tak maminka záměrně může zvolit dobrovolnici, která vypadá přijatelně a to by po nějaké působnosti mohlo tu holčinu ovlivnit, a změnila by styl, to mě tak napadlo ted' ☺

V: A třeba když jste řešili to negativní chování spolužáků, snažila ses třeba dávat sebe jako takový vzor? Jak se k tomu ty stavíš, nebo třeba i vlastní zkušenosti, postoje a tak?

D1: Ted' si nevybavuji konkrétně... Nedávala jsem se nikdy za vzor ale... Ale spíš jsem říkala: "myslím si, že by bylo správné..." Občas jsem, aby se necítil špatně, při něčem ale řekla „jo, to se mi taky stalo, z toho si nic nedělej... příště to udělej takto a budeš mít klid.“ Například protivná prodavačka, dělal si z toho hlavu, tak jsem mu řekla, že se s tím taky setkávám a že je lepší si tím nekazit náladu a tak.

v: Jasně. A ty třeba kouříš? V souvislosti teda s tím, když jste to třeba řešili, tak mě tak napadlo, jestli bys mu to přiznala, kdybys kouřila ☺ Nebo třeba i jestli si někdy byla

za školou... Víš, jak to myslím, jako jestli spíš zastaneš teda tu roli, že se to nemá dělat, nebo nějakou jinou...

D1: Nekouřím a během rozhovoru jsem myslela na to, že není správné, pokud je dobrovolník kuřák, aby to to dítě vědělo. S kouřením se setká mnoho dětí, a pokud kouří dobrovolník, je to další vidina toho, jak to to přeci běžné, tak proč bych to taky nedělal? To si to dítě může říci. To jsou pak ty vzory ale negativní, a stěží se učit dítěti říkat, že to není správné, pokud ono ví, že sama kouříš... Prostě zapírat, co to jde. Zastanu roli, že si myslím, že by se to dělat nemělo... Když se to stane, řeknu, že to byla zkušenost, rozebereme, zda na ní bylo něco pozitivního, zjistíme, že ne, a tak to tedy není správné dělat.

V: Jasný. A jak ses dozvěděla, co to dítě zajímá a jaký má třeba koníčky?

D1: V mém případě to bylo těžké, buď neví nebo odkejve, takže jsme zkoušeli vše možné, a já vysledovala co opakovat a co ne. Ale nutno podotknout, že jsem byla na některé věci upozorněna od předchozího dobrovolníka, jako třeba na ruční práce, že ho baví.

V: Takže jsi vycházela z toho, co ti řekl, a zbytek jsi se snažila vykomunikovat přímo s tím chlapcem?

D1: Ano. Občas se chlapec vyjádřil 😊 Pak po tom, co jsme zkusili, chodil a „budeme opět třeba korálkovat“ říkal...

V: Vzpomeneš si na vaše začátky, jak vypadalo to první navazování kontaktů mezi vámi a jak tě celkově "přijal"?

D1: Matně. Styděl se, pokládala jsem uměle otázky, sama nejistá, aby řeč nestála, Posléze, jak se to prolomilo, tak vše bylo přirozené, povídání i mlčení 😊

V: Takže ses snažila nějak k němu proniknout těmi otázkami? Aby viděl, že máš o něj zájem, nebo čím se to podle tebe prolomilo?

D1: Ano, zprvu, ptala jsem se na věci kolem něj, ale v podstatě vše odsekl, jak se to prolomilo, sám chodil a říkal to, na co jsem se dříve ptala. Prolomilo se to rychle a myslím, že díky tomu přístupu kámoši rovnocenní...

V: Řešili jste někdy nějaký konflikt v tom vztahu? Mezi vámi myslím...

D1: Nikdy. Máme moc pěkný vztah. Jak jsem psala, scházíme se již soukromě. Dokonce, když má cestu, staví se u mě v práci, dnes třeba s novým dobrovolníkem mě přišli pozdravit a zítra jdeme na Majáles.

V: To je hezký. A třeba s někým jiným, když měl problém, nebo nějakou pro něj těžkou situaci, tak to jste spolu třeba nějak řešili?

D1: Ano, měl a přišel za mnou jako první se poradit, co dělat a zda to říci rodičům a jak.

V: A jak jste to nakonec vyřešili?

D1: Řekli jsme si k tomu své, co má dál dělat, jak to říci rodičům a bylo vyřešeno. On si myslel, že to je špatné, bylo, ale v podstatě u kluka jeho věku normální, což bylo nutné se vysvětlit... Pak jsme si řekli, že je na to času dost a jsou jiné formy, hezčí. Ale je to věc, co ještě se určitě bude řešit, ale to má svůj čas až bude starší.

V: OK 😊 Řešili jste třeba někdy problematiku šikany, týrání nebo obecně takový to ubližování mezi lidma?

D1: Ne, fakt jen lehce... Jeho kamarádce se děti smály. Ponižovali ji, řekli jsme si, že co je kolem ní a jaká je, že je jiná a proč, ale to není důvod k tomu, aby jí druzí ponižovali, a že on to vlastně nedělá, a to je dobře.

V: Mluvili jste někdy třeba o filozofii? Tím myslím klidně i nějaký smysl života nebo prostě tak obecně 😊

D1: To by nepochopil vzhledem ke svému postižení. Vše musí být jasné a podložené. Poklička patří na hrnec, aby se voda dřív ohřála, třeba.

V: Jasný. Ale třeba nějakou kulturu, na to jste asi narazili, když i chodíte na ty akce typu Majáles a tak?

D1: Ano, hodně výstav zažil. S předchozím dobrovolníkem, viděl vše snad, takže jsme se tomu my dva tak aktivně nevěnovali.

V: Předpokládám tedy, že ptát se v tomhle kontextu na nějakou politiku, právo nebo třeba ekonomiku je podobné jako ta filozofie, vid'?

D1: Ano. Je na úrovni 7 let, ale i tak myslím, že postižení nikdy neumožní zájem o tohle. Je mu teda 15 let, pro upřesnění, 8 let má zpoždění.

V: Myslíš si, že mu nějak pomáhala, aby se víc zapojil třeba do kolektivu nebo do společnosti jako takové?

D1: Myslím si, že mu v tom pomáhám.

V: Čím konkrétně, jestli to jde formulovat?

D1: Tím, jak s ním mluvím, a o čem, může ho to inspirovat třeba v tom, o čem se bavít s ostatními anebo s holkou. Občas dělá to, že opakuje, co kde slyšel, třeba od maminky, ale údajně prý třeba ani neví smysl toho, ale díky tomu se dokázal i bavít se mnou a oklamat mě 😊 Pak mi to mami jeho řekla, tak to samé ho čeká ode mě... Zní to strašně, ale pro něj je to důležité a přínosné a mimo to si myslím, že za čas pochopí důvod a smysl toho tématu.

V: A jak vypadá tvoje komunikace s rodičema a koordinátorem?

D1: S rodičema máme dobrou komunikaci i vztah, s koordinátorem taky.

V: Dobrý znamená, že když je třeba, můžeš se na ně na rovinu obrátit a třeba spolu něco vyřešíte?

D1: Ano, na rodiče i koordinátora se myslím mohu kdykoliv obrátit a vše probereme co je třeba. Rodiče jsou skvělí lidé a přijde mi, že dost vděční... až se stydím 😊 A koordinátorka je člověk s názorama, které se mi líbí a obohacují mě, je trefná a hodně k dispozici.

V: To je dobře 😊 A jaká si myslíš, že jsou "práva a povinnost" dobrovolníka a dítěte v takovémhle vztahu?

D1: Jej 😊

V: Já jsem to nazvala takhle, ale je to v podstatě takový to, co by kdo měl dělat a co by mu mělo být umožněno 😊

D1: Právo dítěte i dobrovolníka je moci říci, že se nechce vídat nebo s něčím nesouhlasí či se mu nelíbí... Povinnost? Myslím si, že povinností dobrovolníka je, aby byl 100% zodpovědný a rodiče mu mohli věřit.

V: A cítíš nějakou povinnost i na straně dítěte?

D1: Asi ne. A k tomu právu, co jsem psala, ne vždy to jde ale. Ale mě se to asi netýká, to spíš co vidím u jiných.

V: OK 😊 Pozorovala jsi během vašich schůzek nějaké změny, jak působily ty schůzky na dítě? Hlavně s ohledem na ty cíle, který tam byly, jestli docházelo k jejich naplňování nebo třeba i jak se to projevovalo.

D1: Petí, já ti nevím, já jak jsem fakt lajk a šlo mi o to přátelství, tak jsem moc neanalyzovala i přesto, že jsem třeba byla k tomu vedená od supervizora... Víím jen, že chlapec se vždy na mě těší, nemůže se dočkat a hlavně má přítele na kterého se může obrátit, s čím potřebuje, to je podle mě velký cíl a dosáhli jsme ho...

V: Jasný, to vůbec neva. Žes to tak neřešila je taky dobrá odpověď.

D1: Snad nás bude víc a víc druhů pohledů a přístupů a tak 😊

V: Uvidíme 😊 Vnímáš třeba nějaké etické zásady, kterými se řídíš v tom vztahu? Nebo něco prostě, co by se tak dalo nazvat?

D1: No, že bych se měla vyvarovat sprostým slovům 😊 Občas mi tedy nějaké ujelo, jak je to uvolněné, ničím se neřídím.

V: Co bys tak ve zkratce poradila někomu, kdo by za tebou přišel, že chce být taky dobrovolník v Pět P a jak to má udělat, aby byl úspěšný v tom vztahu?

D1: Já dobrovolnictví dělám ráda, naplňuje mě to, chci zkusit víc sfér, ale nevím zda bych chtěla někomu radit... Každý si musí to své zažít sám, každéj máme jiný případ, co dělám

může být dobré pro mého chlapce, jinde ne a neefektivní... Necítím se ještě na to někomu radit. Jinak mu samozřejmě řeknu, na koho se obrátit, doporučím. Jako organizaci.

V: Mně přijde, že bys poradit mohla ☺ Ale je aspoň vidět, jak k tomu přistupuješ zodpovědně.

D1: ☺

V: Tak a to nejošklivější jsem si schovala na konec i když ty jsi už říkala, že ses vlastně o ty programy i organizace zajímala, takže sis k tomu nějak aktivně sháněla informace, vid'?

D1: Ano, sama.

V: Takže už když jsi někam přišla, tak jsi věděla, v čem přibližně by ses chtěla angažovat?

D1: Ano. Ale taky jsem byla důkladně osvětlena o tom, že to není tak, jak si přesně představuji, což jsem následně pochopila po doložení jasných argumentů.

V: ☺ To je holt jak na sebe naráží praxe s teorií. A třeba, že je nějaký zákon o dobrovolnictví, to se k tobě doneslo?

D1: Nooo, popravdě je docela dost možné, že mi o tom někdo řekl, ale teď o tom nevím, že by byl a kde. Jako je možné, že jsem to zapoměla, abych někomu nekřivdila ☺

V: No ☺ Tak já do toho koukám a vylámala jsem z tebe asi všechno ☺ přišlo mi to teda hrozně zajímavý si o tom povídat a doufám, že jsem ti nezkazila večer záludnými otázkami ☺

D1: To jsem moc ráda ☺ pro mě to nebylo nepříjemné, ráda si popovídám o tomhle ☺

Dobrovolník 2, Program Pět P

D2: Já jsem to brala spíš tak, že mně to taky něco dá. Prostě jsem to nebrala tak jako že já někomu budu pomáhat, ale spíš, že mi to něco dá. Ta zkušenost, byly i různé semináře a byly zajímavý a jindy si ty semináře prostě platíš třeba s nějakým psychologem. I ten výcvik dobrovolníků se mi líbil a pak ta práce s tím dítětem to ti taky něco dá, i to dítě ti něco prostě dá, je to taková další zkušenost.

V: Já tady mám jako první zrovna to školení, který už jsi vlastně nakousla. Zajímalo by mě, jestli bys třeba našla nějakou situaci, která se ti stala s tím dítětem, kde sis uvědomila, že ti k něčemu to školení pomohlo.

D2: Tam vlastně bylo hlavně zajímavý to, jakoby spojený s prací s těma dětma, že nám řekla, když to dítě přijde s nějakým problémem, jak se s ním vlastně máme bavit. Že ho nemám jakoby poučovat, ani mu nemáme říkat jakoby nějakou vlastní zkušenost,

ale že se máme otázkama ptát, tak aby ono na to došlo samo. Tenhle ten způsob... ne že bych to úplně dokázala, ale snažila jsem se, jak jsme se v tom cvičili. A to mi přišlo hodně zajímavý.

V: Takže způsob vedení rozhovoru s tím dítětem?

D2: No, no.

V: A ještě něco takovýho základního by se našlo z toho školení? Nebo i z těch seminářů třeba.

D2: No, ty se semináře byly taky všechny zajímavý, ale vyloženě jako z práce s tím dítětem... To si asi nevzpomenu... Hodně dobrý byly ty supervize, tam jsme vlastně řešili otázku toho konkrétního dítěte a ty problémy, třeba i s maminkou... Měla hodně špatný známky ve škole a chtěli jí dát do zvláštní školy, ale mě už bylo od první schůzky jasné, že do zvláštní školy nepatří, že tam je nějaká chyba. Tak jsme to řešili na té supervizi, ona vlastně měla i doučování od dalších dobrovolníků a ti to říkali taky, že tam jiná chyba někde. No a tak se to tak nějak vyřešilo, že teda nakonec nešla na zvláštní školu, ale šla do takový ty pro ty hyperaktivní, protože byla hyperaktivní s poruchou pozornosti. No ale v té škole jí prostě zahrnuli jako že je špatná a ta maminka, jak furt slyšela, že ona je hloupá, tak si to taky myslela. Takže se to pak řešilo i s tou maminkou, vlastně ten koordinátor a supervizor, vůbec se to neřešilo přese mě.

V: Jo, od tebe jenom jakoby vzešel ten podnět, a i od těch dalších dobrovolníků, co doučovali?

D2: Jo a pak se to řešilo s tou maminkou a nakonec jí tam nedala.

V: A ten základní podnět teda vyšel od nějakýho učitele?

D2: To já nevím ani... To bylo, že měla furt pětky. Že měla pětky a pak jestli to rozhodla i ta maminka, protože ona byla i taková, že jí hodně nevěřila. No a teď je úplně v pohodě, teď má jedničky, dvojky, měla vyznamenání.

V: Tak se to nakonec vyřešilo.

D2: Vyřešilo no, ale vypadalo to špatně. To jsme vlastně takhle řešili na té supervizi. Jo se všema těma dobrovolníkama.

V: Narazila jsi někdy třeba na situaci, kdy jsi váhala, jestli máš něco říct tomu supervizorovi nebo koordinátorovi, jestli jakoby nevynášíš nějaký tajemství mezi váma?

D2: No, občas mi třeba řekne „tohle mámě neříkej“. Tak jako mámě to neříkám, na té supervizi to asi říkám všechno. Asi jsem nenarazila na nic, kdy bych to považovala za nevhodný. Asi neříkám nic třeba když mi řekne o nějakým klukovi, tak to neříkám.

V: A jaké máš vztah s rodičema nebo s tou mámou?

D2: Vcelku dobrej, teda si myslim, že dobrej. Nějak jí jako neříkám ani jakoby svůj názor, jo, protože to je takový... Nemůžu jí říkat to, jak ona má vychovávat svojí dceru. Takže vždycky se spíš snažim, třeba když ona mi říká, že je to s ní úplně hrozný, tak se snažim říkat, že je šikovná nebo jí dám příklad někoho, kdo měl špatný známky a pak se z toho dostal, tak že to není tak úplně nejhorší. Ona mi třeba řekla, že má úplně nejhorší dítě, jaký by mohla mít nebo něco takovýho. Takže se spíš snažim jako tak nějak, aby to nevypadalo, že jí do toho chci mluvit...

V: A napadne tě třeba nějaká konkrétní situace, kde by sis řekla, že by ti pomohla nějaká odborná příprava, kterou jsi neměla z těch seminářů?

D2: Tak, myslí, že ano. Občas nevím, jak se mám v některý situaci zachovat. Občas o tom přemýšlím, jestli to mám přejít nebo... Protože vím, že tak nějak z toho, co jsme si na to školení a na těch supervizích říkali, tak vím, že to dítě nemám nějak vychovávat nebo poučovat, mám se chovat jako kamarádka. Ale když mi třeba odhodí odpadek na zem a jde dál, tak v té situaci nevím, co mám jako vlastně dělat, takže to by mi třeba pomohlo. Nebo když mě takhle něco napadne... ale to vlastně řešíme na té supervizi, že říkáme, že teď jsem něco prostě nevěděla. Takže když jsem třeba nevěděla, jak se zachovat v nějaký situaci, tak tyhle věci se řešili na té supervizi a probrali jsme to.

V: Takže něco v tom slova smyslu, jak výchovně působit na to dítě, ale aby to nevypadalo jako výchovný působení?

D2: No, něco takovýho. A to se mi stává docela často s ní, ona je taková hyperaktivní, všude běhá a tak, a já musím pořád říkat „vrať se, otoč se, rozhlídni se na té silnici“ ☺ Jo, nechce se mi jí nějak vychovávat, ale v některých situacích nevím, jak mám říct, že se mi to nelíbí. Většinou teda řeknu, že mně se to teda nelíbí.

V: Myslíš si, že je nějaká souvislost mezi činnostma, který dělá dobrovolník, a který dělá třeba učitel nebo vedoucího nějakýho kroužku nebo třeba sociální pracovník?

D2: Tak jako... Asi tam fungujou stejný ty principy ne, s komunikací, s těma dětma. Když to dítě přijde třeba s nějakým problémem. Ale třeba takový jako hodně, co se týká té výchovy a obecně jakože vychovávat, když nevychováš, že na to to dítě přijde samo... Je to takový podobný, to působení na to dítě. Hodně třeba učitel na to dítě působí, a když je špatnej učitel, tak ho může hodně špatně ovlivnit. Když je dobrej učitel, tak zase dobře. A to samý u toho dobrovolníka, si myslím.

V: A mohla bys nějak shrnout cíle těch schůzek, jestli tam nějaký byly, a postupy, jak se jich dosahovalo?

D2: No, to v podstatě bylo jakoby přátelství, kamarádství. Aby ona získala nějakou důvěru sama v sebe, že si dokáže takhle s někým povídat nebo že má nějakýho toho kamaráda. Vůbec si myslím celkově, aby získala sebedůvěru, protože jí na začátku měla takovou hodně pošramocenou těma špatnýma známkama a i vlivem tý mámy... No a i to, že to s ní někdo myslí dobře...

V: Takže ses snažila jí pomáhat snažit si věřit skrz tu vaší komunikaci, dalo by se říct?

D2: No, skrz to kamarádství. Oni i tvrdili, že nemá kamarády, že nikam nechodí... Jinak jako konkrétně třeba nechodila na žádný kroužek a strašně jí bavili hasiči. Prostě všechno – hasiči. Tak jsem se jí ptala, proč se tam nepřihlásila, že tady v Plzni jsou určitě nějaký dobrovolný hasiči. A oni pořád, že byla přihlášená někde daleko v nějaký vesnici a ona už pak nemohla dojíždět. Ptala jsem se na to i její mámy a taky říkala, že tady asi nejsou nebo něco takovýho. Pak jsem tam zavolala a zeptala jsem se, na internetu jsem si teda našla dobrovolný hasiče v Plzni, zavolala jsem tam a oni „jo, tak jí přiveďte“. Tak tam šla a teď každej tejdén chodí na kroužek. Takže asi i aby to dítě mělo nějakou činnost, protože ona taky když přišla ze školy, tak byla u počítače, protože její mamka hodně pracuje. A jak ještě ani nikam moc nechodila, tak to bylo taky, aby dělala i něco jinýho než seděla u počítače nebo se pořád učila. Taky jsme občas šly na schůzku i s její kamarádkou, třeba do bazénu... A to myslím, že jí taky hodně pomohlo. Vůbec asi i v takový tý socializaci nebo jak se tomu říká, jako získání si novejšch přátel. Že to teda taky mělo za cíl to, aby si dokázala sama získat přátele. Že já jsem jí tak jako trošku pomohla a ona pak už mohla sama.

V: A cítila jsi někdy, že je třeba záměrně přizpůsobovat obsah schůzek tomu, že je hyperaktivní?

D2: No, já jsem zjistila, že mi nevydrží moc dlouho sedět a hned se nudí. Takže jsem to záměrně přizpůsobovala, aby v tom byl nějaký pohyb, takže třeba ten bazén nebo třeba koně, na kole jsme byly... Spíš teda jsem zjistila, že je pro ní lepší, když se může hejbat. Baví jí to... A když jsme se posadily třeba na zmrzku, tak za pět minut „mě to nebaví, už jdeme“. A nejlepší taky bylo, že jsem jí vždycky něco navrhla a ona hned „to já nechci“ a za pět minut „tak tam jdem, tak tam jdem!“ To si myslím, že taky souvisí s tou hyperaktivitou, že hodně mění to, co chtějí. Že to pořádně neví a hodně to mění. Třeba začalo pršet a ona že nemůže zmoknout. A za pět minut už lítala v dešti... Tak jsem se jí vždycky předem zeptala, nebo prostě jsem jí nějaký návrh dala předem, a ona, že to teda moc nechce, ale věděla jsem, že za deset minut to bude chtít. Že se jí to prostě v tý hlavě za chvíli přetočí... ☺

V: Nebyla za tím třeba jenom nějaká chuť vzdorovat? Zpozorovala jsi něco takového?

D2: Tak je to možný no. Většinou mi teda nevzdorovala nějak, to ne. Ale je to možný, tak 12 let, puberta...

V: Takže jste spolu neřešily nějaký problém, že by vám ten vztah nefungoval?

D2: Ne. Když se mi něco nelíbilo, tak jsem jí řekla, že se mi to nelíbí a bylo v pohodě.

V: A jak jsi zjišťovala to, o co ona má zájem? Ptala ses nebo jsi čekala, s čím přijde ona...

D2: Ptala jsem se, hodně. Hodně jsem se jí ptala... Ona třeba furt mluvila o hasičích, tak jsem tak jako přemýšlela, jestli by jí teda nebavilo něco jinýho a ne, prostě chtěla hasiče. No a musela jsem se ze začátku dost ptát, než se sama rozmluvila. Na různý věci, na školu, kamarádky...

V: Jasný. To souvisí asi i s tím navazováním vztahu, ne? Jestli si třeba vzpomeneš na vaše začátky, jak to probíhalo, jestli bylo těžký se k ní přiblížit...

D2: No...Nebylo to úplně těžký, ale musela jsem hodně mluvit a furt se jí na něco ptát a pak už se ona rozpovídala. Tak ta první schůzka byla taková, že jsme šly na procházku.. A pak jsem se snažila vymýšlet už nějaký činnosti, abychom si nemusely furt jenom povídat, abychom přitom něco dělaly. Pak už to bylo dobrý.

V: Takže jsi v podstatě s něčím přišla, a čekala jsi, co ona na to?

D2: No, v podstatě ze začátku ano. Pak jsem se jí ptala, vždycky jsem říkala, kdyby jí něco napadlo... A pak už chodila sama, že chce jít třeba do kina nebo tak...

V: Takže vlastně jsi tu iniciativu pak už dokázala přenést na ní.

D2: No, tak tak jak kdy. Ono taky jsem se třeba zeptala a „já nevím“....

V: A jaký si myslíš, že jsou práva a povinnost dítěte a dobrovolníka v tom vztahu?

D2: Hm.... Tak mají určitě právo si říct, co se jim třeba nelíbí. Třeba když se něco dělá, nějaká činnost, tak jí přerušit, protože třeba tomu dítěti nebo dobrovolníkovi se to nelíbí, není mu to příjemný. Pak asi takový když si něco řeknou, když je to jakože tajemství, tak aby se tajemství udrželo. Jo, že třeba když mi říká, ať to neříkám mámě, tak to neřeknu mámě, protože ten vztah bych hned pokazila, kdybych přišla za mámou a řekla jí to...

V: A co se týče těch povinností?

D2: No, spíš asi povinnosti co se týče těch schůzek. Přijít, dát vědět včas, jo třeba 10 minut sem nebo tam, tak to je jedno, ale nepřijít třeba o hodinu dýl, dát vědět, když se něco stane... Takže spíš takhle.

V: Setkala ses někdy s tím, že byste řešily třeba šikanu?

D2: *To myslím, že jsme spolu neřešily nic takového... Šikanu vyloženě ne. Spíš třeba, že ty děti dělají někde ve třídě třeba bordel, ale o něčem takovýmhle nemluvila, na to jsme nenarazily.*

V: *A co třeba na nějaký negativní projev chování jako kouření, chození za školu a tak?*

D2: *To ne. Spíš třeba občas mluví prostě. A to taky, to je další věc. V týhle situaci teda nevím, co mám třeba říct. Většinou to přeju, když to řekne třeba jednou, a pak jí říkám, třeba nebud' tak negativní... Jo, šly jsme třeba po ulici a někdo tam křičel a ona hned „to je debil“ ... Takže to většinou přecházím, když už je to třeba třikrát za sebou, tak jí něco řeknu. Ale spíš něco takového, abych jí vyloženě neříkala, že to nesmí říkat, protože to stejně nefunguje.*

V: *A myslíš si, že když se narazí na nějaký takovýhle nějaký chování, který ten dobrovolník sám ale dělá, tak že by o tom to dítě mělo vědět? Třeba to kouření, jestli by to teda to dítě mělo vědět, že jsi kuřák a nebo mu to spíš zapřeš.*

D2: *No, tak jako když je někdo kuřák a někomu říká, že se nemá kouřit, tak to je takový kontraproduktivní, to nefunguje. To je jako když rodič říká dítěti, aby něco nedělalo, ale sám to dělá. Takže teda buď před tím dítětem nekouřit, anebo mu to prostě neříkat. To je takový jako k ničemu...*

V: *Takže je lepší to třeba zapřít, než ovlivňovat to dítě negativně?*

D2: *No, ne vyloženě zapřít... Tak jako nevím... Že bych třeba kouřila, tak to nekouřím, ale třeba něco jiného.. zapřít nevím no. Myslím si, že prostě teda neříkat, že se to nedělá, když to sám děláš.*

V: *Takže spíš přiznat barvu a třeba to nějak probrat?*

D2: *No, třeba. Já bych nezapírala, protože když to pak to dítě zjistí, tak už k tobě nemá důvěru. To je takový lhaní, tak pak bude lhát taky... Takže asi nezapírat, ale tak jako třeba bych řekla svůj názor na to kouření, že třeba já kouřím, protože mi to jinak nejde, ale není to dobrý, já se to chci odnaučit, nejde mi to odnaučit, začla jsem s tím a lituju toho. Takže to pak může být třeba dobrá zkušenost pro to dítě, že vidí, že někdo začal kouřit a teď nemůže přestat. Že za to platí i hodně peněz třeba a tak... Prostě si myslím, že je vždycky nejlepší upřímnost k tomu dítěti a brát ho jako sobě rovnýho. Protože když ho ten dobrovolník nebude brát jako sobě rovnýho, tak ten vztah nebude fungovat. Že pak spíš bude to dítě vzdorovat, když se na něj někdo bude dívat, jako že je něco míň než on, prostě ten dobrovolník taky dělá chyby. Nebo dobrovolník, každej, i učitel, prostě dospělej a nemyslím si rozhodně, že by něco přispělo k tomu tu chybu nepřiznat. Učitel se třeba při hodině přepočítá, no a je pak rozdíl, když to bude zapírat, než když řekne „jo,*

tak sem se přepočítal, spočítáme to znova“. Jo, že to je prostě takový normální, nedělat ze sebe nikoho, kdo nedělá chyby. Oni to stejně poznají, vycítí to a ten vztah se ztratí.

V: Narazila jsi třeba na to, že řešila nějakou náročnou situaci, a přišla se za tebou poradit? Nebo cokoliv, co ona vnímala jako problém...

D2: Hmm... Ta škola byla problém ze začátku. Ale to spíš vyplynulo z toho, že teda měla ty špatný známky. To jsem s ní probírala, prostě sem se ptala, jak se třeba cejtí, když jí někdo zkouší. A zkoumala jsem, proč vlastně má ty špatný známky. A vyplynulo z toho, že jí třeba dali otázku, a když mlčela, tak jí poslali sednout a dali jí pětku, jo, že jí nijak jakoby nepomáhali. Takže ta škola se řešila, ona si myslela, že je hloupá, tak to v sobě měla zakódovaný, protože dostávala špatný známky. Že je hloupá, to mi taky říkala, že je blbá. Tak já jsem dělala to samý, co jsem říkala tý mamince, že na těch známkách nezáleží, že každý má jinej způsob myšlení a nesedne mu třeba ten systém. To neznamená, že je hloupý, jen proto, že má poruchu pozornosti nebo nějakou dyslexii, dysgrafii. Že to prostě neznamená, že je hloupá, že jí to třeba jenom dýl trvá. A ty lidi jsou pak třeba i skvělí odborníci. Dávala jsem třeba i příklad mýho bráchy, protože ten byl hroznej dyslektik, na základce měl čtyřky a teď je z něho matematik, tak to dávám jako příklad ze života. Snažila jsem se hodně o to, aby si začla věřit. Pak když jí dali na tu školu pro dyslektiky, tak už ani toho dobrovolníka podle mě nepotřebuje. Jo, já si myslím, že už mě nepotřebuje, teď to bude rok, tak že to prostě skončíme, že už je v pohodě. Škola byl teda problém a pak ta maminka, ta je tam teda pořád, to se nedá ovlivnit. Jo ona třeba chytne špatnou známku, protože byla nemocná a maminka jí chce zakázat hasiče. Ale to s tou maminkou řešit nemůžu, nemůžu jí říkat, jak má vychovávat svoje dítě. Můžu jí říct něco tak jako opatrně, okolo... Ale prostě si myslím, že ona to teď zvládne, i v tý nový škole si našla kamarády a chodí na ty hasiče, má kroužek a má tam lidi. To byl ten hlavní krok, že tam začla chodit. Mě bylo jasný hned od začátku, že hloupá není, a že ani to není v tom, co říkala maminka, že nemá kamarády, že není komunikativní. Ten pohled tý maminky byl hodně zkreslenej a tím ale získávala i ona pohled na sebe, tak to si ona pak taky myslela. Tady šlo o to, aby si to ona pomalu přestala myslet a začala si věřit. Ale vyloženě s nějakým problémem, kterej by se mnou chtěla řešit, tak to nepřišla.

V: Dobře. A můžeš stručně popsat, jak pobíhá komunikace s koordinátorem?

D2: S koordinátorem, no tak ona naplánuje ty supervize, dá nám vědět, my tam přijdeme a to už teda probíhá se supervizorem, ten koordinátor to tak nějaká řídí, takže plánuje ty schůzky. Pak taky plánuje, když mám třeba vyloženě nějaký problém, kterej chci řešit, tak zavolám a domluvíme si schůzku třeba se supervizorem zvlášť.

V: A s ohledem na ty vytyčený cíle, mohla bys popsat způsob, jak to dítě vedeš, aby se toho cíle dosáhlo?

D2: Tak, jak to vedu... Je to formou nějakou, že si povídáme, pak že jí třeba nějaký činnosti naplánuju nebo dohodneme se, že budeme dělat nějakou činnost. Třeba že budeme něco hrát, dohodneme se na nějakým pohybu, půjdeme třeba do toho bazénu.

V: Takže je to všechno o vzájemný dohodě?

D2: Hm. Nebo já navrhu, ona občas řekne ne, občas je nadšená z toho... Ale tak jako ty děti, nebo aspoň ona, jsou vděčný za to, že se jim věnuješ, a hned „jó, jupí“... Někdy teda ne, ale za pět minut už nechci nic jinýho než to, co jsem řekla. Takže takhle no. Prostě nějaký návrhy a nějaká domluva.

V: Máš třeba nějaký etický zásady, kterejma se řídiš v tom vztahu?

D2: Etický zásady... Já to spíš dělám tak, jak to vnitřně cejtim. Nemám žádný, že bych vyloženě měla vymyšlený nějaký hodnoty, prostě tak, jak to cejtim. Určitě teda neříkám teda to tajemství, co mamince neřekneme. Jsem k ní upřímná, nelžu, nezapírám. Snažím se s ní jednat jako se sobě rovnou. A nějak jí nepoučuju, no i když občas jo, snažím se nepoučovat ☺ člověk poučuje kde koho... Nebo si myslí, že může poučovat ☺ Tak třeba bych určitě nepřišla opilá nebo něco takovýho... Nebo nějaký drogy, to taky teda ne, to sem taky patří ale že jo... Snažím se dodržovat i to, co mám dohodnutý s tou její maminkou. Jo, že třeba když ona si něco vymyslí, tak zavoláme její mámě, jestli ona to povolí. To se snažím hodně, protože ona si občas něco vymyslí a máma o tom neví, takže abychom nedělali nic takovýho, o čem máma neví. Abych taky neříkala nic proti lidem, co ona zná, někoho nekritizovala, třeba tu její mámu nebo její paní učitelku. Jo, když mi třeba řekne nějakou situaci, tak nebudu říkat „ježiš, ta je teda hrozná“, ale nekritizuju ani ji.

V: Dalo by se říct, že třeba poskytuješ tý holce vzor?

D2: Tak možná jo. V podstatě s každým člověkem, se kterým ona naváže vztah, tak má vzor určitýho chování. Podle toho, jak s ní jednáš, tak to je vzor toho chování, jak může pak jednat ona taky nebo nemusí. Takže asi ano.

V: Dobře. Tak dostáváme se na konec. Dá se říct, že třeba ve svý činnosti vycházíš z nějaký filozofie?

D2: já spíš vycházím z toho, jak to cítím. A pak i z toho, co jsme si třeba říkali na těch supervizích, třeba tam dostanu pro mě překvapivý nový pohled, tak tím se taky řídím. Někakou filozofií... no hlavně je to ta filozofie jednat s tím dítětem jako se sobě rovným.

Nedělat ze sebe něco víc, ani míň, než je to dítě. To si myslím, že je hodně důležitý. To je asi hlavní taková filozofie.

V: Narazily jste třeba na nějakou právní problematiku?

D2: To asi ne... Jako by že by třeba bylo něco zákon? ☺ Hmm... asi ne.

V: A co třeba něco z politiky nebo z ekonomie?

D2. Ne. O politice se s ní opravdu nebavím. A o ekonomii asi taky ne.

V: A co třeba kultura?

D2: No, tak byly jsme v divadle. To se jí hrozně líbilo, oni tam mluvili prostě ☺ To bylo takový představení o mladejch lidech a někdo řekl sprostý slovo. Pak jsme byly v kině a byly jsme na nějakých pohádkách... Takže takhle akorát co se týče kultury.

V: Takže vyhledávání nějakých akcí v okolí.

D2: No, třeba. Byly jsme třeba v pátek na Majálesu. Když se nějaká akce naskytne v Plzni, tak toho využijeme..

V: A ty jsi vlastně říkala... Jak jsi se k tomu vlastně dostala k tomu Pět Péčku?

D2: V podstatě náhodou. Já jsem dlouho přemýšlela o tom, že bych chtěla něco takovýho dělat, chtěla jsem v podstatě pomáhat, někomu prostě pomoci. Původně jsem chtěla asi do nemocnice chodit za dětma nemocnýma. A narazila jsem na vlastně na ten Totem, na stránky internetový, tak jsem vyplnila ten dotazník a pak se mi ozvali. Dali mi na výběr z různých těch programů no a já jsem si vybrala to Pět Péčko.

V: Takže vlastně všechny ty informace jsi měla prostřednictvím koordinátora?

D2: No. Přečetla jsem si teda ty stránky, který jsem našla a oni mi pak dali informace o těch podmínkách a tak.

V: Setkala jsi se někdy s tím, že existuje třeba nějaký zákon o dobrovolnictví?

D2: No, podepisovala jsem tu smlouvu, tak tam byly nějaký odstavce. Ale zákon... ne. Ale nemáš za to brát peníze, no. Nemáš přijímat tu finanční odměnu, to vim. To je tak všechno.

V: Já se jenom tak ptám, protože je to v podstatě jedinej legislativní rámec pro tuhle činnost.

D2: No, když jsme podepisovali tu smlouvu, tak tam něco bylo. Bylo tam něco, na co teda máme právo a na co, něco takovýho tam bylo. Už si to nepamatuju.

V: A kdybys měla něco poradit začínajícímu dobrovolníkovi? Kdyby prostě za tebou někdo přišel a řekl, že je teda začínající dobrovolník v Pět Péčku a protože ty máš nějakou zkušenost, tak abys mu poradila, co má v podstatě dělat pro, aby byl úspěšný v tom programu.

D2: *Aby to dělal srdcem. Hlavně by to ty lidi neměli dělat proto, že chtějí někomu pomoci, nebo jako spíš proto, že ty někomu pomáháš a trošku roli tam hraje ego – já pomáhám, já jsem něco víc než ty lidi, který třeba nepomáhaj, takhle to myslím. Spíš to brát jako hlavně, že tomu dobrovolníkovi to hodně dá, on získá ty zkušenosti. A dělat to teda proto, že získá ty zkušenosti. To dítě mu dá ty zkušenosti i ty semináře, jde tam hlavně o ten zájem, získat zkušenosti takovýho druhu. S tím dítětem, věnovat se mu. A získat nějaký dovednosti, jak komunikační, tak trošku v tý psychologii, že se setká s problémama, se kterýma si nebude vědět rady. Ale je strašně zajímavý, když mu na to někdo řekne, třeba ten psycholog, z jakýho důvodu by se měl nebo... že třeba získá nověj náhled na něco, i jako že by mu to mohlo pomoci v životě v komunikaci s lidma celkově. Jo, že třeba mně hodně dalo to dobrovolnictví, přišla jsem na to, že když někdo přijde s nějakým problémem a já ho začnu poučovat, tak on se proti tomu jakoby obrní a vůbec to nepřijme. Že ten člověk si na to prostě musí přijít sám, a to je i to jak nám říkali vedení rozhovoru formou těch otázek. I když ono je to těžký vést to takhle a přijít na to tak, aby to ten člověk objevil sám. Je to těma zkušenostma, nikdy není ale dobrý do toho cpát to svoje ego a chtít třeba někomu poradit, protože já to vim a ty to nevíš. Někdy je dobrý i jenom vyslechnout a tu situaci přijmout a nijak to neřešit a nenutit nikomu. Je to celkově dobrý do života i v komunikaci s partnerem nebo v práci a s lidma vůbec. Myslím si, že to je taková dobrá škola pro toho dobrovolníka. A když to tak bude brát a dělat to srdcem a proto, že to chce dělat, tak bude úspěšnej, i když nemá třeba žádný vzdělání a tak. Prostě tou zkušeností se učí a pak to udělá líp. Přijde mi, že dost lidí si řekne, že teda já budu pomáhat, aby získal on tu svojí cenu, aby si mohl sebe vážit a byl něco víc než ty ostatní, tak to si myslím, že pak jako nefunguje, když to dělá člověk z tohohle důvodu. A pak se taky ty organizace rozpadají různě, protože tam ty lidi cpou to ego, nebo dělají to z jiných důvodů.... Prostě s tím dítětem jsou na stejný úrovni a každěj získává tu zkušenost. Takže to bych asi poradila. A dělat to proto, že to chci dělat. Mně přijde, že i ty organizace se rozpadaj, protože prostě nevidí přes to ego, že prostě já mám pravdu a hotovo. Tam se pak ztrácí ten původní smysl.*

Dobrovolník 3, program Kompas

V: *Vzpomeneš si na nějakou konkrétní situaci, kdy sis řekla, že ti k něčemu bylo to školení, na kterým jsi byla?*

D3: *Hm, počkej... já ted' nějakou konkrétní situaci asi nevim. Ale třeba s tou ironií, že jí nemáme používat, to já jsem občas tak odpovědět třeba chtěla...*

V: Můžeš klidně i nějaký seminář nebo něco dalšího...

D3: Jo. A vztahuje se to teda jenom na ten Kompas nebo to je jedno?

V: No, jestli jsi řešila i na tom doučování něco, co se přímo netýkalo jakoby jenom toho doučování, ale nějak obecnějš, třeba chování během toho, tak klidně i tohle. Jo, aby to nebylo zaměřený na to, cos ho doučovala.

D3: Jasně. Tak on vlastně v tý škole se pořád pral, furt tam něco bral, nějak ho nešlo začlenit do toho kolektivu... A hrozně neměl rád ty svoje spolužáky a tu paní učitelku. Furt říkal, když se mu něco nepovedlo, že to je její vina, že ona je blbá. Tak jsem mu vždycky říkala, že k tomu má určitě svoje důvody, že se to měl naučit líp, ale on to stejně furt nějak nechtěl brát. Pak nějak hrozně otočil... On měl takový záseky... Ale to školení nějak nevím...

V: Tak klidně i nějaký seminář nebo supervize, cokoliv.

D3: Co si hlavně pamatuju, je ta ironie, že jsem se fakt snažila mu neodpovídat ironicky, protože to v tom věku ještě nerozumí. To říkali furt i na těch supervizích. Potom... já ti už nevím.

V: Takže hlavně ta komunikace s tím dítětem?

D3: No a podporovat ho, když ho nepodporovala ta rodina v tý škole, že je dobrej a že to zvládne, tak jsem se snažila já. A komunikaci s těma spolužákama, protože on se s nima absolutně nechtěl bavit, tak to jsem brala tak, že já ho mám trochu nakopnout.

V: No a jak jsi to teda dělala, když přišel a nechtěl se s nima vůbec bavit?

D3: Já jsem se ho vždycky ptala, co teda ve škole a ve třídě, a on o nich říkal, že jsou blbý, že se s nima nekamarádí a tak. A já už přesně nevím, co jsem mu na to odpovídala, ale snažila jsem se, aby se snažil taky on sám, aby to nebylo jen na těch ostatních. A taky jsem se ho snažila přemluvit, aby měl tu paní učitelku trochu rád nebo... ono je fakt, že na něj asi byla trochu zasedlá, ale kdyby to vzal úplně takhle, tak to by nedělal už vůbec nic. Kdyby byl přesvědčenej, že ať udělá cokoliv, tak je to naprosto k ničemu, tak jsem se ho snažila trochu namotivovat, že to dělá pro sebe, aby s něco naučil a taky pro rodiče, že budou mít radost a tak. A já si myslím, že nakonec se to i začalo dařit docela.

V: Takže šlo o to, aby to všechno neházel na hlavu tý učitelce, ale přistoupil k tomu nějak sám za sebe?

D3: Jo.

V: A napadne tě nějaká situace, kdy by sis řekla, že by ti třeba pomohla nějaká odborná znalost, kterou jsi v tu chvíli neměla?

D3: No, třeba se mě jednou ptal, to už bylo teda dýl, předtím, než se odstěhoval. To se jeho rodiče rozváděli a on přišel a říkal „já nevím, kam mám jít, táta mě přemlouvá, abych byl s ním, máma mě přemlouvá, abych byl u ní, a já nevím, co mám dělat“. V tu chvíli jsem mu vůbec nedokázala odpovědět, vůbec jsem nevěděla, co má říct. Jestli mu mám nějak pomoci se rozhodnout, jestli to mám říct někomu jinému nebo jestli mu můžu říct, že to není na něm, že si to mají vyřešit rodiče. To jsem fakt v tu chvíli nevěděla, co má dělat.

V: To je taková hodně specifická situace. Věnovali jste se tomu třeba na nějaký supervizi?

D3: Právě, že ne. To už se vůbec nestihlo, to byla třeba nějaká předposlední schůzka a pak se najednou odstěhoval. To jsme vůbec neřešili no, to bylo takový zvláštní.

V: A něco z toho Kompasů by tě třeba napadlo?

D3: Tak jednou se nám tam začli prát, to jsme s nima pak řešili... Nebo jeden z nich se pořád jako by tulil a mě přišlo, že ostatním to bylo líto tak trochu, že možná na něj trochu žárlili. Jestli jsme ho teda měli víc odstrkovat, aby byl tak nějak s nima nastejno, nevím no. Možná bych to teď už dělala jinak, nevím...

V: Takže možná ani ne tak nějaká odborná znalost, ale spíš něco konkrétně zaměřeného na to dítě?

D3: Hm, to asi spíš.

V: Třeba jak se k němu chovat s ohledem na jeho specifický problémy?

D3: Jo, to taky, to je pravda. Anebo s ohledem spíš na to, jak se chovat celkově k tý skupině, jestli se třeba chováme ke všem stejně. My jsme vlastně dostali jen takový základní informace... no ale nic víc jsme vlastně dostat asi nemohli. Já jsem vůbec ani neměla zkušenost s žádnou skupinou, no i když vlastně z táborů trochu... Ale nic jakoby takhle intenzivního se skupinou ne úplně normálně vyrůstajících dětí.

V: A ty jsi dělala teda vedoucí na táboře?

D3: No, ale to byly takový... tam jsem pro ně připravovala spíš nějaký hry a nějak moc jinak jsem s nima nepracovala.

V: Takže jsi z toho pak nemohla čerpat?

D3: No, moc ne, nějaká dynamika skupiny a tak, to jsem tam moc nepochytila.

V: No a myslíš si teda, že by ti dobrovolníci měli být v něčem takhle odborně vzdělaný?

D3: Já myslím, že jo. Nebo aspoň mít nějaký náhled nebo zkušenost z jiných skupin. Mě teďka napadlo jít do nějaký, no i když to je asi blbý, ale třeba do nějaký terapeutický skupiny nebo tak, okouknout si, jak to tam funguje, připravit se třeba na nejhorsí a tak... ale tam by to asi nebyli moc zvědaví....

V: Takže si myslíš, že by bylo dobrý, aby měl dobrovolník teda nějakou zkušenost z dřívějšíka?

D3: No, asi jo.

V: A když ti přijde někdo, kdo žádnou nemá?

D3: Tak by se mu stejně měla dát šance, někde ty zkušenosti nabrat musí a to dobrovolnictví je pro to dobrý.

V: A myslíš si, že nějakou odbornou přípravu potřebuje někdo v Pět Péčku, kde vlastně nemá skupinu, ale jenom jedno dítě a nemusí teda řešit žádnou skupinovou dynamiku a ty vztahy tam?

D3: Hm, to asi tolik ne. Spíš ta skupina je taková složitější.

V: A vidíš třeba nějakou souvislost mezi činností, který dělá dobrovolník a učitel nebo lektor nějakýho zájmovýho kroužku nebo třeba sociální pracovník?

D3: No, to určitě. Mně to přišlo, nebo aspoň si to představuju stejně v Kompasů a na nějakým kroužku. I když možná bez těch úvodních sezení a povídání, že se přímo zaměřenou rovnou na nějakou oblast kreativní třeba nebo tak. Ale kompetence by měli mít asi stejný.

V: A můžeš třeba vyzobnout nějaký konkrétní činnosti, který sdílejí? Nebo obecně principy té práce nebo něco takovýho...

D3: Tak měli by mít nějakou schopnost vcítit se do těch dětí. I když ty kroužky a škola, to je už takový víc účelnější. Taky by měli bejt schopný reagovat a přizpůsobit dění nebo tu činnost situaci, co tam vzniká. Učitelé a lektori by měli mít víc, nebo měli by být víc odbornější, to určitě.

V: A myslíš si, že v těch schůzkách toho Kompasů byl obsaženej nějaký obecně formulovatelný cíl?

D3: Nad tím jsem docela často přemýšlela. Mně přijde... Já to řeknu hodně jednoduše, asi zamezit tomu, aby dělali něco jakoby společensky nepřijatelnýho, aby nepodlehli nějaký činnosti, aby třeba nechodili za školu a dělali něco smysluplnějšího. Aby se ten čas nějak vyplnil a nějaká prevence. Je to vlastně preventivní program pro děti, který by v budoucnu mohly k něčemu takovýmu inklinovat, mi přijde. A cíl je teda nenechat je si myslet, že je to normální, nějak smysluplně trávit ten volný čas.

V: A myslíš si, že v nějakých těch činnostech bylo nutný... nebo vybírat i ty činnosti s ohledem na nějaký jejich specifický potřeby nebo omezení?

D3: No, určitě. Tak za první to nějak přizpůsobit jejich věku a třeba fyzický zdatnosti a tak... Nebo když bude to dítě mít třeba epilepsii, tak s ním nebude dělat nějaký náročný

aktivitu, aby nedostal záchvat... a tak. Ale na to by měl být ten dobrovolník upozorněnej na začátku, aby na to byl připravenej. Nebo třeba kdyby tam byl nějakej autista, tak by měl být ten dobrovolník proškolenej na tu práci, protože to si jinak nedovedu představit.

V: Myslíš si, že třeba „normální“ skupina složená z dětí bez jakýchkoliv problémů by to vedení potřebovala jiný? Nebo spíš tahle, jestli by potřebovala jiný?

D3: To nevim. Tak oni byli vlastně normální, nebyli nějak narušený. Tak asi ne, asi bych to dělala stejně, bylo by to určitě podobný.

V: Takže i když tam třeba byly nějaký problémy, tak nebyly tak závažný?

D3: No, jo. Akorát teda ten nejmenší byl trochu hyperaktivní, tak jsme třeba častějš střídali činnosti... U těch úvodních setkání, kdy se vlastně muselo sedět a povídat, tak tam měl trochu problém, tak jsme si ho třeba vzali na sebe a on se teda přitulil a nechal se držet. Házeli jsme si u toho míčem a mluvil vždycky ten, kdo měl míč, to byly vlastně ty pravidla, který jsme s nima vytvořili. Třeba, že mluví jenom jeden a budou se všichni snažit neodcházet od rozdělaný činnosti a tak. Na konci jsme to zhodnotili, někdy jsme naplánovali další schůzku třeba... Jo, třeba na začátku a na konci jsme rozdali smajlíky a ukazovali jsme si navzájem náladu, jak se nám to líbilo a proč a tak.

V: Jaký si myslíš, že jsou obecně cíle dobrovolníka v podobným programu?

D3: Tak cílem je zabavit ty děti, ukázat jim... nebo nadchnout je pro nějakou takovou činnost, co jsme tam dělali...

V: Jakou činnost třeba myslíš?

D3: Tak povídání si o všem nebo nějaká kreativní činnost, třeba jsme barvili trička. Nebo cokoliv, když pak přijdou domů a sednou si k počítači, nic jinýho je nezajímá a ani neumí...

V: Takže ukázat jim jakoby víc těch činností, aby viděli, že toho můžou dělat spoustu, ne jenom sedět doma u počítače?

D3: No, tak jsem to myslela. A poskytnout jim nějaký třeba i bezpečnější místo, kam můžou chodit rádi, když třeba nechodí rádi domů nebo do školy. Aby se sem prostě vraceli rádi.

V: A myslíš si, že dobrovolník v Kompasu má vůči tomu dítěti nějaký specifický postavení? Jo, třeba to Pět Péčko, tam je to daný tak, že jsou v podstatě kamarádi. Je něco takovýho i tady?

D3: No, tak napůl. Napůl vedoucí, napůl kamarád, ale udržet nějak tu hranici. Nebo i v tom Pět Péčku mi přijde, že oni vlastně kámoši nejsou, ten dobrovolník by měl trochu vést toho druhýho. V tom Kompasu mi to přijde ještě víc. Ale určitě ne takovým

tím dominantním způsobem, že prostě já jsem vedoucí a ty tady dělej, co řeknu. Takovej víc partnerskej přístup, jako že jejich názor má taky váhu...

V: A jak v takovým programu vůbec zjistíš, co to dítě zajímá, abys ho v tom mohla podporovat?

D3: To je těžký. Tak můžem se jich zeptat, vlastně na začátku těch schůzek, jsme vždycky řešili, co kdo dělal, a co by chtěli dělat s náma. Tak tímhle. A potom pozorováním u těch jednotlivých aktivit, jestli je to pro ně nebo ne. Sledovat prostě, jak na to reaguje to dítě.

V: Jaký si myslíš, že jsou v takovýmhle vztahu práva a povinnosti těch účastníků? Nebo v podstatě co by teda kdo měl dělat, a co by se mělo zase dělat pro něj.

D3: Tak já si myslím, že ten dobrovolník má bejt zodpovědněj, je zodpovědněj za ty děti, co má na starosti. Je prostě zodpovědněj za ten čas a prostor, za to, co s nima vytváří. A to dítě by zase mělo mít právo přijmout i odmítnout ty aktivity, co se mu nabízí. Ale zase když tam chodí, tak by mělo bejt trochu přizpůsobivý a otevřený. Třeba když se nedohodnou všichni ve skupině, tak by mělo jednou ustoupit a příště se třeba zase ustoupí jemu. Aby tam na sebe nekoukali a nikdo nic nechtěl dělat, musí bejt trochu vzájemně loajální v tý skupině.

V: Narazili jste třeba v tom programu na problematiku šikany nebo nějaký týrání nebo něco takovýho?

D3: No, já si myslím, že jeden z nich to měl doma nějaký divný. Ale moc jsem do toho proniknout nemohla, protože tam moc často nechodili. Ale že bysme o něčem podobným mluvili, tak to ne. Ale nijak se to jako neřešilo s těma dětma, že bysme se o tom bavili, to ne.

V: A třeba nějaký nežádoucí projevy chování, jako záškoláctví, kouření a tak?

D3: To ne. Akorát jeden z nich měl občas takový tendence šahat na holky, no. On s tím pak byl i u psychologa... ale asi měl prostě jinde ty hranice, no.

V: A co třeba nějaký konflikty v tý skupině ve vztahu k tvój osobě?

D3: Že jako oni by měli problémy se mnou nebo já s nima? To asi ne. Občas teda moc nechtěli třeba něco dělat, ale nakonec to bylo v pohodě.

V: A mezi těma dětma?

D3: Mezi těma dětma, no tam byl nějakej konflikt, že někoho neměl někdo rád. On podle mě žárlil, tak s ním moc nechtěl spolupracovat, ale možná chtěl bejt jenom takovej individualista.

V: A jak se tohle řešilo?

D3: Tak oni se nějak pošťuchovali... Tak každá jsme si vzali jednoho na jinou stranu, aby nebyli u sebe, snažili jsme se získat teda jejich pozornost. Pak jsme to řešili s nima a i na supervizi. I když jako nevím, jestli ty supervize k něčemu byly, sice jsme si tam jako řekli, co jsme potřebovali, ale stejně nevím, co bych s tím dělala příště.

V: Vzpomeneš si, jak se ta skupina utvářela, jak probíhalo navazování těch prvních vztahů?

D3: Tak my jsme dostali vlastně už hotovou skupinu, která fungovala před náma. Takže navazovali vztah s náma, pak přišli ještě další kluci. Ale myslím, že to bylo v pohodě, že už byli zvyklí na ten průběh, jak to chodí. Akorát si zvykali na nás no, ta první schůzka byla taková oťukávací, ale pak už to bylo dobrý.

V: Myslíš si, že scházení v té skupině jim nějak pomáhali, aby se začleňovali?

D3: To nevím. Myslím, že u jednoho to bylo úplně jedno, ten byl ještě malej, tak to moc nevnímal. Tomu dalšímu, tak asi jo, protože aspoň měl teda nějaký místo, kam mohl chodit po tý škole, kde mohl říkat, co se mu kde nelíbí, vypovídat se. A to začlenění do společnosti asi jo, že se tam prostě něco aspoň trochu naučili. Asi i k té třídě pak začal přistupovat trochu jinak, ale nevím, jestli to někdo ještě vnímal. Možná jo, myslím, že se snažil sám se sebou něco dělat, ale možná navenek působil furt stejně. Protože si myslím, že si z těch schůzek něco bral. Tak třeba mu to k něčemu bude aspoň do budoucna...

V: Stalo se ti někdy, že by s tebou ty děti chtěly řešit nějakou pro ně náročnou situaci?

D3: No, s tím rozvodem. To byla pro něj hodně náročná situace, fakt nevěděl, co má dělat. Pak za dvě schůzky už byl na Slovensku u mámy.

V: A cos mu teda řekla, když se na to ptal?

D3: Já jsem se ho ptala, u koho by chtěl bejt víc, kde by se mu víc líbilo. Tak mi začal říkat, že kdyby byl u mámy, tak by se musel přestěhovat na Slovensko, že to by bylo asi blbý. A zase u táty by neviděl mámu, ale musel by se taky přestěhovat. Tak to začal tak sumarizovat. On asi ani nechtěl slyšet žádnou odpověď, myslím, že si to chtěl jenom přeříkat. On se chtěl většinou jenom jakoby vypovídat. I na tom doučování vlastně, když jsem se ho na něco zeptala, tak on se rozpovídal a začal vyprávět, jak třeba táta rozbil televizi, a máma brečela, a už jsme pak ani nic moc neudělali, že to byla spíš taková konzultační hodina.

V: Dostala ses někdy do kontaktu s těma rodičema?

D3: Ne, vůbec. To mě trochu mrzelo teda, že jsem ani nevěděla, jak vypadaj, a jestli je to všechno pravda.

V: A jak probíhala komunikace s koordinátorem?

D3: V pohodě, bez problémů. Cokoli jsme si vymysleli, že budeme dělat na tom Kompas, tak to vlastně prošlo, občas za náma i přišla, aby nám řekla, co dělat a tak.

V: A napadá tě, co třeba říkala, aby se dělalo jinak?

D3: Tak třeba když tam přišli dva noví kluci, tak tam byla, a hrozně dlouho jsme řešili ty pravidla, tak to pak říkala, že už to bylo moc dlouho, že je to už nebavilo.

V: Dalo by se říct něco k vedení té skupiny, aby to fungovalo tak, jak by mělo?

D3: Tak určitě jsou důležitý ty pravidla, to jsme vymysleli dohromady s nima. Oni to mohli vymýšlet, upravovat, docela to tak fungovalo, že si sami říkali, co chtějí a co ne. Sepsali jsme to a bylo to prostě pevně daný. Pak taky říkat, co budeme dělat na začátku každý tý schůzky, co se bude dít, aby měli nějakou představu, co teda budou dělat.

V: Jak ses dostala do toho programu?

D3: No, já jsem tam prostě šla, že chci bejt dobrovolník. Měla jsem teda představu takovou, že dobrovolníci převádí slepí lidi přes silnice a chodí si povídat do nemocnice... No tak jsem řekla, že chci pracovat s dětma, dali mi tam spoustu letáček a nejvíc se mi líbil ten Kompas, tak jsem si ho vybrala. Rozmýšlela jsem se teda i mezi Pět P a Kompasem, ale přišlo mi právě, že ta skupina mi asi dá víc.

V: A jak jsi přišla zrovna na tuhle organizaci?

D3: Protože mi o tom řekla jedna známá.

V: A zjišťovala sis k tomu programu ještě nějaký další informace?

D3: Stačilo mi, co mi poskytli.

V: Říká ti něco třeba zákon o dobrovolnictví?

D3: Ne.

V: A myslíš si, že v těch skupinách by se dala třeba využít nějaká filozofie?

D3: Tak to nevim... myslím, že asi moc ne.

V: A co třeba nějaký právo, politika, ekonomika, něco takovýho, jestli je to vhodný nebo i z toho vycházet a nějak přes to ovlivňovat ty děti?

D3: No, můžeš, ale já bych to tam úplně netahala.

V: A co třeba nějaká kultura?

D3: No, to asi jo. Koukali jsme třeba na nějaký akce, že bysme někam vyrazili. Ale my jsme se scházeli pozdě, tak nám to moc nevycházelo, ale myslím si, že by to bylo fajn je nějak kulturně vzdělávat víc.

V: Myslíš si, že by je to mohlo nějak ovlivnit?

D3: Myslím, že jo. Možná by to byla i jediná kulturní akce, kterou by zažili v tom svém volném čase. Kdyby se jim to líbilo, tak by je to třeba i ovlivnilo pro další trávení volného času.

V: A myslíš si, že dobrovolník v podobném programu poskytuje nějak dětem vzor?

D3: Já doufám, že jo. Aspoň trochu. Když je to třeba baví tak chodit na ty schůzky, ten program je nějak preventivní... Tak asi ten dobrovolník by měl mít funkci vzoru. Tak nějak celkově, asi hlavně, jak se chová ve vztahu k těm dětem. Jak se k nim chová, jak se s nima baví, jestli je k něčemu nutí, jestli jim dává příkazy...

V: A do čeho si myslíš, že pak ty děti přenáší ten vzor?

D3: No, do těch svých vztahů mezi vrstevníky nebo i s rodičema, asi do každého mezilidského vztahu, do každého kontaktu.

V: Máš nějaké etické zásady, kterejma je třeba se řídit v takovém programu?

D3: Tak snažila jsem se k nim přistupovat bez předsudků, zavrhnout třeba ten první dojem. A nevynášela jsem nic z té skupiny. To je asi tak to hlavní.

V: Co bys poradila dobrovolníkovi, kdyby k tobě přišel, že chce dělat v Kompasu?

D3: Tak řekla bych, že je to super, že je dobrá zkušenost, ať do toho určitě jde. Moc bych mu asi neradila... Prostě ať se nechá vést svým vědomím a svědomím. Asi jenom ať si připraví hodně her a aktivit a ať se na to těší. A ať to bere zodpovědně.

Dobrovolník 4, program Pět P

V: Byl jsi na nějakým tom přípravným školení?

D4: No, já jsem výjimka v tutom, protože to školení, nebo i ty supervize vycházely na tak blbej datum, že se účastnit nemůžu.

V: Aha, tak to se potom nemůžu zeptat, jestli máš pocit, že ti to školení k něčemu bylo.

D4: Můžeš, ale nemůžu ti na to odpovědět, protože jsem se žádnýho neúčastnil 😊

V: A třeba nějakých kurzů nebo nějakých seminářů?

D4: Bylo to vyložene všechno individuální s koordinátorem. Bud' osobně, nebo po telefonu, ale nic jako oficiálního ne.

V: Takže to byla fakt spíš nějaká supervize a ty jsi říkal, co potřebuješ?

D4: No, něco v tom smyslu tý supervize. Ale vyložene školení ne. Akorát mi vlastně říkala, co by byla ráda, na čem bysme měli pracovat, na co si dát pozor a tak dále. Jako i všeobecně no.

V: No, a kdybys to vztáhnul na tu vlastní činnost s tím dítětem, bylo ti to teda k něčemu?

D4: Jako myslíš ten rozhovor s ní?

V: Jo, jestli ti to prakticky pomáhalo.

D4: Tak určitě. Ale bavili jsme se i o takových logických věcech, jako že to dítě nemam tahat domů, že mu nemam platit žádný aktivity, který spolu budem provozovat. Jo, že ho nemám zvát do kina nebo takhle, že to se musí zařídit s tou rodinou. Nevim dál... K tomu ti asi už víc neřeknu.

V: A napadá tě třeba nějaká situace, která se ti přihodila, kdy sis pomyslel, že by ti zrovna to školení k něčemu bylo? Nebo prostě kdyby tě někdo na to teoreticky připravil, na to, co se dělo.

D4: Já nevim. Jako zatím se mi nestalo, že bych si v nějaký situaci, co vznikla, nevěděl rady. Že bych nevěděl, co dělat nebo jak se zachovat, zatím to všechno proběhlo tak jako v pořádku.

V: A myslíš, že by něco mohlo proběhnout ještě líp, kdybys měl odbornější průpravu?

D4: Já si myslím, že určitě. Protože člověk se pořád vzdělává. A když doplní svoje znalosti o něco víc, tak mu to určitě může pomoci. Takže si myslím, že kdybych se něčeho účastnil, tak že by to bylo dobře, kdyby to zrovna vyšlo.

V: Napadlo by tě něco konkrétního? Přímo nějaká konkrétní situace?

D4: Já nevim, možná všeobecně práce s dětma, co se týče jejich psychologie chování, jak reagují v určitých situacích a tak. Nevim nějaký konkrétní příklad.

V: Ale typově to je takhle vlastně přesně ono. Nebo by to možná mohlo souviset přímo s tím konkrétním dítětem, jestli má nějaký specifický problém?

D4: Určitě, on měl problém s chováním, já si myslím, že tam byla nějaká hyperaktivita. Měl problém s agresivitou, kterej jsem teda za celou dobu nezaznamenal, byl v nějakým výchovným středisku. Ale pak jsem dostal zpětnou vazbu (od koordinátora), že tam zaznamenali velký zlepšení, co se týče té agresivity, hyperaktivity a takhle. Ale já si myslím, že je to hodně spojený i s tím, co to dítě jí. Protože on se od rána do večera cpe sladkostma, zapíjí to Big Shockama, a to si myslím, že tomu nepřidá. Takže si myslím, že tam musí bejt jako i zpětná vazba z rodiny, protože dobrovolník samozřejmě nemůže suplovat rodiče.

V: To určitě ne, no. A to zlepšení, jak jsi říkal, to bylo v souvislosti přímo s tím programem?

D4: No, podala mi to tak, že od té doby, co se vídáme, a co jsem zapojenej v tom programu, tak vidí zlepšení i ve škole, protože já mu vlastně pomáhám s angličtinou, tak i zlepšení co se týče chování a agresivity. Tak že tam to zlepšení určitý je. Já si myslím,

že ale u toho kluka, že tam je problém, že tam není pořádně táta v té rodině. Že tam prostě chybí ta otcovská role. Už se mi třeba stalo, že mi řekl „tati“, což byl docela zajímavý moment pro mě. Jako docela silnej...

V: No a myslíš si, že třeba holka by s ním měla problém, když tě bere jako tu mužskou autoritu?

D4: Já nevím, jestli by tam byl problém. Tak jako jediný, co je, tak že nedokáže sedět v klidu. Takže když já s ním pracuju, tak se snažím udělat školu hrou. Jo, že třeba hrajem nějakou hru a já mu do toho zapojuju tu angličtinu, protože s ním se to jinak nedá. To není ten typ, ono vlastně žádný dítě není moc schopný posedět na místě, to jsem nedokázal ani já, ale on opravdu jak si sedne a má být chvíli v klidu, tak se ošívá, s něčím si hraje, neudrží pozornost ani chvíli. Takže ho musíš zapojit trošku jinak. Ale jako jestli by s ním měla problém holka, to nevím.

V: A myslíš si, že to máš třeba jednodušší?

D4: Já si myslím, že to mám jednodušší z té stránky, že tam chybí ta otcovská část z jeho rodiny. On vlastně žije s maminkou a jednou za 14 dní je s tátou na den, na dva. Ale ten na něj nemá tolik času, takže mu ta stránka chybí. Možná díky tomu si líp rozumíme, protože ty ženský stránky má kolem sebe víc. Takže mu chybí spíš ta mužská část, takže v tom to může být jednodušší pro mě.

V: A kolik mu vlastně je?

D4: 11.

V: Tak to bude asi i věkem... A vidíš třeba nějakou souvislost mezi činností dobrovolníka v takovém programu a činností, který dělá třeba učitel nebo volnočasovej lektor nebo sociální pracovník?

D4: Tak já si myslím, že nějakou spojitost to určitě má. Nějaký učitel nebo lektor bude asi někde jinde co se týče odbornosti. Dobrovolník si myslím, že na to nemusí být tak dobře, nebo asi ani není, se zkušeností nebo odborně znalostí v tomhle oboru. Ale jako podobnej základ tam je, že jo, jestli je tam nějaký všeobecný mentoring toho dítěte, ne jenom na výuku, tak určitě.

V: Takže kdyby to bylo zaměřený třeba všeobecně na nějakou práci s dětmi, tak si myslíš, že by k něčemu bylo vzdělávat v týchle oblasti dobrovolníky?

D4: Já si myslím, že určitě jo. Tak ono vždycky je co vylepšit, že jo.

V: A kdybysme zkusili najít fakt něco konkrétního, jako nějakou společnou činnost nebo princip?

D4: Tak ten člověk, ať už je to učitel nebo mentor nebo dobrovolník, musí s tím dítětem nějak vycházet, musí tam fungovat nějaká komunikace. Musí vědět, jak s tím dítětem pracovat, ať už je to doučování nebo že si s ním hraje nebo nějaká jiná činnost.

V: Vnímáš v těch schůzkách nějaký cíl, nebo byl tam stanoven nějaký cíl, kterýho je třeba dosáhnout?

D4: Byl tam stanoven ten cíl snažit se odbourat tu agresivitu. On měl problém i ve škole, že se rval. No a pomoc s tou angličtinou, protože tam propadal. Tam jsme měli teda takový nedorozumění, že on mi říkal, že tam má 12 plusek a za každý 3 že má jedničku. A když jsem se ho ptal na ostatní známky, tak mi říkal, že tam nic nemá. A teď z něj vylezlo, že má mezi 4-5, takže tam je problém s komunikací. Ale zase jak říkám, dobrovolník nemůže suplovat rodinu. My se sejdem jednou týdně na dvě, tři hodinky, z toho hodinku se třeba věnujeme tý angličtině, když je to spojený s nějakou hrou... no a to je málo, že jo. To dítě musí dělat něco i doma, a to musí s ním dělat rodič. Takže to byl hlavní cíl a udělat něco s tou agresivitou. Co jsem měl zpětnou odezvu, tak mi potvrdila, že k tomu došlo, protože koordinátorka chodí na sezení do toho výchovného střediska. A tam prej zaznamenali, že je na tom líp, že ty sklony jsou tam menší. Takže to byl asi hlavní cíl. Taky mi bylo řečeno, abych si dával pozor na to, abych se nad něj jakoby nepovyšoval, že s tím má problém. No ale to si myslím, že je spíš taková všeobecná psychologie – být na stejný úrovni s tím dítětem. Nemluvit s ním stylem – já jsem dospělej, ty seš dítě.

V: Mohl bys nějak konkretizovat postupy, jak se dosahovalo toho stanoveného cíle z hlediska tý agresivity?

D4: No, hodně jsem se snažil, protože má rád sport, tak jsem se snažil domlouvat třeba tělocvičnu, vymýšlet s ním sportovní aktivity. Minulej týden jsme byli třeba za Plazou na hřišti... Jakoby zbavit ho tý agresivity nějakým sportem, pohybem, aktivitou, něčím. Jenom jsem s ním trávil volnej čas, jinak jsme na tom nepracovali. Nebylo to jako, že bysme si spolu sedli a vyřikali si, co ho rozčiluje a tak, k tomu jsme nikdy nedošli zatím.

V: Zatím?

D4: Zatím no. Je to možná otázka času. Ale podle tý zpětný vazby si myslím, že to zatím takhle funguje. Že má vyžití, vybití, že prostě nesedí jenom nad učením, že mu to pomáhá. Nemá potom tolik energie na zlobení.

V: Mohl bys nějak shrnout, jaký si myslíš, že jsou hlavní cíle dobrovolníka obecně v tom programu? Co by měl hlavně dělat?

D4: Tak určitě by se měl snažit být na stejný úrovni s tím dítětem, nepovyšovat se nad něj, nebavit se s ním svrchu. Určitě aby to obohatilo oba dva, nejen to dítě, ale aby tam byla nějaká vzájemná vazba, aby to fungovalo. Já si myslím, že ten vztah mladší a starší kamarád, že je dobřej. Protože ten starší kamarád má třeba nějaký životní zkušenosti, který může předat tomu mladšímu. Ten si tím teda stejně taky musí projít, jako každě, ale že tam je ta vazba, je dobrý, že nemá kolem sebe jenom svoje vrstevníky.

V: A jak jsi zjistil, co konkrétně to tvoje dítě zajímá, co by chtělo dělat?

D4: No, to jsem se neptal. My jsme byli zaměřený hlavně na tu angličtinu, a já jsem zjistil, že hraje basketbal, tak jsem se to snažil zaměřit na ten sport. Jakože angličtina kolem sportování a skládání nějakých jednoduchých vět na ty témata, který ho zajímaj. Ne nějaká taková ta školní angličtina z knížky. Podle knížky jsme jeli taky, ale spíš jenom čtení. Takže jsem to zaměřoval hlavně na ten sport, protože i když na to nevyjadá, tak sportuje dost.

V: Takže jsi to v podstatě vymyslel ty a čekals na reakci od něj?

D4: Jasně no. Protože jsem věděl, my jsme měli nějaký pohovor vstupní, a tam jsme se bavili, co děláme ve volným čase, co bysme mohli dělat společně. To byl nějaký vstupní pohovor, na kterým jsme se domlouvali, jestli teda budem spolu pracovat nebo ne. Tam jsme si říkali, co koho zajímá, a na co by se mohl zaměřit ten program, aby ho to bavilo. Protože když to bude brát jako nucený, jako že musí jít třeba do školy, tak to asi nebude mít ten správnej účel. Musí se na to taky těšit, aby to nebral jako, že tam musí a jinak to nejde. To by jinak zabrzdilo celej ten postup.

V: To asi jo. A jaký si myslíš, že jsou, a jestli jsou teda, práva a povinnosti dobrovolník, ale i toho dítěte v tom vzájemným vztahu?

D4: No, tak určitě ten dobrovolník má v tu chvíli zodpovědnost za to dítě, takže by na něj měl dávat pozor, ať jsou kdekoliv. Ať už je to přecházení přes silnici nebo nějaký drobnosti, který mi přijdou logický, když má pod patronátem někdo starší někoho mladšího. A myslim si, že ten dobrovolník by se neměl snažit suplovat rodinu. Nemá práco se do tý rodiny míchat, ať už je tam cokoliv, typu, že to dítě bude nadávat na svojí maminku a já budu jako dobrovolník říkat, že je blbá, tak to je špatně. Do toho by se dobrovolník neměl míchat, sice má pracovat s tím dítětem, ale ne do takový míry. U toho dítěte si myslim, že je povinnost... aby si to užil 😊 Aby z toho něco měl, to asi není úplně povinnost, ale bylo by to dobrý. Nevim, jestli tam je něco, já jsem nikdy nad tím nepřemýšlel.

V: Tak možná by se tak tomu ani nemuselo říkat, spíš jestli tam je prostě něco, co by to dítě mělo dělat. A co by se naopak mělo dělat pro něj.

D4: Tak rozhodně by se to dítě mělo trochu snažit, protože je to zaměřený na něj a je to kvůli němu. Takže by tam měla být nějaká vazba a ne, že třeba já něco řeknu, a on že to dělat nebude. Jo, měl by tomu být trošku otevřenější a snažit se spolupracovat. To si myslím, že je důležitý, protože když se to dítě zablokuje, a řekne, že to dělat nebude, tak to nemá vůbec smysl.

V: A máš představu, co by s tím třeba dělalo?

D4: No, muselo by se to určitě řešit s rodičema, jestli teda chtějí, aby to dítě v tom programu bylo zapojený, a probrat to s ním. Protože já si myslím, že přes to vlak nejede. Ani přes to, když dítě řekne ne, a bere to jako něco nařízeného, nuceného. Nebo zkusit si s tím dítětem promluvit, aby vidělo, že mu to teda opravdu pomůže nebo že to není nic k jeho škodě. Ale to už je hodně na těch rodičích.

V: Jasně. A z hlediska náplně těch schůzek, ty už jsi zmínil, že jsi zohledňoval tu hyperaktivitu a hodně jsi tam dával ty sporty. Bylo ještě v něčem třeba zohlednit ty konkrétní specifický problémy, který měl?

D4: Tam šlo hlavně o tu hyperaktivitu, to jsem vyřešil třeba s tím učením, že jsem to zapojil do sportů. Nebo do her, jo třeba jsme hráli šipky a já jsem mu dával slovíčka nebo skládat jednoduchý věty, a když to udělal dobře, tak měl třeba dvojnásobek bodů. A ono ho to bavilo, motivovalo. Sice běhal po místnosti jako šílený, což je spojený s tou hyperaktivitou, že nedokáže zůstat v klidu, ale věděl, šlo to z té hlavy úplně samo. Ale když seděl u stolu a měl něco říct, tak řekl, že neví a tím to skončilo.

V4: Narazili jste třeba někdy na problematiku šikany nebo nějakýho týrání?

D4: To jsem asi nenarazili. Spíš asi on byl takovej šikanátor 😊

V: A nezmínil se někdy, co komu třeba provádí nebo tak?

D4: Ne, zmínil se mi akorát jednou, že mu někdo ukradnul nějakou tašku s penězma... jinak se o ničem nezmiňoval, že by mu někdo ubližoval nebo on někomu. I v rodině si myslím, že je to v pohodě, a nevypadá tak, že by ho někdo šikanoval. Třeba párkrát jsem se ho ptal kvůli té agresivitě, jestli se pere a tak. A to mi říkal, že ne, že to je třeba ve škole, že se pošťuchou ze srandy, ale ti dospělí že to vidí jinak, že to vidí hned, jako že se perou a že je agresivní. Ale to je úhel pohledu žejo. Dospělej to vidí jinak, to dítě to taky vidí jinak.

V: A jaká byla tvoje reakce na to pošťuchování?

D4: Tak já jsem mu říkal, že to samozřejmě nemůžu vědět, když nejsem na tom místě, ale že jsme se taky poštuchovali. Neříkal jsem mu, že to nesmí, že to je špatně, to si myslím, že toho má dost doma.

V: A přišla někdy řeč třeba na nějaký nežádoucí projevy chování, jako třeba kouření nebo chození za školu?

D4: O tom jsme se nebavili. My se spíš bavili o svých zájmech, co jsme kdo dělal a tak. A myslím si, že tohle k němu ještě ani nedorazilo, že to bude třeba problém za rok nebo v nějaký partě...

V: A měli jste třeba nějaký konflikty v tom vztahu?

D4: Žádný jsem nezaznamenal, vždycky jsme se nějak dohodli. Jako někdy se stalo, že byl třeba unavený ze školy, tak byl takovej protivnej, že nechtěl nic moc dělat. Což jsem chápal, protože po celým dni ve škole by se pak nic moc nechtělo ani dospělýmu člověku, natož dítěti. Takže akorát občas byl takhle protivnej, a to jsem vyřešil přes nějakou hru, to jinak nešlo. Ale vyloženě nějaký konflikt nebo tak něco, to jsem nezaznamenal.

V: A vzpomeneš si, jak probíhalo takový to navazování vztahu? Úplně ty první schůzky, když se to usazovalo...

D4: Ze začátku si myslím, že to bylo takový docela těžký. Byl problém se sním o něčem bavit, nebyl úplně otevřenější...A taky ze začátku, co si má říkat 11letý kluk s člověkem, kterej je dvakrát starší. Ale já si myslím, že potom to šlo docela dobře. Já jsem se snažil zapojovat ty sportovní aktivity a přes to jsme se docela sblížili. Že jsme si třeba šli jenom zaházet na koš a to byl takovej můstek i k tomu, že jsme se pak víc bavili a víc se zajímal o to, co dělám já. Byl pak i takovej otevřenější, když jsem se ho na něco ptal, že už mi neodpovídal ano-ne, ale rozpovídal se. Já si myslím, že jsme se tam dostali hodně přes ten sport, že mě začal brát jako partáka a pak už to šlo všechno líp.

V: A myslíš si, že takhle ty schůzky mu třeba pomáhají se nějak zapojit do kolektivu nebo do společnosti?

D4: No já si myslím, že mu to pomáhá minimálně, co se týče tý mužský stránky. Že mu to aspoň trošku dává i tu mužskou část... A co se týče kolektivu, tak já si myslím, že nemá problém se začleněním, protože každou chvíli chodíme po městě a zdraví nějaký kamarády, že má nějakou svojí partu. Myslím si, že to určitě není na škodu, ale jestli mu to pomáhá nějak konkrétně, to asi těžko říct, to by chtělo zpětnou vazbu od dalších lidí, od okolí. Protože já nevím, jak to má ve škole a s kolektivem a se společností ostatních lidí.

V: Stalo se ti někdy, že by za tebou přišel s nějakou pro něj náročnou situací, nebo s něčím, co on viděl jako problém, a chtěl pomoci s řešením?

D4: Ne, ne, ne. To se mi nikdy nestalo. My jsme nikdy nebyli v momentě, kdy bysme něco takového řešili, ani žádný rodinný problémy nebo tak. Na to jsme nikdy nenarazili. Buď o tom teda nemluví nebo to tam není.

V: A jak vypadá ta komunikace přímo mezi váma?

D4: No, vždycky se sejdem. Záleží... my se vždycky tu předchozí schůzku domluvíme, co budem dělat. A bavíme se, on se mě ptá, co jsem dělal ten předchozí týden, já se ho ptám, kde byl, co dělal, nějaký zážitky, on se mě ptá na to samý. A komunikujeme prostě normálně jako komunikuju s kýmkoliv jiným. On má na okně nějakou malou zahrádku, tak řešíme třeba i tu zahrádku. Takže se prostě tak bavíme, potom třeba i ta angličtina nebo cokoliv dalšího.

V: Plánujete spolu nějak ty schůzky?

D4: No, to vždycky ke konci tý jedny schůzky naplánujem ten další týden. Kdy se uvidíme... Mně to vychází do směny, že se vídáme jeden týden v úterý a druhý ve čtvrtek, takže to už je tak nějak daný. A vždycky se akorát domluvíme, co budem dělat. Třeba se domluvíme, že zamluvim tělocvičnu, nebo když bude hezky, tak půdem ven, jako plánujem to vždycky tak nějak, samozřejmě se to může změnit.

V: A dostaneš se třeba do kontaktu i s tou mamkou nebo s tátou?

D4: S tím tátou vůbec, s tou mamkou si občas voláme, ale nikdy jsme neřešili žádný konkrétní věci. Spíš tak organizačně, jestli se zruší schůzka, nebo mi volala, že to potřebuje nějak přesunout. Ale neřešila jsme nikdy jeho konkrétně, žádný problémy nebo cokoliv, to bylo spíš přes koordinátora.

V: A můžeš ještě popsat komunikaci s koordinátorem? Jak a co řešíte a tak.

D4: Tak naposledy jsme třeba řešili, že mě mrzí, že propadá z tý angličtiny a že mi to vůbec neřekl, že jsem myslel, že je na tom dobře, že má třeba dvojku, trojku. A řešili jsme tu špatnou komunikaci teda, a i to že se musí doma snažit ta jeho maminka. Že když ho nechá sedět u počítače a nedělá nic pro to, na čem my pracujem, tak to vlastně postrádá smysl. Takže tu komunikaci, no a ona mi říkala tu zpětnou vazbu z toho výchovného střediska... Takže jsme to řešili tak nějak všeobecně.

V: Takže když máš nějaký problém, tak můžeš přijít a nějak to spolu vyřešíte?

D4: Určitě, ona je velice otevřená čemukoliv, cokoliv řešit. Já jsem s ním teda nikdy neměl žádný problém, takže nebylo třeba se s něčím extra na ní obracet. Ale když jsme třeba

ted' řešili tu komunikaci, tak nebyl problém, ta odezva tam určitě byla. Nemůžu říct, že by mě třeba s něčím odbyla, co bych potřeboval, to rozhodně ne.

V: A myslíš si, že to pak ona ještě řeší s tou mámou?

D4: No, naposled, když jsme se o tom bavili, tak říkala, že to bude muset ještě probrat s maminkou. Uvidíme, jak to půjde dál.

V: A mohl bys nějak popsat způsob vedení, jak ty vedeš teda to dítě k těm cílům?

D4: Nevím, co bych ti na to měl odpovědět, abych už se neopakoval. Snažím se být přátelskej a nepovyšovat se nad něj.

V: A jak ses vlastně do toho programu dostal?

D4: Dostal jsem se k tomu tak, že... to je dlouhej příběh. Prostě jsem chtěl něco změnit ve svém životě, koukal jsem na různý dobrovolnický centra tady v Plzni, kde bych se mohl zapojit. Chtěl jsem buď pomáhat seniorům nebo dětem a právě mě nadchnul tenhle program, kterej jsem viděl na internetu. Říkal jsem si, že by to mohla být dobrá zkušenost, jak pro mě, tak pro to dítě.

V: Takže jsi cíleně hledal něco na netu a někam ses proklikal?

D4: Jo. Hledal jsem prostě nějaký centrum nebo dobrovolnickou organizaci, kde bych se mohl zapojit, s něčím pomáhat, ať už by to bylo cokoliv. Nehledal jsem nic konkrétního, ale oslovil mě právě tenhle program.

V: Takže pak jsi přišel do organizace a už jsi věděl, co chceš dělat?

D4: Jo, už jsem věděl, že chci to Pět Péčko, vyplnil jsem potřebný formuláře, pak jsem byl na sérii pohovorů. Pak se vlastně vybírala ta rodina, ten kluk pro mě, měli jsme schůzky, a bavili jsme se, jestli jsme si sympatičtí... Já jsem konkrétně šel za tím programem, ale říkal jsem, že kdyby se konaly nějaký akce, a já bych měl volno, tak bych se rád zapojil.

V: Takže v podstatě znalosti a principy o fungování toho programu sis přečetl už na internetu?

D4: No, ty věci, co tam k tomu byly, jsem si přečetl.

V: A říká ti něco třeba zákon o dobrovolnický službě?

D4: Ani trošku.

V: A vycházíš v tý svý činnosti třeba z nějaký filozofie?

D: Já nevím, jestli vycházím z nějaký filozofie, protože já si myslím, že každej člověk se během života mění, a vychází nebo nevychází z různých filozofií. Já mám teda filozofií několik, ale jako že bych je uplatňoval nějak ve vztahu k tomu dítěti, tak si myslím, že spíš to je nějaký podvědomý a automatický, že si to člověk ani neuvědomuje. Nevím, no. Nenapadá mě nic konkrétního.

V: A myslíš si, že třeba můžeš nějakým způsobem vycházet z práva a ekonomiky a třeba to nějak předávat tomu dítěti?

D4: Ted' nevím, jak na to odpovědět, jako cokoliv se dá uplatnit.

V: A uplatňuješ to teda ty?

D4: Rozhodně ne, nebo nevím o tom.

V: A třeba nějakou politiku?

D4: To ne, o politice jsme se bavili akorát, když to bylo aktuální, když se volil prezident, ale to byly spíš takový všeobecný informace nebo drby, co běžely okolo.

V: A o čem jste se třeba bavili v týhle souvislosti?

D4: No, o tý volbě, že tam člověk, ať si vybere koho chce, že to nejsou moc reprezentativní lidi. A shodli jsme se na tom, že jestli tam po Klausovi nastoupí Zeman, že to nebude moc dobrý. To mi i říkal, že ten mu není moc sympatickej, že je takový prase. Že vypadá, jako kdyby byl neustále nalitej. Takže akorát takovýhle názory...

V: Jo, takže spíš takhle, než aby mu třeba vysvětlovat, jak to funguje nebo tak?

D4: No, ono ho to ani nějak jako nezajímalo. Já jsem se ho ptal, jestli se o to nějak zajímá, když s tím začal vlastně on, tak říkal, že ně, že jenom ted' aktuálně, když se řeší ten prezident. Nic dalšího... tak který dítě zajímá politika, jsou určitě takový, ale...

V: Co třeba nějaká kultura? Chodíte třeba někam?

D4: No, zatím ne, protože jsme čekali, až bude počasí. Navíc podle informací není zrovna ze sociálně nejsilnější rodiny, tak jsem nechtěl nějak ruinovat rozpočet, no a druhou stranu bych mu to nerad sponzoroval. Takže jsme se bavili akorát, že bysme mohli někdy zajít do kina. Když bude pak něco otevřenýho třeba bezplatně, tak to bysme někam zajít mohli, ale to jsem čekal, až bude počasí.

V: Myslíš si, že jako dobrovolník takhle poskytuješ tomu dítěti vzor?

D4: To by musel vidět někdo třetí, to asi nedokážu sám posoudit ze své hlavy. Ale možný to je. Pokud ti někdo několikrát řekne „tati“, asi na tom něco bude. Nevím teda, jestli je to jenom tím, že mu chybí ta stránka toho otce, nebo že mě bere jako vzor, ale může to bejt. Několikrát jsme se dostali i k tomu, že mi říkal, že chtěl bejt vždycky policajt, tak třeba pro něj ten vzor jsem.

V: Takže myslíš i vzor profesní?

D4: No, jasně. Chce bejt důležitěj.

V: A třeba v nějakým chování, myslíš, že by to šlo?

D4: Že bych byl pro něj vzorem nějakýho chování? Tak možná v tom, že nejsem absolutně agresivní. Nevím, v čem jiným.

V: A ty teda pozoruješ nějaký změny na něm, nebo to máš pak jenom, co ti kdo řekne?

D4: No, spíš po tý odezvě, co mi kdo řekne. Já tam nepozoruju nějaký extrémní změny. To, že chvíli neposedí, to jsem věděl od začátku, a to je pořád stejný.

V: A máš nějaký etický zásady, kterýma se řídíš v té činnosti?

D4: To bys musela dát nějaký příklad.

V: To právě moc nechci.

D4: Já nevím, tak třeba mi přijde spoustu věcí jako samozřejmost, tak já nevím.

V: Tak řekni teda nějakou samozřejmost.

D4: Tak jako snažím se, aby se choval nějak slučně, když je se mnou, aby třeba pouštěl seniory sednout v tramvaji. Aby třeba neplival žvýkačky na zem. Něco, co se týče slušného chování. Nesekýruju ho za to teda, ale snažím se s ním o tom bavit, proč jo, proč ne.

V: A co bys poradil začínajícímu dobrovolníkovi, ktorej by přišel škemrat o radu, jak být úspěšným dobrovolníkem v Pět P?

D4: 😊 Jelikož nevím, jestli já jsem úspěšnej, tak nevím, co bych mu měl radit. Ale tak rozhodně to chce mít nějaký postoj k tomu dítěti, hodně chápavej. Ať je to dítě z jakýkoliv rodiny, ať se chová jakkoliv, tak to chce umět se vžít do situace toho dítěte. Protože ty to vidíš jinak a to dítě to taky vidí jinak. Ten pohled je prostě jinej, ať už je z toho pohledu, že je to dítě, nebo že je v nějaký situaci. Takže bejt otevřenej, naslouchat, a snažit se to dítě pochopit. Nebo jeho situaci, ve který je, ať už je to, co je to. Nenapadá mě nic jinýho. Rozhodně si myslím, že to chce nesuplovat tu rodinu, nesekýrovat, nepoučovat. Snažit se o tom bavit na nějaký úrovni jeho vrstevníka. Ne „tohle nesmíš, tohle je špatně“, ale vysvětlovat mu to a bavit se o tom, probírat to prostě.

Dobrovolník 5, program Pět P

V: Když si vybavíš takový to úvodní školení nebo třeba i semináře, kterýma jsi prošla, vzpomeneš si na nějakou situaci, kde by ti to vyložene k něčemu bylo?

D5: Možná třeba to řešení konfliktů, že to pak člověk nějak aplikuje.. konkrétně ted' úplně nevím.

V: No, dobře. A třeba nějak v přístupu k tomu dítěti nebo v tom vztahu, prostě v nějaký situaci, kde by ses zarazila a řekla si – jo, školení...

D5: Ne, tak to ne.

V: A co třeba nějaká situace, kde by ti pomohla třeba odborná znalost nebo příprava, kterou jsi neměla?

D5: No, možná, když on byl vlastně autista, tak něco k tomu... Třeba došlo jednou na situaci, kdy se začal hodně vztekat, a to jsem opravdu byla v úzkejš. Tak jsem si tak říkala, i když jsme měli předtím seminář zaměřenej na autismus, tak tam třeba chybělo, jak se v týhle situaci zachovat. I když je to dost individuální, ale aspoň nějakej základ.

V: Vidiš třeba nějakou souvislost mezi činnostma, který dělá dobrovolník s tím dítětem, a třeba pak učitel, sociální pracovník nebo nějakej volnočasovej lektor?

D5: Souvislost, to myslíš jako...?

V: Jestli třeba mají nějakej společnej průnik. Nebo jak to říct... jestli je něco společnýho pro práci s dítětem v těchle oblastech.

D5: To já ted' asi nerozumim, jak to myslíš.

V: Jestli třeba mají nějaký společný činnosti nebo principy...

D5: Ty osoby jakoby ten pedagog, sociální pracovník?

V: Jo, a ten dobrovolník. Jestli je tam třeba nějakej profesní průnik, řekněme, když budeme teda brát dobrovolníka jako profesi.

D5: Hm. Takže myslíš něco, co třeba dělá ten sociální pracovník ve spolupráci se školou třeba, a do toho je tam ten dobrovolník?

V: A to by asi taky šlo. Ale spíš jsem myslela třeba, jako že dobrovolník dělá tohle, to dělá taky učitel; dělá tohle, to dělá zase sociální pracovník...

D5: No, myslím si, že by to tak bejt mělo, ale nemyslím si, že to tak je. Myslím, že třeba učitel... nemyslím si, že k těm dětem přistupuje nějak individuálně, pokud je to teda v normální škole. Spíš ten dobrovolník a sociální pracovník jsou tak jako na stejný vlně.

V: No, a v čem?

D5: V nějakým tom přístupu, že se nad tím dokážou tak nějak zamyslet... nebo aspoň když je ten dobrovolník k tomu školenej, tak že se dokáže nad tím dítětem zamyslet jako nad individuální bytostí. Já nevím, jestli na to odpovídám teda, já tu otázku moc nechápu.

V: Já jsem spíš myslela, třeba když už jsem analyzovala ty dokumenty, tak protože mapuju kompetence dobrovolníků, ale nic k tomu nikde není, tak mě napadlo, že je přetáhnu z něčeho jinýho, příbuznýho. Jo, tak jsem myslela takhle z hlediska tý činnosti, že si třeba řeknu: dobrovolník působí na dítě, učitel působí na dítě. A tím pádem je to jakoby volně přenositelný z oboru do oboru.

D5: Jo takhle. Takže jestli je tam něco společnýho v tom působení... No, tak asi třeba z hlediska toho učení dítěte, akorát teda dobrovolník učí to dítě jinej soubor věcí

než učitel a učí ho jinak. Co se týče chování, tak učitel je spíš takovej nakazatel, dobrovolník je spíš takovej kamarád a má k tomu dítěti jinej přístup.

V: No a dobrovolník a ten sociální pracovník, to jsi teda myslela hlavně kvůli tomu individuálnímu přístupu?

D5: No. Nebo když přijde to dítě do nějakýho programu, tak na rozdíl od pedagogů, když teda mluvím o normální škole, tak tady je to dítě zvlášť jakoby vyšetřený... nebo ne vyšetřený, ale prostě prozkoumaný... prostě aby se vědělo, jak k němu přistupovat.

V: Dobře. A když se zamyslíš, jakej cíl měly vaše schůzky, a jak se toho dosahovalo?

D5: Tak aby se socializoval víc, a aby se hlavně naučil sám cestovat po Plzni. A jak komunikovat s lidmi, třeba v obchodě, knihovně a tak. A měli jsme spoustu úkolů, takže naučil se docela dost. Pak si i sám zařídil občanku, v knihovně kartičku... Plzeň jsme celou projeli, takže to už zná celý, všechny zastávky, nazpaměť, takže si myslím, že jsme nějaký pokrok udělali.

V: A jak se toho teda dosahovalo, těch jednotlivých cílů?

D5: No, tak vždycky jsme si třeba zvolili trasu, co by chtěl vidět za část města. Tam jsme jeli, různě jsme to projeli, jako víc linek, tramvaje, trolejbusy, co tam jezdí. A když jsme šli třeba do knihovny, tak jsem stála u něj. Předtím jsem mu řekla, co má říct a stála jsem tam, a domluvili jsme se, že když nebude vědět, tak se na mě podívá, a já to řeknu za něj. A to samý, když jsme šli někam do kavárny nebo tak. Že byl potom schopnej si říct, předtím jsme to všechno natrénovali.

V: A tyhle ty plány všechny byly teda závislý na tom, že je autista?

D5: Jo.

V: Mohla bys nějak shrnout, jaký si obecně myslíš, že jsou hlavní cíle dobrovolníka v Pět Péčku?

D5: Myslím, že nějaká socializace toho dítěte, protože jsou to většinou děti nějak vyřazený z kolektivu nebo s nějakým problémem. Dál aby měly kamaráda nějakýho, i když třeba dospělýho, prostě aby měly s kým jít ven. A třeba něco se naučit, nějaký základní dovednosti, například to někam si dojet, něco si sám koupit. Tak aby je to nemuseli všechno učit rodiče, tak je to učí ten dobrovolník, ten jejich kamarád.

V: Jak jsi konkrétně ty zjišťovala, o co má to dítě zájem?

D5: To jsme si domlouvaly s jeho maminkou. Ještě než jsem se s ním sešla, tak jsem měla schůzku s ní a ona řekla, že by potřeboval to a to.

V: Mohla bys trošku víc popsat, jak probíhala komunikace s tou mámou?

D5: To probíhalo úplně bez problémů, my jsme si třeba i volaly... A vlastně ze začátku, když jsem ho chodila třeba doprovodit, tak jsme si tam sedly, a shrnuly jsme si, co se stalo a na čem zapracovat. Takže to probíhalo dobře.

V: A s tím dítětem, jaká byla ta komunikace?

D5: Taky dobrá. Až jsem se divila, na to že to byl autista, i když teda jenom Asperger, ale byla dobrá. I když jsem třeba zapomněla zavolat v domluvenej čas, tak mi volal on. No a ta komunikace, já jsem z toho měla obavy, že třeba nebude mluvit nebo tak, no ale naopak mě kolikrát ani nechtěl pustit ke slovu. Ale bylo to náročný, protože je teda autista, takže na něj člověk musí mluvit fakt polopatě. Žádný dvojsmysly nebo tak.

V: Jaký si myslíš, že jsou práva a povinnost dobrovolníka a dítěte v tom vztahu? Jakoby co by měli dělat a tak.

D5: Tak myslím si, že dobrovolník... hmm...

V: Jestli tam teda nějaký jsou.

D5: Tak určitě tam nějaký práva jsou. Dobrovolník by neměl tlačit to dítě do něčeho, do čeho nechce. Stejně tak rodina toho dítěte by neměla tlačit dobrovolníka. Potom by dobrovolník neměl za dítě nic platit, to by celý měla financovat rodina. A nějaká ta zodpovědnost určitě, třeba když má někdo malý dítě, tak si na něj musí dávat bacha, když s ním je.

V: Bavili jste se spolu třeba někdy o šikaně nebo o nějakým mezilidských násilí, týrání a takovejch věcech?

D5: Ne, nebavili.

V: A třeba o nějaký nežádoucím chován, jako drogy, kouření, záškoláctví.

D5: Jo, jo, to jsme se bavili. To mi bylo i tak jako naznačeno, že bych na to mohla někdy stočit rozhovor, abych ho od toho tak jako odrazovala... Maminka chtěla. Ale teda kupodivu na to sám jednou zabrousil, že jsem ani já nemusela nějak oklikou na to... No a tak jsme se o tom bavili, ale on v tom má docela sám jasno. To se mě vlastně zeptal, jestli kouřím, já teda nekouřím, tak jsem mu to řekla. A on řekl, že kdybych kouřila, tak by si to možná ještě rozmyslel se mnou. No a tak jsme začli se bavit na tohle téma...

V: A řešili jste ještě třeba, jak by se ten vztah změnil, kdybys teda kouřila?

D5: Jo, že teda určitě bych nekouřila před ním, ale byla bych mu míň sympatická.

V: A dal by ti ještě šanci? ☺

D5: To nevím ☺ Byl fakt přímej takovej.

V: Měli jste spolu v tom vztahu někdy nějaký konflikt?

D5: Jo, to bylo kvůli tomu, jak jsem říkala, že se rozčílil. A bylo to kvůli tomu, že jsem k němu přišla domů, a on říkal, jestli bych jim nevyvenčila pejska. To byl teda jeho úkol, měl to udělat, když přijde ze školy. Tak jednou jsem to udělala, protože říkal, že musí něco udělat do školy. No ale další týden to bylo to samý, když jsem k nim přišla, tak zase, jestli bych jim nevyvenčila pejska. Tak říkám, že to jsme si nedomluvili, ty máš v pondělí venčit a i to říkali vaši a tak. Nato se teda tak rozčílil. Pak jsem mu teda řekla, že jestli se to ještě stane, že bude házet povinnosti na mě, a ještě se bude rozčilovat, tak že si promluví s maminkou jeho. Tak pak už se to nestalo.

V: Takže tímhle se to teda vyřešilo?

D5: Jo, ale až jakoby zpětně. Nebo zpětně... jak on měl ten vztek, tak prostě až potom jsme si o tom promluvili. Ale v tom vzteku, když byl, tak to musím říct, že jsem byla docela v úzkejš.

V: A co jsi teda dělala?

D5: No, jenom jsem na něj koukala a nechala jsem ho bejt. To je asi nejlepší, co dělat nebo i co jsem kde vyčetla...

V: Takže jsi ho nechala, až se vyvzteká, a bude zase schopnej s tebou mluvit?

D5: Jo. Mně to tak jakoby i bylo řečeno, že to tak dělali doma. Když dostane nějaký záchvat, tak si ho pak zpětně vzít a říct mu, co tam teda bylo špatně. Tak jsem to tak praktikovala taky.

V: Škola života. Mě ještě tak napadlo, když jste se scházeli, už jsi měla ten piercing?

D5: Jo, jo.

V: A mluvili jste třeba i o tomhle?

D5: Jo, že bych si to měla vyndat, říkal. A ty náušnice druhý taky, že jenom jednu bych měla mít, a měla bych si něco udělat s vlasama. Já jsem totiž měla celou tady tu půlku vyholenou dohola. Takže to... jo a že bych se měla odbarvit na blond. Takže docela měl jasnou představu 😊

V: A říkal ti to i nějak v průběhu, nebo jenom na začátku?

D5: To bylo až v průběhu právě, na začátku vůbec. Až když jsme se skamarádili, tak začal bejt přidrzej, víš. Na začátku si to nedovolil...

V: A jak jsi to řešila, když byl teda drzej?

D5: No tak on to říkal tak nějak jako pošťuchování, takový rejpaní. Že jako nebyl přímo drzej, že by to říkal nějak hrubě. Ale říkala jsem mu, že teda opravdu si nebudu odbarvovat vlasy a nebudu si vyndavat piercing, že když se mu to nelíbí, tak je mi to líto.

V: Tak to se dá vlastně i říct, žes ho vedla k takový toleranci nebo respektu, že teda i když se mu něco nelíbí...

D5: Možná. Tak nějak nepřímo.

V: A pamatuješ si ještě, jak vypadalo to navazování vztahu, jestli byl problém to rozvíjet nebo tak?

D5: Jo, pamatuju. To jsme vlastně první čtyři schůzky museli bejt u nich doma, protože on sám do té doby nikde bez rodičů nebyl. Proto jsme taky udělali takovej pokrok, že byl pak schopnej sám jet a koupit mámě dárek a tak. No, takže jsme první schůzky byli u něj doma, než si na mě zvykne, to i on sám takhle řekl, že by chtěl bejt napřed v tom svým prostředí.

V: To je zajímavý. A myslíš si teda, žes mu nějak pomáhala prakticky se zapojovat do nějakýho kolektivu nebo do společnosti?

D5: No, spíš do té společnosti než do kolektivu. S tím bude mít asi problém i ve škole... ale takhle, do společnosti, aby mohl fungovat.

V: A co se týká třeba toho školního kolektivu, s tím neměl problém?

D5: Měl. To měl na základce asi dva kamarády, jinak... No a teď je na střední.. Ještě jsme si nedávno volali a pořád tam moc nemá nikoho. Přitom je na zdrávce, tak tam by ty lidi mohli bejt takový jako chápavý k tomuhle... Já jsem s nim i byla první den tam, čekala jsem teda za dveřma. A oni tam mají dveře a v tom je okno, takže bylo vidět do té třídy. No a on si nahrával tu paní učitelku na diktafon, aby ml každý slovo, protože jak nemá nějakou informaci, tak je nervózní z toho. No a nějaký holky se mu tam posmívaly.

V: Kvůli tomu nahrávání?

D5: Jo. Prostě byl za podivína už ten první den.

V: Hm. Ono to pak ale dává smysl, když to člověk ví.

D5: Jo.

V: Stalo se ti někdy, že by za tebou přišle a potřeboval vyřešit nějaký problém? Nebo nějakou situaci, která se mu zdála být náročná.

D5: Jo, to za mnou přišel, že se mu líbila jedna spolužačka. Tak to... že jako neví, jak na ní, jak navázat kontakt a tak. To se teda stejně nakonec nezdařilo.

V: Takže jste spolu řešili, jak by třeba mohl postupovat?

D5: No, řešili jsme nějaký třeba situace... No ale samozřejmě to neklaplo. Nebo ne samozřejmě, ale dá se asi předpokládat v tomhle věku, že patnáctiletá holka si vybere spíš nějakýho borce, nebo jak to říct, spíš než autistu. Bylo by ho líto no, ale...

V: A řešili jste třeba ještě pak nějak ten jeho neúspěch?

D5: jo, to on i sám říkal, že teda bude na střední a bude tam nějaká jiná hezká holka. Pak mi ještě říkal, že čte nějakou knížku, nějakou jakože sexuální, a ať to neříkam rodičům. A na něco se mě tam ptal. To si teda už nevzpomenu na co, ale vim, že na něco se mě ptal, co to znamená.

V: A vysvětlila jsi mu to?

D5: Já myslím, že jo, ale už fakt nevím, co to bylo.

V: Kdybys mohla nějak shrnout způsob vedení, jak jste teda docházeli k těm cílů, nebo jak jsi ho teda vedla k tomu, aby byl samostatnej?

D5: Způsob... No, ten postup jsem říkala, jak jsme různě jezdili a tak...

V: Jo, spíš jakoby z tvój pozice. Jestli se dalo říct třeba: jo, jsou tady nějaký úkoly a ty budeme splňovat. Nebo to bylo spíš nějak, že to víc záleželo na něm...

D5: My jsme se většinou střídali, že jeden vymyslel program na jeden tejden, druhej na ten druhej... Většinou jsem se ho ptala, co by sám chtěl, a na základě toho jsem to vymejšlela. Tak nějak jsme pak došli k tomu, že jsme i ty cíle splnily všechny. Ty hlavní cíle teda bylo ta Plzeň, aby se naučil trasy, aby si uměl sám nakoupit... to byly ty hlavní cíle a od toho se odvíjelo, že jsme vymejšleli, kam pudeme.

V: A toho se teda držel i on, když vymejšlel ten program?

D5: No.

V: A jak jsi se vlastně dostala k tomu programu, že v tom budeš působit?

D5: To jsem se dostala přes internet, to byl ještě Totem, vyplnila jsem dotazník, pak jsem tam přišla...

V: Takže v době, kdy ses s nima spojila, tak jsi ještě nevěděla, do jakýho programu chceš?

D5: Ne, nevěděla.

V: Pak jsi se teda rozhodovala na základě informací, který jsi získala tam?

D5: Jo.

V: A zjišťovala sis třeba ještě někde jinde něco k tomu?

D5: Ne, nezjišťovala.

V: A říká ti něco třeba zákon o dobrovolnictví?

D5: Ne...

V: To jsem ani moc nečekala, já se jenom ptám, protože je to vlastně jedinej legislativní rámec pro tuhle činnost... Stalo se ti někdy, že by ta schůzka vycházela z nějaký filozofie, nebo že ty bys v tom vztahu uplatňovala nějakou filozofii?

D5: No, já nevím, jestli se tomu tak dá přímo říct. Asi ne, ale občas jsem ho vzala na místa, který jsem vyloženě věděla, že ho to nebude bavit. Na základě toho, že jsem ho chtěla učit dělat i věci, který nejsou jeho šálek čaje. Ale nevím, jestli je to zrovna nějaká filozofie...

V: Taky nevím, ale je to zajímavý. A bavili jste se třeba někdy o nějakým právu, politice nebo ekonomice, něčem takovým?

D5: Myslím si, že ne.

V: A třeba nějaká kultura?

D5: Tak třeba o muzice jsme se bavili. Byli jsme třeba na výstavě, potom jsme to nějak probírali. Myslíš to teda takhle nebo třeba kulturu nějaký země?

V: Myslela jsem to spíš takhle, ale jestli jste se bavili o kultuře nějaký země, tak to klidně můžeš použít. Nebo třeba jestli jste využívali nějaký kulturní možnosti pro ty schůzky, jestli jste třeba chodili na nějaký akce...

D5: No jenom na ty výstavy, na koncerty ne, protože on nemá rád hluk. No a plánovali jsme bowling, ale ten nějak nevyšel. Což teda není asi úplně kultura...

V: Myslíš si, že dobrovolník má opravdovou možnost nějak ovlivňovat to dítě?

D5: Myslím, že jo. Má.

V: A třeba jestli mu poskytuje nějaký vzor?

D5: To si taky myslím, že jo.

V: A jaký?

D5: To záleží. Já třeba nevím, jestli přímo já jsem poskytovala vzor, ale byl tam třeba jeden další dobrovolník a pro toho svého kluka byl určitě vzorem. On i říkal, on dělá tohle a tamto, a třeba i přebíral nějaký postoje a tak.

V: Takže se to týkalo nějakýho chování?

D5: Chování, ale třeba i názorů. Já jsem s nima teda byla párkrát, ale vím, že k němu dost vzhlížel. Že se to i jako řešilo, že v něm má vzor, a že ho teda taky dost naučil.

V: A když se to řešilo, bylo to bráný jako že to je špatně nebo dobře?

D5: Nějak se to řešilo na supervizi, ale nevěšelo z toho, jestli je to dobře nebo špatně. Já myslím, že je to dobře, i když nějaký hranice tam asi musí bejt, aby se do něj úplně nevězil nebo tak. Aby to bylo jakoby v rámci nějaký bezpečnosti.

V: Řídila ses v tom vztahu nějakýma etickéjma zásadama?

D5: Jako určitě jo, ale nevzpomenu si asi na žádný konkrétní situace... jo, to si vlastně vzpomínám, třeba jsem o něm psala seminárku, tak neuváděla jsem jméno, věk, nic. Ty informace jsem nikde nepouštěla, i když jsem třeba říkala, že jsem dobrovolník,

neříkala jsem kde bydlí a tak. A neříkala jsem ani žádný choulostivý věci, co se mi svěřil. Kromě supervizí no...

V: Ještě možná kdybys shrnula komunikaci s koordinátorem, jak to probíhalo, jak otevřený to bylo...

D5: Tak otevřený to bylo. I supervize bez problémů. Pak jsme i začly bejt spíš kamarádky...

V: Takže jsi mohla přijít se vším, co potřebuješ, všechno se vyřešilo?

D5: Jo, jo.

V: No, tak jsme se vlastně dostaly na konec. Co bys poradila, kdyby za tebou přišel dobrovolník, a škemral o radu, že začíná v Pět P?

D5: Asi podle toho, co by chtěl za radu...

V: Nějakou základní, aby mohl fungovat.

D5: Asi aby do toho nešel s nějakou hodně velkou jistotou, že to zvládne, aby si nechal poradit třeba od supervizora. Aby si nemyslel, že všechno zvládne sám. A zároveň ale že mu to i něco dá, ať do toho určitě jde. Ale hlavně aby si nemyslel, že v tom nebudou žádný překážky, aby si nebyl moc jistej.